

Algemeen Ambtsbericht Azerbeidzjan

oktober 2007

Directie Personenverkeer, Migratie- en Vreemdelingenzaken
afdeling Asiel- en Migratiezaken

Den Haag

070-3485643

Oktober 2007

	Inhoudsopgave	Pagina
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	6
2.1.1	Land en volk	6
2.1.2	Geschiedenis	10
2.2	Staatsinrichting	12
2.3	Politieke ontwikkelingen	15
2.4	Veiligheidssituatie	20
2.5	Sociaal-economische situatie	20
2.5.1	De economie	20
2.5.2	Corruptie	22
2.5.3	Documentenvervalsing	24
2.6	Situatie in Nachitsjevan	25
3	Situatie in Nagorny Karabach	28
3.1	Ontstaan van het conflict	28
3.2	Basisgegevens	29
3.3	Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach	33
3.4	Mensenrechtensituatie	35
3.5	Positie van specifieke groepen	36
3.5.1	Positie van etnisch Azeri	36
3.5.2	Dienstplichtigen	37
3.5.3	Fidaï	40
3.5.4	Aanhangers van Babayan	41
4	Mensenrechten	43
4.1	Waarborgen	43
4.2	Toezicht op naleving van de mensenrechten	44
4.3	Naleving en schendingen	47
4.3.1	Vrijheid van meningsuiting	47
4.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	53
4.3.3	Vrijheid van godsdienst	55
4.3.4	Bewegingsvrijheid	59
4.3.4.1	Vestiging en in- en uitreis	59
4.3.4.2	Bevolkingsadministratie	61
4.3.4.3	Identiteitsdocumenten	63
4.3.4.4	Staatsburgerschap	67
4.3.5	Rechtsgang	67
4.3.6	Arrestaties en detenties	70
4.3.7	Mishandeling en marteling	73
4.3.8	Verkrachting	74
4.3.9	Doodstraf	75
4.3.10	Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden	75

4.3.11	Mensenhandel en mensensmokkel	76
4.4	Positie van specifieke groepen	78
4.4.1	Etnische minderheden	79
4.4.1.1	Etnische Armeniërs	79
4.4.1.2	Overige etnische groepen	84
4.4.2	Leden van oppositiepartijen	84
4.4.3	Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden	85
4.4.4	Aanhangers en familieleden van Gumbatov en Husseinov	86
4.4.5	Dienstplichtigen	86
4.4.6	Homoseksuelen en transseksuelen	91
4.4.7	Minderjarigen	93
4.4.8	Vrouwen	95
5	Vluchtelingen en ontheemden	99
5.1	Binnenlands ontheemden	99
5.2	Vluchtelingen	101
5.3	Beleid van UNHCR	102
	Bijlage(n)	103
I	Lijst van geraadpleegde bronnen	103
II	Lijst van gebruikte afkortingen	116
III	Landkaart van Azerbeidzjan	118

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Azerbeidzjan beschreven, voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Azerbeidzjan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerder verschenen algemene ambtsberichten over de situatie in Azerbeidzjan (laatstelijk november 2005). Dit algemeen ambtsbericht beslaat de periode november 2005 tot en met maart 2007.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, internationale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, de Azerbeidzjaanse autoriteiten, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging, andere Westerse ambassades en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee van dit algemeen ambtsbericht wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Azerbeidzjan. Ook is een korte passage over land en bevolking opgenomen en wordt informatie verschaft over identiteitsdocumenten en bevolkingsregistratie. Tot slot is een passage over de Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt ingegaan op de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden. De informatie in dit hoofdstuk is integraal overgenomen van het desbetreffende hoofdstuk van het algemeen ambtsbericht van Armenië van december 2006.

In hoofdstuk vier wordt de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan geschetst. Na een overzicht van garanties op basis van nationale wetgeving en internationale verdragen waarbij Azerbeidzjan partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de feitelijke naleving van de mensenrechten. Tot slot wordt aandacht besteed aan de positie van specifieke groepen.

In hoofdstuk vijf komt de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen aan de orde. Bovendien wordt informatie verstrekt over het beleid van andere Westerse landen en van UNHCR.

In dit ambtsbericht zal het begrip “Azerbeidzjan” of “Azerbeidzjaans” worden gebruikt ter aanduiding van de Republiek Azerbeidzjan en “Azerbeidzjaan(s)” ter aanduiding van personen die het staatsburgerschap van Azerbeidzjan bezitten. De term “Azeri” zal uitsluitend worden gebruikt ter aanduiding van de etnische afkomst van een persoon.

2 Landeninformatie

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Azerbeidzjan werd op 18 oktober 1991 een onafhankelijke staat.¹ Azerbeidzjan heeft een oppervlakte van 86.600 vierkante kilometer (ongeveer twee keer Nederland) en grenst aan Armenië, Georgië, Iran, de Russische Federatie en Turkije.² Het land is bestuurlijk ingedeeld in 59 administratieve regio's, 11 steden en 1 autonome republiek, te weten de Autonome Republiek Nachitsjevan.³ Circa 16% van het grondgebied van Azerbeidzjan – bijna het gehele grondgebied van Nagorny Karabach en de gebieden ten westen en ten zuiden ervan – bevinden zich buiten de effectieve controle van de Azerbeidzjaanse autoriteiten.⁴ De stad Bakoe, gelegen aan de Kaspische Zee, is de hoofdstad van Azerbeidzjan.⁵ De *manat* is sinds 1 januari 1994 het officiële betaalmiddel in Azerbeidzjan.⁶ In januari 2006 werd de nieuwe *manat* (AZN) geïntroduceerd, welke de oude *manat* (AZM) vervangt; 5000 oude *manat* is gelijk aan één nieuwe *manat*.⁷

Volk

Eind 2005 telde Azerbeidzjan circa 8.440.000 inwoners.⁸ Sinds de onafhankelijkheid in 1991 heeft ongeveer een vijfde van de bevolking van Azerbeidzjan het land verlaten, waaronder veel etnische Armeniërs evenals personen van gemengd (Armeens-Azeri) bloed en gemengd gehuwden.

¹ Door sommige bronnen wordt als datum van onafhankelijkheid 30 augustus 1991 genoemd, de dag waarop de Oppersovjet van de toenmalige Socialistische Sovjetrepubliek Azerbeidzjan de onafhankelijkheid uitriep.

² Central Intelligence Agency, The World Factbook, Azerbaijan, (laatstelijk herzien op 17 april 2007).

³ Central Intelligence Agency, The World Factbook, Azerbaijan, (laatstelijk herzien op 17 april 2007); Voor een overzicht van de situatie in de autonome republiek Nachitsjevan wordt verwezen naar paragraaf 2.6 van dit ambtsbericht.

⁴ Voor een overzicht van de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van dit ambtsbericht.

⁵ Artikel 22 van de Grondwet.

⁶ Zie: www.cisstat.org (laatst geraadpleegd op 10 maart 2007). Artikel 19 van de Grondwet.

⁷ De nieuwe manat (die is onderverdeeld in 100 qəpiks, met de volgende munten: 1, 3, 5, 10, 20 en 50 qəpiks) is verkrijgbaar in de volgende biljetten: 1, 5, 10, 20, 50 en 100 manat. Op 31 maart 2007 was één euro 1,1570 manat waard (National Bank of Azerbaijan; www.nba.az).

⁸ Economist Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 3. Volgens het State Statistical Committee of Azerbaijan Republic telde Azerbeidzjan in 2006 ongeveer 8.532.700 inwoners (www.azstat.org, laatstelijk geraadpleegd op 7 mei 2007). De US Department of State (Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007) vermeldt dat het land 7.900.000 inwoners heeft.

Tegelijkertijd zijn circa 200.000 etnische Azeri uit Armenië naar Azerbeidzjan gevlucht. Het hoge geboortecijfer en de afname van emigratie vanuit Azerbeidzjan zorgen voor een aanwas van de bevolking.⁹

De bevolking (inclusief Nagorny Karabach) wordt volgens de census van 1999 als volgt naar etniciteit onderverdeeld: Azeri (90,6%), Lezghins (2,2%),¹⁰ Russen (1,8%), Armeniërs (1,5%), Talysh (1%), Avaren (0,6%), Turken (0,5%), Tataren (0,4%), Oekraïeners (0,4%), Sakhur (0,2%), Georgiërs (0,2%) Koerden (0,2%) Tat (0,13%), Joden (0,1%) en Udin (0,05%).¹¹ Voorts telt het land nog vele andere kleine minderheden, zoals etnisch Wit-Russen of Polen. Het merendeel van de etnische Armeniërs woont in Nagorny Karabach. De schattingen over het aantal etnische Armeniërs in de overige delen van Azerbeidzjan lopen uiteen van 10.000 tot 30.000 personen (zie ook paragraaf 4.4.1.1).¹²

Talen

Het Azerbeidzjaans¹³ is sinds 1995 de enige officiële taal van het land.¹⁴ De Wet op de Staatstaal van 2002 bepaalt onder andere dat de kennis van het Azerbeidzjaans verplicht is voor iedere staatsburger van Azerbeidzjan. Minimaal 75% van het programma-aanbod op radio en televisie moet in het Azerbeidzjaans zijn. De spelling van namen van alle staatsburgers van Azerbeidzjan dient de officiële Azerbeidzjaanse spelling te volgen.

Op lokaal niveau wordt in de praktijk ook met de autoriteiten in de plaatselijke taal gecommuniceerd, doch alleen indien beide partijen de lokale taal spreken. Dit beperkt zich echter tot de mondelinge communicatie; alle correspondentie met de autoriteiten vindt plaats in het Azerbeidzjaans. Voorzover bekend worden in Azerbeidzjan geen kranten in de minderheidstalen uitgegeven of televisie- en radioprogramma's in deze talen uitgezonden, ook niet op lokaal niveau.¹⁵

⁹ The Economist Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 18.

¹⁰ Lezghins zijn islamitische Kaukasiërs die ook in het Russische Dagestan wonen (The Economist Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 18).

¹¹ UNDP, 2006 - Living conditions in the Azerbaijan Republic (geraadpleegd op 14 mei 2007).

¹² Het US department of State, Azerbaijan noemt in het International Religious Freedom Report 2006 een aantal van 10.000 tot 30.000. Door US Department of State (Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006, 6 maart 2007) en het Transkaukasus-Instituut (Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99, brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern, 16 april 2004) wordt het aantal van circa 20.000 personen genoemd. Volgens laatstgenoemde bron verlaten jaarlijks circa 200-250 etnische Armeniërs uit etnisch gemengde huwelijken het land.

¹³ Met “het Azerbeidzjaans” wordt bedoeld de moedertaal van de grootste etnische groep van Azerbeidzjan, de Azeri. Het Azerbeidzjaans is nauw verwant aan het Turks.

¹⁴ Zie artikel 21, lid 1 van de Grondwet en artikel 1 van de Wet op de staatstaal van 2002 (in werking getreden op 13 januari 2003, met latere wijzigingen).

¹⁵ Het komt wel voor dat in de lokale geschreven media een klein deel van de berichtgeving in de lokale minderhedentaal wordt gepubliceerd.

Het Azerbeidzjaans werd oorspronkelijk geschreven in het Arabische schrift. In het begin van de twintigste eeuw werd echter, naast het Arabische schrift, voor het eerst ook het Latijnse schrift gebruikt. In 1939 voerden de Sovjetautoriteiten het cyrillische schrift in.¹⁶ In 1992 werd door de Azerbeidzjaanse autoriteiten voor het Latijnse schrift gekozen. Na jaren van voorbereidingen – zoals het aanpassen van computers en drukpersen – werd in 1998 middels een presidentieel decreet het gebruik van het Latijnse schrift voor officiële documenten verplicht gesteld. Het is uitgesloten dat officiële documenten van de politie afgegeven na 1998 in het cyrillische schrift zijn opgesteld. In die periode zijn grote hoeveelheden in cyrillisch schrift voorgedrukte, onbruikbaar geworden blanco documenten op de zwarte markt verkocht, onder andere aan Azerbeidzjanen die in het buitenland asiel wilden aanvragen.

In juni 2001 werd wederom een presidentieel decreet uitgevaardigd. Hierin werd met ingang van 1 augustus 2001 het gebruik van het Latijnse schrift in het Azerbeidzjaans verplicht gesteld, niet alleen voor overheidsinstanties maar ook voor al het andere openbare gebruik van de taal, zoals kranten, tijdschriften, boeken en reclame.¹⁷ Sindsdien wordt het gebruik van het cyrillische schrift in officiële documenten bestraft met ontslag of zelfs gerechtelijke vervolging van de ambtenaar in kwestie.¹⁸ Het is uitgesloten dat documenten afgegeven na 1 augustus 2001 in het cyrillische schrift zijn opgesteld. Het is eveneens uitgesloten dat in de originele versie van documenten die na augustus 2001 zijn opgesteld een andere taal dan het Azerbeidzjaans wordt gebruikt.¹⁹ Burgers die hun documenten in een andere taal wensen te hebben, dienen zelf een (officiële) vertaling te laten opstellen door bijvoorbeeld een tolk of een advocaat.

Naast het Azerbeidzjaans worden in Azerbeidzjan onder andere de volgende talen gesproken:²⁰ Armeens,²¹ Avar,²² Budukh,²³ Judeo-tat,²⁴ Khalaj,²⁵ Khinalugh,²⁶

¹⁶ UNDP, *2006 - Living conditions in the Azerbaijan Republic*, (geraadpleegd op 14 mei 2007).

¹⁷ Zie ook artikel 14 van de Wet op de staatstaal van 2002, dat bepaalt dat het Azerbeidzjaans in het Latijnse schrift wordt geschreven.

¹⁸ Media, winkeliers enz. krijgen eerst een waarschuwing en kunnen vervolgens beboet worden.

¹⁹ Op grond van artikel 16 van de Wet op de Staatstaal dienen, onder andere, de volgende officiële documenten in het Azerbeidzjaans te worden opgesteld: geboortecertificaat, huwelijkscertificaat, identiteitsbewijs, werkboekje en militair boekje. In internationale reisdocumenten kan naast het Azerbeidzjaans ook een vreemde taal worden gebruikt.

²⁰ Gegevens zijn voor een groot deel ontleend aan www.ethnologue.com (laatst geraadpleegd op 15 mei 2007).

²¹ Het Armeens wordt vrijwel uitsluitend in Nagorny Karabach door etnische Armeniërs gesproken. De Armeense taal wordt ook wel Haieren, Somkhuri, Ermenice of Armjanski genoemd.

²² Het Avar wordt in het noordwesten (regio's Zaqatala en Balakan) door etnisch Avaren en Dagestanen gesproken; ook wel Avaro of Dagestani genoemd.

Kryts,²⁷ Kurmanji,²⁸ Lezgi,²⁹ Talysh,³⁰ Moslim-tat,³¹ Tsakhur,³² Udi.³³ Voorts wordt in Azerbeidzjan nog steeds veel Russisch, vaak als tweede taal, door vooral de oudere generatie en hoger opgeleiden gesproken. Volgens schattingen gebruiken meer dan 2 miljoen inwoners van Azerbeidzjan het Russisch, zowel thuis als op het werk (met uitzondering van de overheid). Het gebruik van de Russische taal wordt langzamerhand minder.³⁴

Onderwijs en taalvaardigheden

Vanaf 1938 werd het Russisch een verplicht vak in het basis- en voortgezet onderwijs. Hoewel het Russisch tijdens de Sovjetperiode de officiële taal was, was het eveneens gebruikelijk dat het Azerbeidzjaans als vak werd aangeboden, of in het Azerbeidzjaans werd onderwezen. In het hoger onderwijs werd in die periode veel in het Azerbeidzjaans lesgegeven, met het Russisch als secundaire taal.³⁵ In 1978 werd het Azerbeidzjaans, naast het Russisch, als officiële taal aangemerkt. Sinds 1989 werd het Azerbeidzjaans verplicht, in ieder geval als een bijvak, onderwezen.

-
- ²³ Het Budukh wordt in het noordoosten van Azerbeidzjan (regio Quba) gesproken door een relatief kleine groep etnisch Lezgins; ook wel Budux, Budug, Bukukhi of Budugi genoemd. Deze taal behoort tot de Lezgi-taalgroep.
- ²⁴ Het Judeo-tat wordt in het noordoosten (met name regio Quba, maar ook in Bakoe en Derbent) door de zogenaamde Bergjoden gesproken; ook wel Judeo-Tatic, Joodse Tat, Bik, Dzhujuric, Juwri of Juhuri genoemd.
- ²⁵ Het Khalaj wordt in het zuidoosten van Azerbeidzjan (regio Lankaran) gesproken.
- ²⁶ Het Khinalugh wordt in het noordoosten (regio Quba) door etnisch Lezgins gesproken; ook wel Khinalug, Xinalug, Khinalugi genoemd. Deze taal behoort tot de Lezgi-taalgroep.
- ²⁷ Het Kryts wordt in het noordoosten van Azerbeidzjan (regio Quba) door etnisch Lezgins gesproken; ook wel Kryz, Kryc, Kryzy, Katsy, Dzek, Dzhek of Dzheki genoemd. Het Kryts behoort tot de Lezgi-taalgroep.
- ²⁸ Het Kurmanji wordt in het zuidwesten van Azerbeidzjan (zuidoosten van Nachitsjevan en de gebieden ten westen van Nagorny Karabach) door etnische Koerden gesproken; ook wel Kurmançî, Kurdî, Noord-Koerdisch, Kermanji, Kirmanji, Kirdasi of Kirmancha genoemd.
- ²⁹ Het Lezgi wordt in het noordoosten van Azerbeidzjan (noordoostelijk grensgebied met de Russische Federatie ten zuiden van het Kaukasus-gebergte) door etnisch Lezgins gesproken; ook wel Lezgisch, Lezghi, Lezgin of Kiurinty genoemd.
- ³⁰ Het Talysh wordt in het zuidoosten van Azerbeidzjan (met name de regio's Astara, Lankaran, Lerik en Masalli) door etnisch Talysh gesproken; ook wel Talish, Talesh of Talyshi genoemd.
- ³¹ Het Moslim-tat wordt in het noordoosten van Azerbeidzjan (met name regio's Quba en Davaci) gesproken; ook wel Mussulman Tati of Tati genoemd.
- ³² Het Tsakhur wordt in het noordwesten van Azerbeidzjan (met name de regio's Zaqatala en Qax) gesproken door etnisch Sakhur; ook wel Sakhur, Tsaxur, Tsakhury of Caxur genoemd. Het Tsakhur behoort tot de Lezgi-taalgroep.
- ³³ Het Udi wordt in het noorden van Azerbeidzjan (regio Qabala) door etnisch Udi gesproken; ook wel Udin of Uti genoemd. Het Udi behoort tot de Lezgi-taalgroep.
- ³⁴ The Economist Intelligence Unit, [Country Profile Azerbaijan](#) 2006, p. 3.
- ³⁵ Dit was anders dan in veel andere Sovjetrepublieken, waar in het hoger onderwijs doorgaans in het Russisch werd onderwezen.

Het is in Azerbeidzjan verplicht 11 jaar lang – voor kinderen in de leeftijd 6 tot en met 16 jaar – onderwijs te volgen. De basisschool duurt vier jaar en de middelbare school zeven jaar, verdeeld over een cyclus van vijf jaar en een cyclus van twee jaar. Er wordt over het algemeen in het Azerbeidzjaans onderwezen.³⁶ Ook zijn er scholen waar primair in het Russisch wordt onderwezen³⁷ of waar een deel van de lessen in het Engels wordt gegeven. Het is op deze scholen wel verplicht om minimaal twee uur per week onderricht te geven in het Azerbeidzjaans.

In de door etnische minderheden bewoonde gebieden wordt de plaatselijke minderhedentaal over het algemeen alleen op basisschoolniveau onderwezen en het is beperkt tot een apart vak, aangezien alle andere vakken in het Azerbeidzjaans of in het Russisch worden onderwezen. Onderwijs in de plaatselijke minderhedentaal op het middelbare schoolniveau wordt niet systematisch gegeven en is doorgaans sterk afhankelijk van de inzet en middelen van de lokale bevolking.

In het hoger onderwijs wordt gedoceerd in het Azerbeidzjaans en soms in het Russisch of Engels, maar nooit in de minderhedralen.

Teneinde volwaardig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk verkeer, zal een inwoner van Azerbeidzjan op zijn minst redelijk Azerbeidzjaans moeten kunnen spreken en begrijpen. Eenieder die in Azerbeidzjan na 1989 onderwijs heeft gevolgd, moet over een redelijke kennis van de Azerbeidzjaanse taal beschikken. Maar ook vóór 1989 (zie boven) werd er op veel scholen in Azerbeidzjan in het Azerbeidzjaans onderwezen, of was het een (verplicht) (bij)vak. Van personen die naar een school gingen waar primair in het Azerbeidzjaans werd onderwezen, mag verwacht worden dat zij de taal vloeiend spreken. Van personen die naar een school zijn gegaan waar het Russisch de primaire taal was, mag gezien het bovenstaande op zijn minst een rudimentaire kennis van de Azerbeidzjaanse taal worden verondersteld. Desalniettemin hebben nog steeds met name oudere mensen problemen met de Azerbeidzjaanse taal, niet in de laatste plaats vanwege de overstap naar het Latijnse schrift.

2.1.2 Geschiedenis³⁸

³⁶ In sommige regio's is de secundaire taal waarin wordt onderwezen, de eigen minderhedentaal
³⁷ Volgens Europaworld gebruikt ongeveer 6% van alle middelbare scholen in Azerbeidzjan het Russisch als de primaire taal van onderwijs (www.europaworld.com, laatst geraadpleegd op 15 april 2007).

³⁸ Ch. van der Leeuw, *Azerbaijan, A Quest for Identity*, 2000; Europaworld, *Azerbaijan: Recent History* (www.europaworld.com, laatst geraadpleegd op 15 mei 2007).

Azerbeidzjan is voor het grootste deel van de geschiedenis onderworpen geweest aan vreemde mogendheden. Rond 640 A.D. trokken Arabische legers het land binnen, gevolgd door Mongoolse troepen, Turkse overheersing en Iraanse invloed. Vanaf de 18de eeuw werd de Russische invloed in de Kaukasus steeds groter. Bij het Verdrag van Toerkmanchai van 1828 werden de invloedssferen in het gebied vastgelegd, waarbij het grondgebied van ongeveer het huidige Azerbeidzjan aan het Russische rijk werd toegewezen. De zuidelijke gebieden werden toegewezen aan Perzië. Na de omwentelingen in Rusland in 1917 en 1918 ontstond in de Kaukasus, net als in andere delen van het voormalige Russische rijk, een machtsstrijd die gepaard ging met (tijdelijk) machtsverlies door de Russische overheersers. Deze ontwikkelingen resulteerden in de onafhankelijkheid van een aantal landen, waaronder Azerbeidzjan. Op 28 mei 1918 werd de eerste onafhankelijke Republiek Azerbeidzjan opgericht. Deze onafhankelijkheid was echter van korte duur. Het Sovjetleger greep opnieuw in en in april 1920 werd Azerbeidzjan onderdeel van de Sovjet-Unie.

Als gevolg van de politieke ontwikkelingen in de Sovjet-Unie in het begin van de jaren 90 en de desintegratie van de Unie, riep de Opperste Sovjet van de toenmalige Socialistische Sovjet Republiek Azerbeidzjan op 30 augustus 1991 de onafhankelijkheid uit. Op 18 oktober 1991 werd deze onafhankelijkheid formeel van kracht. Op 19 september 1995 sloot Azerbeidzjan zich aan bij het in 1991 opgerichte Gemeenebest van Onafhankelijke Staten (GOS).³⁹

De eerste jaren van de onafhankelijkheid werden gekenmerkt door economische malaise, oorlog om Nagorny Karabach⁴⁰ en felle onderlinge rivaliteit tussen de politieke machthebbers in het land. Na een mislukte staatsgreep van kolonel Surat Husseinov in juni 1993 werd Heydar Aliyev – in de Sovjettijden een vooraanstaand politicus en op dat moment voorzitter van de assemblee van Nachitsjevan – benoemd tot voorzitter van de nationale assemblee. Op 3 oktober 1993 werd Heydar Aliyev gekozen tot president van Azerbeidzjan. In oktober 1998 werd hij voor een tweede termijn gekozen. In 2003 werden nieuwe presidentiële verkiezingen gehouden. Twee weken voor de verkiezingen trok Heydar Aliyev om gezondheidsredenen zijn kandidatuur in ten gunste van zijn zoon, Ilham Aliyev. In oktober 2003 werd Ilham Aliyev tot nieuwe president van Azerbeidzjan gekozen. Na de verkiezingen, die gekenmerkt werden door fraude, volgde een aantal demonstraties in Bakoe. Deze demonstraties werden hardhandig onderdrukt door de politie. Deze gebeurtenissen werden gevolgd door een arrestatiegolf, waarbij meer dan 600 personen werden gearresteerd.

³⁹ State Statistical Committee of the Azerbaijan Republic (www.azstat.org, laatst geraadpleegd op 15 mei 2007).

⁴⁰ Voor een beschrijving van de achtergronden van het conflict om Nagorny Karabach wordt verwezen naar paragraaf 3.1 van dit ambtsbericht.

2.2 Staatsinrichting

Wetgevende macht

De wetgevende macht berust in Azerbeidzjan primair bij een assemblee (de *Milli Mejlis*).⁴¹ De assemblee telt één kamer van 125 zetels.⁴² De leden van de assemblee worden rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar.⁴³ Naast de *Milli Mejlis* beschikken ook de president van Azerbeidzjan, de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan en het Hooggerechtshof over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.⁴⁴

In de praktijk speelt de assemblee een beperkte, vooral reactieve rol in plaats van een initiërende rol in het wetgevingsproces. De rol van de assemblee bij het opstellen van wetgeving wordt regelmatig overgenomen door het presidentiële apparaat.⁴⁵

Uitvoerende macht

Volgens de Grondwet berust de uitvoerende macht bij de president (Ilham Aliyev sinds oktober 2003). De president wordt gekozen voor een periode van vijf jaar en mag maximaal twee termijnen dienen.⁴⁶ De president benoemt en ontslaat zowel op centraal als lokaal niveau alle leden van de uitvoerende macht⁴⁷ en kan de door hen genomen beslissingen ongedaan maken.⁴⁸ Ook de kabinetsformatie is volledig onder controle van de president, die de premier (Artur Rasizade sinds november 2003) en het kabinet benoemt. Weliswaar is de benoeming van de premier onderworpen aan de goedkeuring van de *Milli Mejlis*, doch indien de assemblee drie maal achtereen de goedkeuring onthoudt, mag de president zonder deze goedkeuring een premier benoemen.⁴⁹ De president beschikt tevens over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.⁵⁰

⁴¹ Artikel 81 van de Grondwet. De wetgevende bevoegdheden van de assemblee zijn opgesomd in artikel 94 van de Grondwet, deze opsomming is limitatief.

⁴² Artikel 82 van de Grondwet. Feitelijk telt de *Milli Mejlis* 124 zetels, aangezien de zetel voor de vertegenwoordiger uit Nagorny Karabach vacant blijft.

⁴³ Artikel 83 en 84 van de Grondwet. Sinds de wijziging van de Grondwet in 2002 kent Azerbeidzjan een puur kiesdistrictenstelsel in plaats van een gemengd stelsel.

⁴⁴ Zie in deze context ook de Wet op Normatief-Wettelijke Akten (Wet 761-IF van 26 november 1999). Op grond van deze wet zijn het Constitutioneel Hof, de Centrale Kiescommissie, organen van lokaal bestuur en de Nationale Bank van Azerbeidzjan bevoegd om zogenaamde normatief-wettelijke akten (algemeen verbindende regels) uit te vaardigen.

⁴⁵ The Economist Intelligence Unit, *Country Profile 2006*, p. 10.

⁴⁶ Artikelen 99 en 101 van de Grondwet.

⁴⁷ Respectievelijk artikel 109, onder 5, en artikel 124 van de Grondwet.

⁴⁸ Artikel 109, onder 8, van de Grondwet.

⁴⁹ Artikel 118 van de Grondwet.

⁵⁰ De president kan op grond van artikel 113 van de Grondwet decreten en voorschriften uitvaardigen. De president is tevens bevoegd te beslissen in alle zaken die niet expliciet

Feitelijk bestaat de uitvoerende macht uit drie, tot op zekere hoogte met elkaar concurrerende onderdelen: de president die ondersteund wordt door het machtige presidentieel apparaat, het kabinet bestaande uit de premier en vijf vice-premiers, en de ministers ondersteund door hun vakdepartementen. In de afgelopen jaren hebben de vakministeries langzaam terrein gewonnen op het kabinet.

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht bestaat in Azerbeidzjan uit het Constitutioneel Hof,⁵¹ het Hooggerechtshof, het Hof van Beroep en de reguliere en gespecialiseerde rechtbanken.⁵² Gedurende hun ambtstermijn kunnen rechters niet worden ontslagen.⁵³ Zij mogen geen lid zijn van een politieke partij of een verkiesbare functie van welke aard dan ook bekleden.⁵⁴ In de praktijk kan de president zijn invloed op de rechterlijke macht doen gelden, vooral omdat hij de bevoegdheid heeft de lagere rechters te benoemen. De rechters van het Hooggerechtshof en het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president.⁵⁵ Het Constitutioneel Hof bestaat uit negen, door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president van Azerbeidzjan, benoemde rechters.⁵⁶ De rechters worden benoemd voor een periode van 15 jaar en zijn niet herkiesbaar.⁵⁷ Behalve over de grondwettigheid van internationale overeenkomsten en wet- en regelgeving kan het Constitutioneel Hof ook oordelen over de ontbinding van politieke partijen en publieke organisaties en over meningsverschillen betreffende de scheiding der machten.⁵⁸ Daarnaast kunnen individuele burgers bij het Constitutioneel Hof een beroep instellen tegen schendingen van mensenrechten en fundamentele vrijheden door de staat.⁵⁹

binnen de bevoegdheden van de wetgevende en rechterlijke machten vallen, artikel 109, onder 32, van de Grondwet.

⁵¹ Zie: www.constitutional-court-az.org (laatst geraadpleegd op 28 augustus 2006).

⁵² Artikel 125 van de Grondwet.

⁵³ Artikel 127 van de Grondwet. Zie tevens artikel 100 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (Wet No. 310-IQ, aangenomen op 10 juni 1997, met wijzigingen).

⁵⁴ Artikel 126, lid 2 van de Grondwet.

⁵⁵ Zie Artikel 109, onder (9), en artikel 131, lid 2 (Hooggerechtshof) en 132, lid 2 (Hof van Beroep) van de Grondwet.

⁵⁶ Artikel 130 van de Grondwet. Nadere regels met betrekking tot het Constitutioneel Hof van Azerbeidzjan zijn uitgewerkt in de Wet op het Constitutioneel Hof van 23 december 2003. Deze wet verving de oorspronkelijke Wet op het Constitutioneel Hof van 21 oktober 1997.

⁵⁷ Artikel 14 van de Wet op het Constitutioneel Hof. Volgens artikel 96 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters worden nieuwe rechters aangewezen voor een periode van vijf jaar.

⁵⁸ Op grond van artikel 130 van de Grondwet kunnen dergelijke procedures worden geïnitieerd door de president, de *Milli Mejlis*, de Raad van Ministers, het Hooggerechtshof, de procureur-generaal en de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan.

⁵⁹ Artikel 130 van de Grondwet.

Op grond van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (van 10 juni 1997) bestaat de rechterlijke macht van Azerbeidzjan uit de volgende rechtbanken:

1) in eerste aanleg:

- districts- en stadsgerechtshoven: deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg in alle straf- (met uitzondering van de zaken die binnen de bevoegdheden van de rechtbanken inzake zware strafbare feiten vallen), burger- alsmede bestuursrechtelijke zaken. Tegen uitspraken van districts- en stadsgerechtshoven is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- rechtbanken inzake zware strafbare feiten: deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg omtrent strafzaken waarin een gevangenisstraf van 7 jaar of meer kan worden opgelegd. Tegen uitspraken van rechtbanken inzake zware strafbare feiten is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- militaire tribunalen (strafzaken waarin een gevangenisstraf van minder dan 7 jaar kan worden opgelegd) en het militaire tribunaal inzake zware strafbare feiten (strafzaken waarin een gevangenisstraf van 7 jaar of meer kan worden opgelegd).⁶⁰ Alleen personen die daadwerkelijk bij het leger zijn ingelijfd vallen onder de jurisdictie van deze rechtbanken. Tegen de uitspraken van militaire tribunalen is beroep mogelijk bij de bijzondere militaire afdeling van het Hof van Beroep;⁶¹

2) in beroep:

- het Hof van Beroep: dit gerechtshof is bevoegd te beslissen in beroepszaken die in eerste instantie door een algemene of gespecialiseerde rechtbank zijn beslecht. Het Hof kent een bijzondere afdeling voor militaire zaken. Tegen uitspraken van het Hof van Beroep is cassatie mogelijk bij het Hooggerechtshof van Azerbeidzjan;

3) in cassatie:

- het Hooggerechtshof is het hoogste rechterlijke orgaan van Azerbeidzjan. Het beschikt over algemene jurisdictie.⁶² Het Hooggerechtshof kent een bijzondere afdeling voor militaire zaken;
- het Hooggerechtshof van de Autonome Republiek Nachitsjevan.

In Azerbeidzjan zijn de rechters onschendbaar.⁶³ Op grond van de Wet op de rechtbanken en rechters genieten rechters immuniteit van strafrechtelijke vervolging gedurende hun ambtstermijn. In deze periode kunnen zij evenmin

⁶⁰ Het precieze aantal militaire tribunalen is niet bekend. Volgens de geraadpleegde experts zou in ieder geval één militair tribunaal per garnizoen moeten bestaan. Er bestaat slechts één militair tribunaal inzake zware strafbare feiten.

⁶¹ Naast de genoemde rechtbanken kent Azerbeidzjan in zowel eerste aanleg als in beroep gespecialiseerde handelsrechtbanken voor handelsgeschillen.

⁶² Op grond van artikel 131, eerste lid, van de Grondwet is het Hooggerechtshof bevoegd in cassatie te beslissen in straf-, burger- en bestuursrechtelijke kwesties alsmede alle andere kwestie die binnen de bevoegdheden van algemene en gespecialiseerde rechtbanken vallen.

⁶³ Artikel 128 van de Grondwet.

worden opgeroepen om te dienen in het leger van Azerbeidzjan.⁶⁴ De *Legal-Court Council* heeft toezicht op de rechters; dit orgaan is geen autonoom orgaan, maar valt onder het ministerie van Justitie.⁶⁵

In de context van de rechterlijke macht in Azerbeidzjan dient naast de verschillende rechtbanken en hoven tevens de zogenaamde *Prokuratura* te worden genoemd. De belangrijkste taken van de *Prokuratura* zijn het toezicht houden op een uniforme toepassing van de wet en het inleiden van strafvervolging.⁶⁶ Het hoofd van de *Prokuratura*, de procureur-generaal, wordt benoemd en ontslagen door de president, na goedkeuring van de *Milli Mejlis*.⁶⁷

2.3 Politieke ontwikkelingen

Assembleeverkiezingen

Op 6 november 2005 vonden de verkiezingen van de Assemblee (*Milli Mejlis*) plaats; circa 2,15 miljoen mensen brachten hun stem uit, oftewel ruim 46% van alle stemgerechtigden.⁶⁸

De Yeni Azərbaycan Party (YAP) won tijdens de verkiezingen 56 van de 125 zetels in het Assemblee. De oppositiepartijen beweerden dat de verkiezingen frauduleus waren en eisten nieuwe verkiezingen. Internationale waarnemers van de OVSE concludeerden dat de verkiezingen niet aan de internationale maatstaven voldeden.⁶⁹ Na de parlementsverkiezingen zouden zich gevallen van intimidatie van de aanhangers van oppositieleden hebben voorgedaan.⁷⁰

⁶⁴ Artikel 101 en 103 Wet op de Rechtbanken en Rechters.

⁶⁵ Unicef, [The Child Protection System in Azerbaijan: Situation Analysis 2005](#)

⁶⁶ Hiermee is de functie van de *Prokuratura* tot op zekere hoogte vergelijkbaar met die van het Openbaar Ministerie in Nederland.

⁶⁷ Artikel 133 van de Grondwet,

⁶⁸ Volgens Novum, [Regeringspartij Azerbeidzjan op winst in verkiezingen](#), 7 november 2005, bedroeg de opkomst 46,83%. Voor een uitgebreidere beschouwing van de aanloop naar deze verkiezingen en de verkiezingsdag zelf wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van november 2005, paragraaf 2.3

⁶⁹ OSCE, [Republic of Azerbaijan, Parliamentary Elections 6 November 2005, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report](#), 1 februari 2006. Zie ook: International Crisis Group (21-11-05) "Azerbaijan's 2005 elections: Lost opportunity."; International Helsinki Federation for Human Rights, [Human Rights in the OSCE Region: Europe, Central Asia and North America](#), Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd); Human Rights Watch (09-12-06) "EU-South Caucasus: Concrete Human Rights Benchmarks Needed." Volgens de OVSE waren enkele positieve punten dat veelomvattende lijsten met kandidaten aanwezig waren in de meeste kiesdistricten, dat de meeste tijdslijsten met betrekking tot de technische voorbereidingen werden gehaald en dat het merken met inkt van de vingers van kiezers (om fraude te voorkomen) werd geïntroduceerd. Ongeregeldheden waren onder meer dat de lokale autoriteiten zich vaak bemoeiden met de verkiezingscampagnes en faalden om onpartijdig op te treden. Niet alle kiezers stonden op de kieslijsten en er zijn waarnemers van de OVSE

Ongeveer vijftienduizend mensen hebben begin november 2005 geprotesteerd tegen de verkiezingsuitslag; deze demonstratie is vreedzaam verlopen.⁷¹ Echter, tijdens demonstraties eind november 2005 zijn veel mensen gewond geraakt tijdens confrontaties met de politie. De politie zou 57 mensen hebben gearresteerd, waaronder de leider van de oppositionele Liberale Partij.⁷² 27 arrestanten zijn enkele uren na hun arrestatie veroordeeld tot een gevangenisstraf variërend van 10 tot 15 dagen, en de overige arrestanten zijn veroordeeld tot geldboetes.⁷³ Als gevolg van de kritiek op het stemproces heeft het Constitutioneel Hof de resultaten van de verkiezing in tien kiesdistricten ongeldig verklaard.⁷⁴ In deze tien districten zijn op 13 mei 2006 herverkiezingen gehouden.

Herverkiezingen

De aanloop naar de herverkiezingen verliep redelijk rustig.⁷⁵ In het algemeen liet de politie verschillende betogingen die plaatsvonden ongemoeid, op drie demonstraties in Zaqatala na. Deze werden verboden.⁷⁶ De herverkiezingen werden door de oppositionele coalitie *Azadliq* geboycot.⁷⁷

Gedurende de verkiezingsdag zelf verliep het stemmen in het algemeen op een goede en professionele manier, al werden er wel enkele onregelmatigheden geconstateerd.⁷⁸ Deze bestonden onder meer uit een niet-representatieve samenstelling van verscheidene kiescommissies, beïnvloeding van kiezers door

geïntimideerd. Ook werd geconstateerd dat dozen waarin de stembiljetten werden gedeponeerd soms vooraf waren gevuld met biljetten. Bij de samenstelling van de kiescommissies was sprake van een onevenwichtige verdeling van leden die gelieerd waren aan de regeringspartij en aan de oppositie. Lokale autoriteiten maakten het oppositiepartijen moeilijk om bijeenkomsten te houden en het is voorgekomen dat de politie onevenredig veel geweld gebruikte tegen hen. De Centrale Kiescommissie ontving ruim 1.000 klachten, maar de meeste werden niet in behandeling genomen.

⁷⁰ Human Rights Watch (09-12-06) "EU-South Caucasus: Concrete Human Rights Benchmarks Needed."

⁷¹ BBC News (09-11-05) "Thousands join Azerbaijan protest."

⁷² De politie maakte gebruik van onder meer waterkanonnen en traangas. BBC News (27-11-05) "US condemns Azeri rally policing."

⁷³ US department of State, Azerbaijan Country Reports on Human rights Practises 2005, 8 maart 2006 sectie 2b.

⁷⁴ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006). Zie ook: European Forum (20-02-06) Azerbaijan Update (www.europeanforum.net).

⁷⁵ De keuze van verschillende oppositiepartijen om niet mee te doen aan deze verkiezingen is hier waarschijnlijk een verklaring voor.

⁷⁶ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006.

⁷⁷ Reuters (15-05-06) "Azerbaijan election re-run 'an improvement'."

⁷⁸ Council of Europe (14-05-06) "Azerbaijan election partial re-run: progress in conduct of voting during election day." (persbericht, 277(2006))

lokale autoriteiten, het schrappen van stemgerechtigden van de registratielijst, schending van privacy, illegaal campagne voeren, (lichte vormen van) intimidatie, het incorrect tellen van de stemmen, diefstal van stemkaarten en onjuiste afhandeling van klachten door de centrale kiescommissie.⁷⁹

De herverkiezingen bevestigden de overwinning van de *Yeni Azərbaycan Party (YAP)*,⁸⁰ zij resulteerden in vijf zetels voor de YAP, drie zetels voor de onafhankelijken en voor de *Civil Solidarity Party* en de *Adalat (Justice) Party* beiden één.⁸¹ In totaal kwam de YAP hiermee op 61 zetels, de onafhankelijken op 43 zetels, en de overige 21 zetels werden verspreid over andere partijen waarvan de *Musavat* met 5 zetels de grootste was.

Politieke partijen

Er zijn in Azerbeidzjan meer dan dertig geregistreerde politieke partijen,⁸² waarvan de YAP de grootste is met, naar eigen zeggen, 120.000 leden. Andere pro-regeringspartijen zijn de *Alliance in the Name of Azerbaijan*, *Ana Vatan* (“Moederland”), de *Party of National Statehood* en de *Party Independence and Independent Azerbaijan*.⁸³ Alleen de partijen *Musavat* en *Azadliq* zouden enigszins onafhankelijk zijn.

In Azerbeidzjan zijn tevens vele onafhankelijken politiek actief. De onafhankelijken zijn officieel niet verbonden aan een partij, maar deze groep omvat zowel personen die in feite dicht bij de regering staan als personen die lid zijn van een oppositiepartij. De meesten zijn echter op een of andere wijze gelieerd aan de regering.

Oppositiepartijen

Sinds de laatste betoging van november 2005 is er nauwelijks meer sprake van een echte oppositie in Azerbeidzjan. De oppositie in Azerbeidzjan is zwak, onder meer door interne verdeeldheid en botsingen tussen de ambities van de leiders.⁸⁴ De oppositie heeft geen programma over bijvoorbeeld sociale of economische aangelegenheden. De internationale gemeenschap en andere donoren zouden het vertrouwen hebben verloren in de oppositie, hetgeen leidt tot minder fondsen en donaties, wat de activiteiten van de oppositie verder beperkt. Daarnaast is de

⁷⁹ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006.

⁸⁰ The Economist Intelligence Unit, Country Profile 2006, p. 9.

⁸¹ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006.

⁸² Volgens een andere bron kent Azerbeidzjan 200 politieke partijen die nationaal opereren. Deze partijen omvatten niet de lokale partijen en de zogenaamde onafhankelijken.

⁸³ UNDP, Living conditions in the Azerbaijan Republic, ongedateerd (geraadpleegd op 30 mei 2007).

⁸⁴ The Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, mei 2006.

oppositie verzwakt doordat (ook in de verslagperiode) enkele leden van oppositiepartijen werden opgepakt of gedetineerd door de autoriteiten, onder meer vanwege vermeend drugs- of wapenbezit.⁸⁵

Na de verkiezingen van 6 november 2005 is de oppositionele coalitie *Azadliq* opgesplitst. Deze oppositie bestond uit drie partijen, te weten *Musavat*, de *Azerbaijan Popular Front Party* en de *Democratic Party of Azerbaijan*.⁸⁶ De *Musavat* partij, die tijdens de verkiezingen van november 2005 vijf zetels behaalde, is uit de coalitie gestapt. De reden hiervoor was dat deze partij wél mee wilde doen aan de herverkiezingen van mei 2006, terwijl de andere twee partijen de herverkiezingen wilden boycotten.⁸⁷ De twee overgebleven leden van de *Azadliq* oppositie zijn medio februari 2006 samengegaan met de *National Unity Movement* en de vleugel van de *Azerbaijan National Independence Party*. Deze nieuwe beweging heet ook *Azadliq*.⁸⁸

Politieke benoemingen

De autoriteiten zitten niet alleen de oppositie dwars. Ook personen die niet meewerken met de regering kunnen worden ontslagen of op een zijspoor gezet.⁸⁹ De president zou oudgedienden binnen de overheid vervangen door eigen vertrouwelingen. Gedurende de verslagperiode zijn verschillende politici ontslagen of gearresteerd.⁹⁰ Een van de meest vooraanstaande personen is Farhad Aliyev, die tot oktober 2005 minister van Economische Zaken was. Hij werd, samen met Ali Insanov (een voormalige minister van Gezondheidszorg) en Akif Muradverdiyev (voormalig ambtenaar van de presidentiële administratie)

⁸⁵ Institute of Peace and Democracy, "7 years of imprisonment for civil position." (ongedateerd) Turan (26-07-06) "Azeri enclave court jails opposition member to six years in prison." Turan (28-07-06) "Mother of PPFA activist recently sentenced to six years in jail dies of heart attack in Nakhchivan." Turan (07-09-06) "Azeri opposition activist gets five years in prison for arms possession."

⁸⁶ Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, augustus 2006, p. 12. EurasiaDigest (06-02-06) "Azerbaijani opposition party decides to participate in repeat elections." (gevonden op www.eurasianet.org).

⁸⁷ OSCE, Republic of Azerbaijan, Partial repeat parliamentary elections, Annex to the final report on the 6 November 2005 parliamentary elections 13 mei 2006, 23 juni 2006.

⁸⁸ EurasiaDigest (21-02-06) "Azerbaijan opposition realigns." (gevonden op www.eurasianet.org); The Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 12.

⁸⁹ Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, August 2006, p. 13.

⁹⁰ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006 (06-03-07), paragraaf 1d. EurasiaDigest (17-01-06) "Former Azerbaijani officials detained for further three months." (www.eurasianet.org) EurasiaDigest (22-05-06) "Azerbaijani first deputy premier resigns." (www.eurasianet.org) Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, August 2006, p. 12. Turan (02-08-06) "Azeri court sentences ex-finance minister to 18 months in prison." Yeni Musavat (14-08-06) "Retired Azeri colonel detained for 'fraud'; Turan (06-09-06) "Azeri leader replaces district head."

beschuldigd van het plannen van een staatsgreep.⁹¹ Met hen is ook Alihuseyn Saliyev (voormalig hoofd van het ministerie van Economische Ontwikkeling van het Ondernemerschap) gearresteerd.⁹² Aan het einde van de verslagperiode was er nog geen rechterlijke uitspraak in deze zaken.

Lokale verkiezingen

Op 6 oktober 2006 vonden de verkiezingen in 603 gemeenten plaats; in 141 gemeenten betrof het herverkiezingen van de verkiezingen in 2004, waarvan de verkiezingsuitslagen nietig verklaard waren.⁹³ De verkiezingen werden geboycot door de oppositionele *Azadliq* omdat volgens hen de overheid faalde om verbeteringen in het electorale proces door te voeren⁹⁴ en omdat de samenstelling van de lokale verkiezingscommissies de verkiezingen per definitie oneerlijk maakte.⁹⁵ Internationale waarnemers van de Raad van Europa noteerden een verbetering in de organisatie van het verkiezingsproces, maar constateerden ook onregelmatigheden. Zo werden er bijvoorbeeld verschillen vastgesteld tussen handtekeningen op de kiezerslijst en op de stembiljetten en werd er overijverige assistentie in de stembokjes gesignaleerd.⁹⁶ Uit de afwezigheid van *Azadliq*, het gebrek aan een actieve campagnevoering en de lage opkomst (33,9%) trok de Raad van Europa de conclusie dat een democratie op lokaal niveau nog geen politieke prioriteit heeft in Azerbeidzjan.⁹⁷

Nardaran

De politieke situatie in Nardaran (een dorp ten noorden van Bakoe) is stabiel. Alle personen die gedetineerd waren in verband met de protestacties in 2004 werden reeds in de vorige verslagperiode vrijgelaten.⁹⁸ De inwoners van Nardaran hebben niet gestemd tijdens de parlementsverkiezingen van november 2005.

Volgens onbevestigde berichten hebben zich gedurende de verslagperiode enkele incidenten voorgedaan in Nardaran. Op 25 januari 2006 zou bij een schietincident een inwoner van deze plaats zijn doodgeschoten door een politiepatrouille.⁹⁹ Ook

⁹¹ Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, augustus 2006, p. 14.

⁹² Volgens de berichtgeving heeft Alihuseyn Saliyev in augustus 2006 zelfmoord gepleegd. Turan (24-08-06) "Azeri suspect coup plotter commits suicide in hospital."

⁹³ Council of Europe, Honouring of obligations and commitments by Azerbaijan, 30 maart 2007, p. 14 item 69

⁹⁴ Swisspeace, Azerbaijan Quarterly risk assessment May to October 2006, ongedateerd

⁹⁵ US Department of State, Country reports on Human Rights Practises 2006, 6 maart 2007

⁹⁶ Council of Europe, Elections in Azerbaijan: some improvement, but much still to do to raise the level of trust and respect between central and local administration, 09-10-06

⁹⁷ Council of Europe, Elections in Europe, press release 572 (2006), 09-10-2006

⁹⁸ Voor achtergrondinformatie over de protestacties in Nardaran, zie het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van 2004 en 2003.

⁹⁹ EurasiaDigest (30-01-06) "Azerbaijan villagers protest shooting incident." (gevonden op www.eurasianet.org) Volgens Swisspeace vond dit incident plaats op 23 januari 2006

zouden volgens de berichtgeving twee politieagenten zijn gedood en twee dorpelingen gewond zijn geraakt.¹⁰⁰ Twee weken later, op 7 februari 2006, zou er een botsing hebben plaatsgevonden tussen politieagenten en een groep inwoners van Nardaran.¹⁰¹

2.4 Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Azerbeidzjan bleef in de verslagperiode stabiel. Voor een overzicht van de veiligheidssituatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden (met inbegrip van de incidenten langs de zogenaamde *line of contact*) wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van dit ambtsbericht.

Gedurende de eerste helft van 2006 zijn veertien mensen gewond geraakt en is één man om het leven gekomen door landmijnen.¹⁰² In het noordwesten van Azerbeidzjan (Qazaz-regio) heeft in augustus 2006 een landmijn het leven gekost van een Azerbeidzjaanse soldaat.¹⁰³

2.5 Sociaal-economische situatie

2.5.1 De economie

In macro-economisch opzicht waren 2005 en 2006 goede jaren voor Azerbeidzjan. Dankzij de inkomsten uit de export van olie groeide het bruto binnenlands product in 2005 met ruim 26% en de groei in 2006 beliep ruim 34%. De inflatie nam licht af van 9,6% in 2005 tot 8,3% in 2006. Als gevolg van de hoge olieprijs heeft Azerbeidzjan het jaar 2006 kunnen afsluiten met een begrotingsoverschot van 0,5% van het bruto binnenlands product in plaats van met het verwachte begrotingstekort van circa 1%.¹⁰⁴

(Swisspeace, [FAST Update Azerbaijan](#), Quarterly Risk Assessment, February to May 2006, p. 5.).

¹⁰⁰ EurasiaDigest (26-01-06) "Three killed in shoot-out in devout Azerbaijani village." (gevonden op www.eurasianet.org)

¹⁰¹ Swisspeace, [FAST Update Azerbaijan](#), Quarterly Risk Assessment, February to May 2006, p.5.

¹⁰² De ongelukken vonden plaats in onder meer Bakoe, Agcabadi, Agdam, Agstafa, Gadabay, Tartar en Fuzul. APA (17-07-06) "Mine blasts kill one, injure 14 in Azerbaijan in first half of 2006."

¹⁰³ APA (12-08-06) "Azeri soldier killed in mine blast." Zie ook: Trend (06-09-06) "2,660,748 m2 of Azeri land cleared of landmines in August 2006."

¹⁰⁴ The Economist Intelligence Unit, [Country Report Azerbaijan](#), mei 2007

Azerbeidzjan staat in de top twintig van meest olierijke staten ter wereld.¹⁰⁵ De oliesector was in 2006 verantwoordelijk voor bijna 85% van de totale inkomsten uit export.¹⁰⁶ Op 13 juli 2006 werd de pijpleiding Bakoe-Tbilisi-Ceyhan officieel geopend¹⁰⁷ die 1750 kilometer lang is.¹⁰⁸ Deze pijpleiding verbindt Azerbeidzjan, via Georgië, met de Turkse havenstad Ceyhan, en vereenvoudigt de uitvoer van de Azerbeidzjaanse olie. Een aanzienlijk deel van de olie-inkomsten komt ten goede aan het Staatsoliefonds van de Republiek Azerbeidzjan. Dit fonds, dat buiten de reguliere begroting valt, is bedoeld voor financiering van noodzakelijke infrastructurele en sociale projecten.¹⁰⁹

Azerbeidzjan beschikt over een natuurlijke reserve aan gas, met een inhoud van twee triljoen kubieke meter.¹¹⁰ De productie hiervan wordt opgevoerd met de bedoeling om in 2008 de lokale markt geheel te kunnen voorzien.¹¹¹ De ingebruikname van de gasleiding die gas via Bakoe en Tbilisi naar Erzerum in Turkije zal gaan transporteren, is vertraagd.¹¹²

Afgezien van de olie- en gasreserves, produceert Azerbeidzjan ook katoen, tabak, fruit en groente.¹¹³ De overheid heeft ondertussen het grootste deel van de landbouwgrond geprivatiseerd.¹¹⁴ Ondanks de natuurlijke grondstoffen leeft ongeveer 40% van de bevolking onder de armoedegrens. Een van de redenen hiervoor is dat een groot deel van de economische welvaart geconcentreerd is in de oliesector, waarin slechts één procent van de bevolking werkzaam is.¹¹⁵

¹⁰⁵ European Forum (24-11-2006) [Azerbaijan Update](http://www.europeanforum.net) (www.europeanforum.net). Zie ook: Bureau of European and Eurasian Affairs, [Background Note Azerbaijan](#), oktober 2004.

¹⁰⁶ The Economist Intelligence Unit, [Country Report Azerbaijan](#), mei 2007

¹⁰⁷ US Department of State (juli 2006) [Background Note Azerbaijan](#), pag 4. Zie ook: BBC News (04-05-06) "Country profile: Azerbaijan", [Azerbaijan En Route to Oil Riches](#), CRS No. 288, 26 mei 2005.

¹⁰⁸ UNDP [2006-Living Conditions in the Azerbaijan Republic](#)

¹⁰⁹ Uit het oliefonds werd bijvoorbeeld een belangrijk deel van de nieuwe huisvesting voor de binnenlands ontheemden (zie paragraaf 5.1) gefinancierd. Daarnaast wordt dit fonds aangewend voor het verbeteren van de gezondheidszorg, infrastructuur en het bestrijden van armoede; zie De Volkskrant (05-11-05) "Eerlijke stembusgang bij voorbaat onmogelijk."

¹¹⁰ US Library of Congress, [The Economy](http://countrystudies.us/azerbaijan/24.htm) (countrystudies.us/azerbaijan/24.htm)(ongedateerd)

¹¹¹ Radio Free Europa (5-01-2007) [Caucasus: Georgie, Azerbaijan seek alternatives to Russian gas](#)

¹¹² Turan (24-07-06) "Azeri gas exports to delay – BP CEO." AP (06-05-06) "Kazakhstan considers pumping gas into Azerbaijani pipeline."

¹¹³ UNDP, [2006 - Living conditions in the Azerbaijan Republic](#).

¹¹⁴ US Department of State, [Background Note: Azerbaijan](#), december 2005.

¹¹⁵ UNDP, 2006 - [Living conditions in the Azerbaijan Republic](#), ongedateerd (geraadpleegd op 30 mei 2007). De US Committee for Refugees and Immigrants vermeldt dat 49% van de bevolking onder de armoedegrens leeft ([World Refugee Survey 2005](#), www.refugees.org, geraadpleegd op 21 mei 2007).

Het grootste deel van de staatsbegroting gaat naar het leger, infrastructuur, sociale bijstand en lonen.¹¹⁶ Eind juni 2006 heeft president Aliyev een decreet getekend waarin wordt bepaald dat de salarissen van ambtenaren van het ministerie van Binnenlandse Zaken en politieagenten verhoogd worden met 50 tot 100%.¹¹⁷

Van oorsprong was het onderwijssysteem in Azerbeidzjan goed ontwikkeld. Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie is het systeem verslechterd, onder meer door ontoereikende financiële middelen en een tekort aan goed geschoolde docenten.¹¹⁸

2.5.2 Corruptie

Corruptie komt in Azerbeidzjan voor in alle sectoren van de samenleving en in alle bestuurslagen.¹¹⁹ Van de 159 landen die zijn gepubliceerd in de *Transparency International Corruption Perception Index* stond Azerbeidzjan in 2006 op de 130ste plaats.¹²⁰

In januari 2005 trad in Azerbeidzjan de nieuwe Wet op de Bestrijding van Corruptie in werking.¹²¹ Op 7 april 2006 werd het Wetboek van Strafrecht geamendeerd en in overeenstemming gebracht met deze anti-corruptie wet, zodat bepaalde corrupte gedragingen ook strafbaar zijn gesteld. De implementatie van de wetgeving lijkt echter langzaam en haperend te verlopen.¹²² Binnen het Openbaar Ministerie bestaat een speciale anti-corruptie afdeling, maar deze werkt zeer traag.

De Rekenkamer die een controlerende taak heeft met betrekking tot de inkomsten en uitgaven van de overheid, heeft weinig invloed en werkt inefficiënt.¹²³

De overheid

¹¹⁶ US Department of State, Background Note: Azerbaijan, juli 2006.

¹¹⁷ Turan (30-06-06) "Azeri leader increases policemen's salaries."

¹¹⁸ The Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 19.

¹¹⁹ Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan, ongedateerd. Home Office UK, Operational Guidance Note Azerbaijan, 10 april 2006, paragraaf 3.7.2.

¹²⁰ Transparency International, Corruption Perceptions Index 2006 (www.transparency.org, geraadpleegd op 22 mei 2007)

¹²¹ Deze wet benoemt een aantal gedragingen dat als corrupt kan worden aangemerkt, bijvoorbeeld het aannemen van giften en bepaalde vormen van nepotisme. Daarnaast voorziet deze wet in de oprichting van een Anti-corruptiecommissie, een staatsorgaan belast met corruptiepreventie. IWPR, Azerbaijan's Un-Transparent Corruption Law, CRS No. 290, 9 juni 2005.

¹²² US State Department, Azerbaijan, Country Reports on Human rights practises 2006, 6 maart 2007

¹²³ De Audit Chamber is een soort (algemene) rekenkamer. Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan, ongedateerd.

Voor vrijwel alle diensten, die officieel gratis of tegen een geringe administratieve vergoeding verkregen moeten kunnen worden, geldt dat extra betaald moet worden. Het gaat meestal om kleine, min of meer vaste bedragen. Veel burgers beschouwen dit soort betalingen inmiddels als een soort onontkoombare leges of belastingen.¹²⁴ Voor banen bij de overheid dient doorgaans betaald te worden. Ook komt nepotisme binnen de overheid voor. Naar verluidt hebben enkele ministers hun baan gekocht.¹²⁵

Het onderwijs

Corruptie en omkoping komen veelvuldig voor bij universiteiten.¹²⁶ Het ministerie van Onderwijs werkt samen met *Transparency International*. Het vermoeden bestaat dat deze samenwerking niet vrijwillig is, maar is ontstaan onder druk van studenten en ouders. Corruptie is erg zichtbaar binnen het onderwijs en langzamerhand begonnen studenten en ouders hiertegen in verzet te komen. Zo hebben studenten een website geopend waarop zij gevallen van corruptie, en namen van personen die zich hieraan schuldig hebben gemaakt, publiceren. Het ministerie van Onderwijs heeft een klachtenlijn geopend waar mensen naar toe kunnen bellen in verband met corruptie. Het is niet bekend of dit tot verbeteringen heeft geleid.

Het leger

Het afkopen van de dienstplicht (zie ook paragraaf 4.4.5) is, hoewel illegaal, in de praktijk zeer simpel. Voor een paar honderd dollar kan een medische verklaring worden gekocht, volgens welke de betrokkene ongeschikt is de dienstplicht te vervullen. Een andere veel toegepaste praktijk is dat soldaten worden opgeroepen en vervolgens op papier worden ingelijfd. Zij betalen een bepaald geldbedrag aan de leidinggevende om zo “voor onbepaalde tijd” met verlof te kunnen. Na twee jaar fictieve dienst krijgen zij een stempel in het soldatenboekje, dat zij daadwerkelijk militaire dienst hebben vervuld. Iedere soldaat heeft het wettelijke recht op tien weken verlof, maar verlof wordt alleen verleend als men hiervoor betaalt.

De verkeerspolitie

Bij de verkeerspolitie zijn de salarissen van de verkeersagenten in 2005 en opnieuw in 2006 aanzienlijk verhoogd.¹²⁷ Het staat echter niet vast dat corruptie

¹²⁴ IWPR, [Corruption Stifles Azeri Business](#), CRS No. 286, 12 mei 2005, noemt de verkeerspolitie, veiligheidsdiensten, belastingdienst, lokale autoriteiten en douane als de meest corrupte organisaties in Azerbeidzjan.

¹²⁵ European Forum (24-11-06) [Azerbaijan Update](#) (www.europeanforum.net).

¹²⁶ Swisspeace, [FAST Update, Azerbaijan](#), Quarterly Risk Assessment, February – May 2006, p. 5.

¹²⁷ US Department of State, [Country report on Human Rights Practises – 2006](#), 6 maart 2007, pag 3

bij de verkeerspolitie daadwerkelijk is verdwenen of dat dit (veel) minder opzichtig is geworden.

Het rechtssysteem

Corruptie binnen de rechterlijke macht is alom aanwezig, van de griffier (om de zaak op de rol te krijgen) tot de hoogste rechters.¹²⁸ De corruptie binnen de *Prokuratura*¹²⁹ komt nog vaker voor dan binnen de rechterlijke macht. Ook is corruptie aanwezig binnen de gevangenissen, maar deze lijkt iets af te nemen. In augustus 2006 werden de salarissen van cipiers verdubbeld in een poging om de corruptie tegen te gaan.

2.5.3 Documentenvervalsing

In Azerbeidzjan is vrijwel alles te koop: diploma's, vergunningen, veroordelingen en banen. De praktijk van het afgeven van documenten die het relaas van asielzoekers moeten onderbouwen is in Azerbeidzjan zeer wijdverbreid.

Een veel gebruikte methode is het antideren van lidmaatschapskaarten van politieke partijen. Een pasfoto is voldoende om een dergelijke kaart te krijgen en deze kan verkregen worden door achtergebleven familieleden of vrienden. Hiervoor hoeft niet extra betaald te worden, afgezien van "achterstallige lidmaatschapscontributie". Vele oppositiepartijen verstrekken deze kaarten om extra fondsen te krijgen. Het vermoeden bestaat dat alle oppositiepartijen dergelijke stukken afgeven. Kleine Ngo's, maar ook sommige bekende en als relatief betrouwbaar geziene organisaties of mensenrechtenactivisten, zouden meedoen aan deze praktijken. De documenten zijn vaak niet vals qua opmaak of vorm: er is gebruik gemaakt van de juiste stempels, het juiste papier en zij zijn ondertekend door medewerkers van de bewuste partij. Echter, de inhoud van de documenten strookt niet (geheel) met de werkelijkheid. Vaak worden zinnen gebruikt als "kan rekenen op vervolging bij terugkeer", of "wordt door autoriteiten vervolgd vanwege actieve betrokkenheid bij de oppositie", of "vrees voor vervolging". Ook wordt vaak verklaard dat de betrokkene actief lid was van een oppositiepartij, terwijl dit niet het geval was; de persoon was wel lid, maar niet actief. Dergelijk verklaringen worden niet alleen door de kantoorbeambten maar ook door de leiding van politieke partijen verstrekt. Soms worden de verklaringen afgegeven tegen betaling, maar soms ook gratis. Dit wordt gezien als een soort vriendendienst.

¹²⁸ US Department of State, *Country report on Human Rights Practises – 2006*, 6 maart 2007, pag 5

¹²⁹ Deze instantie bepaalt onder meer of er strafvervolging gaat plaatsvinden en op welke gronden; in zoverre is de *Prokuratura* vergelijkbaar met het Nederlandse Openbaar Ministerie.

Het is in Azerbeidzjan redelijk makkelijk een artikel in de krant te kopen. Het is een wijdverbreide praktijk om artikelen op bestelling te plaatsen. De standaardprocedure is dat in een krant een artikel wordt gepubliceerd over de zogenaamde oppositionele activiteiten van een persoon. Hierbij wordt vermeld dat de persoon wordt gezocht door de politie, terwijl dit niet het geval is. Geen enkele krant zou vrij zijn van dergelijke praktijken, maar de prijs kan verschillen naar gelang de bekendheid of de oplage van de krant. Bij een kleinere krant kost een dergelijke publicatie ongeveer \$20.

Het is in Azerbeidzjan algemeen bekend dat men in het verleden aan de hand van dergelijke artikelen in de krant of aan de hand van eerdergenoemde lidmaatschapskaarten in het Westen een asielstatus heeft gekregen.

2.6 Situatie in Nachitsjevan

Nachitsjevan – *Naxçıvan* in het Azerbeidzjaans – is een buiten Azerbeidzjan gelegen exclave met een oppervlakte van circa 5.500 vierkante kilometer,¹³⁰ voor het grootste deel omringd door Armeens grondgebied. In het zuiden grenst Nachitsjevan aan Iran en in het uiterste noordwesten, voor circa 10 kilometer, aan Turkije. Vanuit Azerbeidzjan is Nachitsjevan rechtstreeks per luchtverkeer bereikbaar, of anders over de weg via Iran of Turkije.

Nachitsjevan had in het Sovjettijdperk de status van een autonome republiek binnen de Socialistische Sovjetrepubliek Azerbeidzjan. Deze status heeft het ook na de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan behouden.¹³¹ De Autonome Republiek Nachitsjevan heeft een eigen wetgevende assemblee, *Ali Majlis* genoemd.¹³² De wetgevende bevoegdheid van de *Ali Majlis* beperkt zich tot de volgende terreinen: lokale belastingen, economische ontwikkeling van Nachitsjevan, sociale zorg, milieubescherming, toerisme, volksgezondheid, wetenschap en cultuur.¹³³ De voorzitter van de *Ali Majlis* (Vasif Yusif oğlu Talibov) is de hoogste staatsambtenaar van de Autonome Republiek en fungeert in feite als de ‘president’ van Nachitsjevan.¹³⁴ De uitvoerende macht berust in Nachitsjevan bij de premier en het kabinet van ministers. De premier wordt, op voordracht van de president

¹³⁰ Zie bijvoorbeeld www.europaworld.com (laatst geraadpleegd op 30 mei 2007).

¹³¹ Zie artikel 134 van de Grondwet.

¹³² Voor de verkiezingen van de *Milli Mejlis*, die gelijktijdig met de verkiezingen van de nationale assemblee plaatsvonden, wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van 11 november 2005, paragraaf 2.6.

¹³³ Artikel 135 en 138 van de Grondwet. De overige beleidsgebieden behoren tot de bevoegdheden van de centrale autoriteiten in Bakoe. De wetgeving afkomstig van de centrale autoriteiten is onverkort van toepassing op het grondgebied van de autonome republiek.

¹³⁴ Zie www.europaworld.com (laatst geraadpleegd op 30 mei 2007).

van Azerbeidzjan, door de *Ali Majlis* benoemd.¹³⁵ Daarnaast beschikt Nachitsjevan over een eigen rechterlijke macht en een eigen Hooggerechtshof.¹³⁶ In december 1998 heeft de Autonome Republiek een eigen Grondwet gekregen.¹³⁷

Begin 2004 telde Nachitsjevan bijna 370.000 inwoners;¹³⁸ vrijwel uitsluitend etnische Azeri en kleine gemeenschappen van etnische Koerden (niet meer dan 2.000 personen), etnisch Russen (circa 500 personen), etnisch Turken en etnisch Oekraïners.¹³⁹ Daarnaast verblijven in Nachitsjevan Iraniërs die niet officieel in de republiek zijn geregistreerd, maar die er wel huizen, land of andere eigendommen bezitten (wat soms leidt tot irritatie bij de lokale bevolking).

De mensenrechtensituatie in de exclave verschilt niet wezenlijk van de situatie elders in Azerbeidzjan (zie hoofdstuk 4 van dit ambtsbericht), met dien verstande dat de overheidscontrole in Nachitsjevan groter is dan in de meeste andere regio's van Azerbeidzjan – met name Bakoe – mede als gevolg van de ligging tussen Armenië en Iran, landen die met grote argwaan worden bekeken. De situatie in Nachitsjevan verschilt wel met de situatie in de rest van Azerbeidzjan in die zin dat er in de exclave vrijwel geen maatschappelijk middenveld bestaat. Voor zover bekend is er één NGO actief (*Resource Centre*), maar de leden van deze organisaties zouden geïntimideerd zijn en soms zelfs mishandeld worden.

De geografische ligging van Nachitsjevan heeft grote invloed op de economische situatie in de exclave. Aangezien Nachitsjevan afgezonderd is van de rest van het grondgebied van Azerbeidzjan en bijna alle goederen via Iran uit- en ingevoerd moeten worden, is de economie van Nachitsjevan vrijwel uitsluitend gericht op voedselproductie.¹⁴⁰ Circa 70% van de bevolking van Nachitsjevan woont ook op

¹³⁵ Artikel 135 en 140 van de Grondwet.

¹³⁶ Artikel 135 van de Grondwet.

¹³⁷ Zie www.europaworld.com (laatst geraadpleegd op 30 mei 2007)

¹³⁸ Meer recente informatie over het inwonertal is niet voorhanden; Europa World, [Autonomous Republic of Naxçivan](http://www.europaworld.com) (www.europaworld.com), (geraadpleegd op 8 februari 2007). Volgens een mondeling geraadpleegde bron betreft het hier het aantal personen dat in Nachitsjevan is ingeschreven. Het daadwerkelijke aantal inwoners is veel lager – circa 200.000 – aangezien de autonome republiek door de slechte economische situatie en hoge werkloosheid een hoge migratie naar andere delen van Azerbeidzjan en het buitenland kent.

¹³⁹ Voor wat betreft de mogelijke aanwezigheid van nog enkele etnische Armeniërs in Nachitsjevan, zie Transkaukasus-Instituut, [Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99](#), (brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern), 16 april 2004. Volgens deze bron woonden in 1999 in Nachitsjevan 17 personen die zich als etnisch Armeniër beschouwden. Recenter gegevens zijn niet beschikbaar. Dit getal wordt door een lokale medewerker van een internationale organisatie die regelmatig in Nachitsjevan komt als 'aan de hoge kant' gekwalificeerd; zie algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004, met name paragraaf 2.6 en voetnoot 118.

¹⁴⁰ De overgrote meerderheid van andere goederen bestemd voor de lokale markt wordt ingevoerd (vaak gesmokkeld) uit Turkije.

het platteland. Voor de energievoorziening is Nachitsjevan vrijwel geheel aangewezen op Iran en Turkije.

Op 6 november 2005 werden ook verkiezingen gehouden in de Autonome Republiek Nachitsjevan voor een nieuw lokaal parlement (Ali Mejlis). Dit nieuwe lokale parlement bestaat uit 38 leden van de regerende partij, vijf onafhankelijke leden en twee leden van de Popular Front of Azerbaidjan.¹⁴¹

Het nieuw gekozen parlement van de Autonome Republiek Nachitsjevan heeft op 30 december 2005 gestemd voor de instelling van een ombudsman; deze persoon zal, althans in theorie, onafhankelijk zijn en niet ondergeschikt aan de ombudsman in Azerbeidzjan opereren.¹⁴²

¹⁴¹ International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd).

¹⁴² International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd). Turan (30-12-05) "Nakchivan to have its own ombudsman." ITV (06-07-06) "Azeri exclave gets ombudsman."

3 Situatie in Nagorny Karabach

Dit hoofdstuk is integraal overgenomen uit het ambtsbericht Armenië van december 2006.

3.1 Ontstaan van het conflict

De enclave Nagorny Karabach behoort formeel tot het grondgebied van Azerbeidzjan. In februari 1988 verzocht het regionale bestuur van Nagorny Karabach, dat door etnische Armeniërs werd gedomineerd, aan de Opperste Sovjets van Azerbeidzjan en Armenië in te stemmen met een overdracht van het gebied aan Armenië. Het verzoek werd echter afgewezen door zowel de Azerbeidzjaanse regionale autoriteiten als de Sovjet federale autoriteiten. In de Azerbeidzjaanse steden Bakoe en Sumgait werden in 1988 en 1989 etnische Armeniërs gedood en verjaagd,¹⁴³ hetgeen weer leidde tot hevige etnische spanningen tussen Azeri en Armeniërs in de enclave. De spanningen onttaardden tenslotte in etnische zuiveringen, zowel in de enclave als in Armenië en Azerbeidzjan. Velen ontvluchtten in die jaren het gebied, de meesten naar overige delen van de voormalige Sovjet-Unie. Het conflict escaleerde verder in 1990, waarna de Sovjetautoriteiten de noodtoestand uitriepen. Op 2 september 1991 verklaarde Nagorny Karabach zich onafhankelijk, drie weken later (op 21 september) gevolgd door Armenië en op 18 oktober 1991 door Azerbeidzjan.

Begin 1992, na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en het aan de strijdmachten van Nagorny Karabach, Armenië en Azerbeidzjan ter beschikking komen van grote hoeveelheden wapens uit het Sovjetarsenaal, namen de gevechten in hevigheid toe. De Armeniërs hebben de strijd gewonnen.

In 1992 werd het ten noorden van Nagorny Karabach gelegen district Shaumyan, tot dan toe voornamelijk bewoond door etnische Armeniërs maar geen deel uitmakend van Nagorny Karabach, door de Azeri veroverd waarna de Armeniërs vluchtten (naar Armenië of Nagorny Karabach) en uit Nagorny Karabach gevluchte Azeri hun plaats innamen. De stad Shaumyan heeft sindsdien de Azerbeidzjaanse naam Ashaghu Agcakend gekregen.

Medio 1993 hadden de Armeense strijders niet alleen de gehele enclave bezet, maar tevens het gehele gebied ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach, waarmee ze in totaal vijftien procent van het Azerbeidzjaanse grondgebied in

¹⁴³

Ook in januari 1990 vonden ernstige etnische onlusten plaats in Bakoe, waarbij circa 70 dodelijke slachtoffers vielen.

handen kregen. De dorpen in deze zogenoemde bezette gebieden¹⁴⁴ werden verwoest en wederopbouw heeft zo goed als nauwelijks plaats gevonden. Dat laatste is wel gebeurd in de stad Lachin (ten westen van de enclave, en gelegen in de corridor die van Armenië toegang geeft tot Nagorny Karabach) waar dat met behulp van gelden afkomstig van de Armeense diaspora is gerealiseerd.

In mei 1994 werd een akkoord bereikt tussen de strijdende partijen (het zogenaamde Bishkek Protocol). Sindsdien is sprake van een wapenstilstand tussen Armenië en Azerbeidzjan. Alhoewel de militaire grenzen onveranderd zijn gebleven, vinden incidenteel nog schendingen plaats van het staakt-het-vuren (zie tevens paragraaf 2.3).

3.2 Basisgegevens

Land

De in Azerbeidzjan gelegen etnisch Armeense enclave Nagorny Karabach heeft zich op 2 september 1991 onafhankelijk verklaard. Deze onafhankelijkheid werd internationaal echter alleen door Armenië erkend. De enclave beslaat in totaal 4800 vierkante kilometer en grenst uitsluitend aan (de iure) Azerbeidzjaans grondgebied. Stepanakert (Xankəndi in het Azerbeidzjaans) is de hoofdstad van Nagorny Karabach.

De omstreden status van Nagorny Karabach kan in de praktijk als volgt worden samengevat. Formeel (de iure) behoort de enclave tot het grondgebied van Azerbeidzjan. De facto gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke republiek, waarbij sprake is van Armeense invloed op het bestuur en bescherming door het Armeense leger. De Azerbeidzjaanse autoriteiten hebben momenteel geen enkele zeggenschap over de enclave. Als vergelding voor het bezet houden van Azerbeidzjaans grondgebied, houden Azerbeidzjan en bondgenoot Turkije de grenzen met Armenië en Nagorny Karabach gesloten.

De munteenheid (*dram*) in Nagorny Karabach is dezelfde als in Armenië.

Bevolking

Volgens de volkstelling die in oktober 2005 in Nagorny Karabach werd gehouden telde het land 137.737 inwoners. Daarvan was ruim 48 procent man en ruim 51 procent vrouw. De hoofdstad Stepanakert werd door 49.986 mensen bewoond. Geen opgave is gedaan over de aantallen leden van etnische groepen.¹⁴⁵

¹⁴⁴ De in totaal zeven bezette gebieden liggen rond Nagorny Karabach op Azerbeidzjaans grondgebied. Een aantal van deze gebieden grenst direct aan Armenië.

¹⁴⁵ Nationale Dienst voor de Statistiek van Nagorny Karabach. Mediamax News Agency, Jerevan 22 augustus 2006.

Circa 95 tot 99 procent van de bevolking is etnisch Armeens.¹⁴⁶ De rest bestaat onder meer uit etnische Assyriërs, Grieken, Koerden, Azeri (zie paragraaf 3.5.1) en enkele Russen.

Taal

De Armeense taal is de officiële taal in Nagorny Karabach. Dit betekent echter niet dat alle inwoners van Nagorny Karabach deze taal even goed beheersen. Er zouden in het gebied (vooral in Stepanakert) nog mensen zijn die slecht Armeens spreken. Ten tijde van de Sovjet-Unie kozen de meeste Armeniërs voor Russisch onderwijs, zodat zij in elk geval geen Azerbeidzjaans hoefden te leren. Thans is er nog één Russische school in Stepanakert.

Staatsinrichting

Hoewel niet erkend door de internationale gemeenschap, gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke staat. De enclave heeft ook een eigen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht.

De wetgevende macht berust bij een 33 zetels tellend, rechtstreeks gekozen parlement.¹⁴⁷ De leden van het parlement worden gekozen voor een periode van vijf jaar. De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats op 19 juni 2005.

De uitvoerende macht berust grotendeels bij de president van Nagorny Karabach (Arkady Ghoukassian sinds 1 september 1997). De president wordt rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar; hij mag maximaal twee termijnen dienen. Hij benoemt en ontslaat de premier van Nagorny Karabach (thans Anoushavan Danielian). De premier is de voorzitter van de regering van Nagorny Karabach, bestaande uit – naast de premier – de vice-premier, 11 ministers¹⁴⁸ en de hoofden van de Nationale Veiligheidsdienst, Politie en Belastingdienst.¹⁴⁹

Daarnaast heeft Nagorny Karabach een eigen rechterlijke macht.

Nagorny Karabach heeft formeel eigen wetgeving, maar in de praktijk worden de wetten die in Armenië nieuw zijn aangenomen, (zo goed als) onveranderd overgenomen, enkele uitzonderingen daargelaten.¹⁵⁰ Voorzover over bepaalde onderwerpen door de eigen of Armeense wetgever nog geen nieuwe wetten zijn gemaakt, worden door Nagorny Karabach – net als in andere landen van de voormalige Sovjet-Unie – de oude Sovjetwetten gehanteerd.

¹⁴⁶ Zie bijvoorbeeld International Conflict Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground*, Europe Report N°166, 14 september 2005.

¹⁴⁷ Zie bijvoorbeeld BBC News, *Karabakh holds disputed elections*, 19 juni 2005.

¹⁴⁸ Voor een overzicht van alle ministeries en ministers, zie <http://nkr.am> (laatst geraadpleegd op 7 augustus 2006).

¹⁴⁹ Zie <http://nkr.am> (laatst geraadpleegd op 7 augustus 2006).

¹⁵⁰ Voor een overzicht van 'eigen' wetgeving van Nagorny Karabach, zie <http://nkr.am> (laatst geraadpleegd op 7 augustus 2006).

In de Wet op de basisbeginselen van de staatsonafhankelijkheid van de Republiek Nagorny Karabach van juni 1992 is het staatsbestel van Nagorny Karabach vastgelegd. Het is de bedoeling dat deze wet in december 2006 wordt vervangen door een grondwet (zie subparagraaf ‘politieke ontwikkelingen’ van dit hoofdstuk).

Tussen de Armeense en Karabachse overheden bestaat vooral samenwerking en uitwisseling op het gebied van defensie. Zo dienen Armeense officieren en dienstplichtigen regelmatig in het leger van Nagorny Karabach (zie paragraaf 4.4.6). Op het gebied van rechtshandhaving¹⁵¹ is de samenwerking nauw te noemen. Op andere terreinen is echter minder sprake van uitwisseling tussen Armeense en Karabachse overheidsfunctionarissen.

Politieke ontwikkelingen

Op 19 juni 2005 werden in Nagorny Karabach parlementsverkiezingen gehouden. Volgens waarnemers uit diverse landen (50 afkomstig uit de Verenigde Staten, Europa en Rusland en 100 uit Armenië)¹⁵² verliepen de verkiezingen ordelijk en democratisch. Tijdens de campagne kregen de deelnemers TV-zendtijd en ook in de kranten hebben zij hun boodschap uit kunnen dragen.

De regeringspartijen (Democratische Partij Artsakh van president Ghoukassian en Vrij Vaderland) hebben de verkiezingen gewonnen en bezitten thans 28 zetels in het parlement. De oppositie (Dashnaktutium en Beweging’88) kreeg 3 zetels en onafhankelijke parlementsleden 2 zetels.¹⁵³

In de verslagperiode deden zich in de samenstelling van de regeringscoalitie en van het parlement geen wijzigingen voor. De structuur van de regering van Nagorny Karabach onderging op 12 januari 2005 wel een wijziging. Naast de premier en vice-premier bestaat de regering thans uit 11 ministers. De ministerraad wordt gecompleteerd door de hoofden van nationale veiligheid, politie en belastingdienst.¹⁵⁴

In 2006 werd de politieke agenda in Nagorny Karabach in hoge mate bepaald door de tot standkoming van een conceptgrondwet. Sinds juni 2004 is door een ‘constitutionele’ commissie gewerkt aan de tekst van deze eerste grondwet. Het parlement heeft over dit onderwerp inmiddels een maatschappelijke discussie op

¹⁵¹ Hiermee wordt bedoeld op bijvoorbeeld de *Prokuratura* en de rechterlijke macht.

¹⁵² Het betroffen geen officiële waarnemers of personen uitgezonden door een internationale organisatie, maar personen die op persoonlijke titel optraden.

¹⁵³ Zie bijvoorbeeld RFE/RL, *Ruling Party Leads In Karabakh Vote*, 20 juni 2005 en *Nagorno-Karabakh: Legislative Polls Trigger Political Tension*, 22 juni 2005. Volgens deze publicaties was door het grote verlies van de oppositie sprake van aanwijzingen van verkiezingsfraude. De andere 2 zetels werden verdeeld onder onafhankelijke kandidaten.

¹⁵⁴ *The Government of Nagorny Karabakh*, www.nkr.am, geraadpleegd op 8 juli 2006.

gang gebracht, en zal de uitkomst hiervan samen met de concept grondwet in november behandelen. Een referendum over de grondwet is voorzien op 10 december 2006.¹⁵⁵

Vluchtelingen

Tijdens het conflict om Nagorny Karabach zijn ongeveer 30.000 etnische Armeniërs vanuit Nagorny Karabach en de regio Shaumyan (formeel niet behorend tot Nagorny Karabach) naar Armenië gevlucht. Daarvan is inmiddels de helft tot tweederde naar Nagorny Karabach teruggekeerd. De regering van Armenië beschouwt de resterende vluchtelingen als ontheemden en stimuleert hen eveneens naar de enclave terug te keren. Hiervoor is een hervestigingsprogramma opgericht, dat zich naar verluidt niet alleen op hervestiging in Nagorny Karabach zelf richt, maar ook op de bezette gebieden. Het aantal mensen dat zich in de bezette gebieden vestigt, is echter beperkt.

De bezette gebieden ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach omvatten naast de stad Latchin en omringend gebied (delen van) de regio's Kelbadjar, Fizouli, Djebail, Aghdam, Zanguelan en Koubatly. Er zijn geen officiële cijfers bekend van het aantal mensen dat in deze gebieden woonachtig is, doch uit onderzoek van de OVSE begin februari 2005 kwamen de volgende aantallen naar voren: in Latchin en omgeving wordt het inwoneraantal geschat op 5.000 tot 8.000, in Kelbadjar is dit aantal 1.500, in Fizouli niet meer dan 10, in Djebail ongeveer 100, in Aghdam 800 tot 1.000, in Zanguelan 700 tot 1.000 en in Koubatly 1.000 tot 1.500.¹⁵⁶ Onder de huidige inwoners van deze gebieden zijn vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst die uit Azerbeidzjan (met name uit Goranboy, Chaikent, Sumgait en Bakoe) naar Armenië vluchtten, doch zich later in de bezette gebieden vestigden. De meeste inwoners zijn Armeniërs die slachtoffer waren van de aardbeving in Spitak in 1988 en die in Jerevan of elders in Armenië geen opvang vonden. Er zijn ook Armeniërs die om economische redenen zich in de bezette gebieden hebben gevestigd.

De OVSE heeft kunnen vaststellen dat in de onderzochte gebieden wel enige vestigingsactiviteiten¹⁵⁷ zijn ontplooid, maar kon niet met zekerheid aangeven dat deze het gevolg zijn van een bewust beleid van de Armeense autoriteiten.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Swiss Peace, *Fast Update Armenia, Semi-annual Risk Assessment, February to June 2006*.

¹⁵⁶ OVSE, *Statement of the OSCE Minsk Group Co-Chairs to the OSCE Permanent Council on the OSCE Minsk Group Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh (NK)*, PC.DEL/198/05, 17 maart 2005.

¹⁵⁷ In de bezette gebieden vindt ook seizoenlandbouw plaats (met name wordt tarwe verbouwd). Veel landbouwers vertrekken na de oogst weer naar hun stad of dorp in Nagorny Karabach.

¹⁵⁸ Volgens International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground*, Europe Report N°166, 14 september 2005, wordt door de Armeense autoriteiten wel een actief hervestigingsbeleid gevoerd in Latchin, Kelbadjar en in mindere mate in Aghdam.

Er zijn geen aanwijzingen dat vluchtelingen zich onvrijwillig in de bezette gebieden hebben gevestigd, of dat vluchtelingen door de autoriteiten werden opgeroepen zich aldaar te vestigen. De autoriteiten van Nagorny Karabach verlenen openlijk steun aan personen die zich in Latchin willen vestigen, en in mindere mate aan personen die zich in de overige bezette gebieden willen vestigen. Deze steun vindt plaats in de vorm van vee dat wordt meegegeven of in de vorm van renteloze kredieten.

Buiten Latchin blijft vestiging beperkt tot kleinschalige, spontane terugkeer van voormalige inwoners.¹⁵⁹

3.3 Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach

Onder auspiciën van de OVSE wordt door de zogenaamde Minsk Groep (onder co-voorzitterschap van Frankrijk, de Verenigde Staten en de Russische Federatie) al jaren gezocht naar een oplossing van het conflict tussen Azerbeidzjan en Armenië over Nagorny Karabach. In de verslagperiode hebben verschillende ontmoetingen plaatsgevonden op ministerieel en presidentieel niveau tussen Azerbeidzjan en Armenië, maar een oplossing is nog steeds niet gevonden.¹⁶⁰ Politieke analisten verwachten niet dat de partijen tot overeenstemming zullen komen, omdat de standpunten van alle betrokkenen te ver uiteen liggen.

Veiligheidssituatie

In de verslagperiode hebben zich geen grote incidenten voorgedaan. In 2005 deden zich langs de zogenaamde *line of contact* (dit is de buitengrens van Nagorny Karabach met Azerbeidzjan) opnieuw schietincidenten voor.¹⁶¹ Net als in voorgaande jaren gaat het hierbij meestal om kleine en beperkte vuurwisselingen, waarbij af en toe gewonden en ook doden vallen. Daarbij zouden aan Azerbeidzjaanse zijde 12 militairen zijn gesneuveld en 12 aan de kant van Nagorny Karabach. In de eerste zes maanden van 2006 vielen bij schietincidenten aan NK-zijde 12 slachtoffers waaronder één burger. Eind mei 2006 is een

¹⁵⁹ RFE/RL, *Armenia / Azerbaijan: Mediator Sees no Organized Settlement Policy in Occupied Lands*, 14 februari 2005.

¹⁶⁰ In 2006 was sprake van een diplomatiek offensief van de OVSE om Armenië en Azerbeidzjan te bewegen tot een politieke oplossing voor hun conflict over Nagorny Karabach. Zo voerden de Armeense en Azerbeidzjaanse ministers van Buitenlandse Zaken op 18 januari 2006 afzonderlijke gesprekken met de OVSE in Londen (Eurasia Digest, 19 januari 2006). In februari 2006 ontmoetten de presidenten Kocharian en Aliiev elkaar in Rambouillet, en in juni 2006 spraken zij elkaar opnieuw, ditmaal in Boekarest. Uiteindelijk hebben deze gesprekken niets opgeleverd.

¹⁶¹ EIU, *Country Report Azerbaijan*, mei 2006.

Armeense soldaat gedood aan de Azerbeidzjaanse kant van de *line of contact*¹⁶², en begin augustus zou een Azerbeidzjaanse soldaat zijn omgekomen bij een vuurgevecht in het Tartar district.¹⁶³ (zie paragraaf 2.3)

Naast schietincidenten werd in de verslagperiode ook melding gemaakt van het in brand steken door Armeniërs van enkele dorpen en een vliegveld in de bezette gebieden.¹⁶⁴

Voorts eisen de rond de *line of contact* geplaatste landmijnen nog steeds slachtoffers, zowel onder de militairen als de burgerbevolking.¹⁶⁵ Sinds 2000 is de mijnopruijmsorganisatie HALO Trust bezig de mijnen langs de binnengrenzen van Nagorny Karabach (de grens tussen de bezette gebieden en Nagorny Karabach) te ruimen. Tot medio juni 2005 werd tien vierkante kilometer terrein van mijnen gezuiverd. Indien zich geen calamiteiten voordoen en de financiering van de operatie gewaarborgd blijft, verwacht het mijnopruijmsbedrijf nog vijf tot zeven jaar nodig te hebben om alle mijnvelden in Nagorny Karabach te ruimen.¹⁶⁶ (zie paragraaf 2.3).

Het komt nog steeds voor dat soldaten en burgers in de grenszone gevangen worden genomen. In incidentele gevallen betreft het dienstplichtigen die uit wanhoop over de slechte omstandigheden in het leger, zich met opzet gevangen laten nemen. Dit fenomeen doet zich aan beide kanten voor, daar zowel in Azerbeidzjan als in Armenië de omstandigheden in het leger voor dienstplichtigen uitermate slecht zijn. Personen die gevangen worden genomen, worden door beide kanten doorgaans binnen korte tijd – meestal binnen twee à drie maanden – via het Rode Kruis aan de andere partij overgedragen.¹⁶⁷ Naar verluidt worden zij goed behandeld. Er zijn geen gevallen bekend waarbij Azerbeidzjaanse krijgsgevangenen gedurende hun detentie zijn mishandeld door NK-militairen.

¹⁶² AFP, 29 mei 2006: *Un soldat arménien tué par des tirs venant d'Azerbaïdjan.*

¹⁶³ ANS TV, 4 augustus 2006: *Azeri soldier killed in cease-fire violation.*

¹⁶⁴ ANS TV, 16 juli 2006: *More Azeri villages around Karabakh set ablaze.* APA, 17 juli 2006: *Azeri agency reports new fires on Armenian-occupied lands.* APA 12 juli 2006: *Armenians set fire to airport in occupied town.* IWPR's Caucasus Reporting Service, nr. 348, *News Update*, 12 juli 2006.

¹⁶⁵ *Landmine Monitor Report 2005, Nagorny Karabakh*, 28 februari 2006: In 2004 raakten 44 personen gewond door landmijnen. In hetzelfde jaar claimden landmijnen 10 dodelijke slachtoffers. In de eerste helft van 2005 waren bij mijnongevallen slechts één slachtoffer en vijf gewonden te betreuren.

¹⁶⁶ *Landmine Monitor Report 2005, Nagorny Karabakh*, 28 februari 2006.

¹⁶⁷ Eurasia Digest, 16 december 2005. Sinds 1992 heeft het Rode Kruis totaal 654 Armeniërs en Azerbeidzjanen gerepatriëerd. De uitwisseling van gevangenen tussen Armenië en Azerbeidzjan verloopt goed. In 2006 werden twee personen door Azeri's aangehouden; in juli 2006 was één persoon weer aan Armenië overgedragen.

3.4 Mensenrechtensituatie

De mensenrechtensituatie in Nagorny Karabach vertoont min of meer hetzelfde beeld als de situatie in Armenië.

Eerlijke rechtspraak is in de praktijk niet gegarandeerd. Rechters staan onder druk van de uitvoerende macht. In tegenstelling tot hetgeen vermeld stond in het voorgaande ambtsbericht, werden in 2006 positieve berichten ontvangen over de vrijheid van meningsuiting. De autoriteiten in Nagorny Karabach oefenden in de verslagperiode geen invloed uit op de media. Dit gold zowel voor de radio, TV als de geschreven pers. In 2004 is met de steun van een Engelse NGO de eerste onafhankelijke krant DEMO in het Russisch en in het Armeens verschenen. De dominerende Armeense apostolische kerk (90 procent van de bevolking is apostolisch) is het enige geloofsgenootschap dat in Nagorny Karabach volgens de wet is geregistreerd. Religieuze minderheden als adventisten, baptisten en Jehova's getuigen kunnen in vrijheid hun geloof praktiseren. Politieke partijen en vakbonden konden onbelemmerd bijeenkomsten organiseren.¹⁶⁸

Bewegingsvrijheid

Tussen Azerbeidzjan enerzijds en Nagorny Karabach en de overige bezette gebieden anderzijds is geen verkeer mogelijk.

De grens tussen de bezette gebieden en Armenië is open en het verkeer in beide richtingen is vrij. Vanuit Armenië loopt een snelweg van de hoofdstad Jerevan, door de bezette corridor rond de stad Latchin, naar Stepanakert.¹⁶⁹ De overgang van de grens bij Latchin is weinig gecompliceerd, en wordt bewaakt door een enkele grenswacht. Armeense staatsburgers en burgers van andere GOS-landen hebben geen visum nodig voor Nagorny Karabach. Voor de staatsburgers van andere landen geldt formeel een visumplicht. Het visum, dat wordt uitgegeven als losbladige verklaring, kan bij de vertegenwoordiging van Nagorny Karabach in Jerevan gemakkelijk worden verkregen. Het ontbreken van een visum hoeft voor de binnenkomst in Nagorny Karabach geen probleem te zijn; ook na aankomst in Stepanakert kan het visum worden verkregen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Reisdocumenten

Nagorny Karabach kent een eigen staatsburgerschap, dat is opgenomen in de Wet op de basisbeginselen van het staatsburgerschap van de Republiek Nagorny

¹⁶⁸ Zie Freedom House, *Freedom in the World – 2005; Armenia/Azerbaijan, Nagorno-Karabakh*, 2005.

¹⁶⁹ De asfaltweg is gefinancierd door leden van de Armeense diaspora. De autoriteit van Jerevan naar Stepanakert neemt ongeveer vijf uur in beslag.

Karabach van 1992. De autoriteiten van Nagorny Karabach geven eigen identiteitsdocumenten af. Voor dit doel werden aanvankelijk de oude rode Sovjet paspoorten gebruikt met daarin de aanduiding ‘Karabach’. Begin 2004 werden deze documenten ongeldig verklaard en bestaande voorraden vernietigd. Sinds 2004 tonen staatsburgers van Nagorny Karabach hun identiteit aan met het Armeense paspoort, dat tevens als reisdocument voor buitenlandse reizen kan worden gebruikt. Dit Armeense paspoort kan door personen die afkomstig zijn uit Nagorny Karabach op eenvoudig wijze in Stepanakert worden aangevraagd. Dit geldt ook voor inwoners van Nagorny Karabach die formeel het Armeense staatsburgerschap niet bezitten. De in Nagorny Karabach uitgegeven Armeense paspoorten zijn herkenbaar aan het nummer van de afgifte-autoriteit, te weten 070.¹⁷⁰ Overigens zijn de Armeense autoriteiten redelijk soepel in het afgeven van het Armeense staatsburgerschap aan etnische Armeniërs afkomstig uit Nagorny Karabach.¹⁷¹

3.5 Positie van specifieke groepen

3.5.1 Positie van etnisch Azeri

De in de verslagperiode mondeling geraadpleegde bronnen konden het precieze aantal volledig etnische Azeri in Nagorny Karabach niet aangeven.¹⁷² Het gaat hier om Azeri die al voor 1988 in Nagorny Karabach verbleven. Zij zijn voor het merendeel partner in een gemengd huwelijk.

Daarnaast zijn er nakomelingen uit gemengde huwelijken, waarbij één van de ouders etnisch Azeri is. Voor de beeldvorming over de etniciteit maakt het overigens niet uit of de vader dan wel de moeder etnisch Azeri is. Er zijn voorbeelden van deze Azeri die werkzaam zijn in de gezondheidszorg of zelfs een baan hebben bij de overheid. Ook zijn er zonen uit gemengde huwelijken die in het Karabachse leger dienen. Voorzover bij de aangesproken bronnen bekend, woonden deze mensen al in Nagorny Karabach voordat de oorlog uitbrak. De meesten van hen wonen in Stepanakert, de rest woont in de dorpen en steden als Martouni en Mardakert.

Omdat de leefgemeenschappen in Nagorny Karabach hecht zijn, kent bijna iedereen in zijn directe omgeving deze Azeri. Zij worden geacht de Armeense kant in het conflict te hebben gekozen en worden met rust gelaten. Deze Azeri spreken

¹⁷⁰ Ook aan het stempel van het uitgevende politiekantoor is te zien dat men met een Armeens paspoort uit Nagorny Karabach te maken heeft. Zie ook International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report* N°166, 14 september 2005.

¹⁷¹ Afgifte van een Armeens paspoort aan personen afkomstig uit Nagorny Karabach staat niet gelijk aan verlening van het staatsburgerschap van Armenië.

¹⁷² Deze bronnen noemden uiteenlopende aantallen: van 10 tot 60. Volgens International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report* N°166, 14 september 2005 is het aantal etnische Azeri in Nagorny Karabach “zeer klein”.

vloeiend Armeens, vaak beter dan de etnisch Armeense vluchtelingen uit Bakoe die thans in Nagorny Karabach wonen. Sommigen hebben hun eigen naam gehouden, anderen hebben een Armeense naam aangenomen. Zij ondervinden in Nagorny Karabach geen aan hun afkomst gerelateerde problemen.

Anders is het volgens de mondeling geraadpleegde bronnen indien etnische Azeri, die tijdens de oorlog of daarvoor uit Nagorny Karabach zijn vertrokken, thans naar Nagorny Karabach zouden terugkeren. Zij zouden door de bevolking van Nagorny Karabach met groot wantrouwen en mogelijk vijandigheid worden bejegend. Deze Azeri hebben door hun lange verblijf buiten het land een andere achtergrond dan de inwoners van Nagorny Karabach. De bevolking beschouwt de Azeri die naar Nagorny Karabach zouden terugkeren als mogelijke spionnen van Azerbeidzjan.

3.5.2 Dienstplichtigen

Nagorny Karabach kent op grond van de Wet op de militaire dienstplicht van 2002 een algemene dienstplicht voor alle mannen in de leeftijd tussen 18 en 27 jaar.¹⁷³ De duur van de militaire dienstplicht bedraagt voor alle dienstplichtigen twee jaar, vanaf het moment waarop men daadwerkelijk bij de strijdkrachten is ingelijfd.

Over de slagkracht van de strijdkrachten van Nagorny Karabach worden, in verband met het voortdurende conflict met Azerbeidzjan, geen officiële mededelingen gedaan. Volgens sommige bronnen omvatten deze strijdkrachten tussen 18.000 en 22.000 manschappen.¹⁷⁴ Een andere, mondeling geraadpleegde bron schatte de omvang van het leger op 50.000 tot 60.000 troepen, waaronder veel dienstplichtige Armeense soldaten. Het legerkader is vrijwel geheel afkomstig uit Nagorny Karabach. Het defensiebudget van Nagorny Karabach wordt voor meer dan 80 procent op informele wijze door Armenië gefinancierd.

Procedure

Alle jongens in Nagorny Karabach krijgen, bij het bereiken van de 16-jarige leeftijd, een eerste oproep voor een medische keuring ten behoeve van de militaire dienstplicht. Degenen die medisch goedgekeurd zijn, krijgen op hun achttiende een officiële oproep van het plaatselijke militair commissariaat. Dan wordt men

¹⁷³ Volgens artikel 9 van de Wet op de militaire dienstplicht kunnen onder omstandigheden ook vrouwen in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar bij de strijdkrachten van Nagorny Karabach dienen.

¹⁷⁴ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, *Child Soldiers Report 2004*. International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh, Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report N°166*, 14 september 2005 schat het aantal manschappen op 18.500 tot 20.000.

nogmaals medisch gekeurd.¹⁷⁵ Tweemaal per jaar (in de maanden mei-juni en november-december) vindt een oproep van een lichte dienstplichtigen plaats. Bij indiensttreding dient betrokkene zijn identiteitsdocumenten in te ruilen voor een militaire identiteitskaart.

Vrijstelling en uitstel van militaire dienstplicht

De Wet op de militaire dienstplicht van Nagorny Karabach noemt een aantal categorieën personen aan wie vrijstelling van de dienstplicht kan worden verleend. Het betreft, kort samengevat, mannen die de enige kostwinnaar binnen het gezin zijn,¹⁷⁶ mannen die door een medische commissie ongeschikt voor de militaire dienst zijn bevonden, evenals mannen die in een strafinrichting verblijven.

Uitstel van de militaire dienstplicht is mogelijk voor de volgende categorieën personen:

- studenten die onderwijs volgen aan faculteiten der geneeskunde, rechtsgeleerdheid of economie van een door de staat erkende universiteit;
- studenten van middelbare- en vakscholen, tot zij hun studie hebben afgerond of 20 jaar zijn geworden.

Uitstel van de militaire dienstplicht op een van de bovengenoemde gronden wordt één keer verleend.

Daarnaast kunnen personen die aan een ziekte lijden uitstel krijgen van de militaire dienst. In dit geval kan uitstel voor niet langer dan drie jaar worden verleend. Na afloop van deze periode wordt betrokkene nogmaals medisch gekeurd en, afhankelijk van de uitslag van deze keuring, bij het leger ingelijfd, dan wel ongeschikt voor de militaire dienst verklaard.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Naar aanleiding van deze tweede medische keuring worden dienstplichtigen in drie categorieën onderverdeeld: (1) personen die geschikt zijn voor de militaire dienst; (2) personen die wegens ziekte tijdelijk ongeschikt zijn voor de militaire dienst; en (3) personen die wegens ziekte of lichamelijke gebreken volledig ongeschikt zijn voor de militaire dienst. Aan personen die wegens ziekte tijdelijk ongeschikt zijn, wordt uitstel van de vervulling van militaire dienst van hoogstens één jaar verleend.

¹⁷⁶ In artikel 20 van de Wet op de militaire dienstplicht wordt deze categorie als volgt gedefinieerd:

- 1) personen met een arbeidsongeschikte vader of moeder, indien er geen inwonende arbeidsgeschikte familieleden zijn. Van "arbeidsongeschikte ouders" is sprake wanneer:
 - a) de vader ouder dan 60 jaar en de moeder ouder dan 55 jaar is; en b) indien beide ouders invalide of gehandicapt zijn, ongeacht hun leeftijd;
- 2) personen met een invalide of gehandicapte echtgenote (afhankelijk van de mate van invaliditeit);
- 3) personen met een alleenstaande arbeidsongeschikte moeder met twee of meer kinderen jonger dan 16 jaar, indien de moeder geen andere inwonende arbeidsgeschikte kinderen heeft;
- 4) personen met een invalide of gehandicapte broer of zuster (afhankelijk van de mate van invaliditeit), indien er geen andere verzorgers zijn.

¹⁷⁷ Indien betrokkene in dit geval volledig ongeschikt voor de militaire dienst wordt verklaard, wordt zijn naam uit de lijst van dienstplichtigen verwijderd, en wordt hij niet meer opgeroepen. Afhankelijk van de mate van ongeschiktheid kan de naam van betrokkene eventueel op de lijst van reservisten worden geplaatst. In dit laatste geval wordt betrokkene

Overigens behoudt het ministerie van Defensie van Nagorny Karabach zich te allen tijde het recht voor om in noodgevallen tot algehele mobilisatie over te gaan, zonder toepassing van de hierboven beschreven wettelijke regels omtrent vrijstelling en uitstel van de militaire dienst.¹⁷⁸

Alternatieve dienstplicht

De wet op de militaire dienstplicht van Nagorny Karabach voorziet in theorie in de mogelijkheid van alternatieve dienstplicht. In de praktijk komt dit niet voor.¹⁷⁹

Zolang het land in een toestand van conflict noch vrede verkeert, zijn alle dienstplichtigen nodig voor het leger.

Het leger in Nagorny Karabach heeft veel steun en sympathie onder de bevolking. In het algemeen zien jongens en mannen het als vanzelfsprekend om in het leger te dienen.

Personen die met beroep op gewetensbezwaren toch weigeren hun militaire dienst te vervullen, kunnen wegens dienstweigering (zie hieronder “bestrafing”) strafrechtelijk worden vervolgd. Strafvervolgning vindt ook daadwerkelijk plaats.¹⁸⁰

Bestrafing

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Nagorny Karabach, zijn strafbaar. Op 1 augustus 2003 is in Armenië een nieuw Wetboek van Strafrecht in werking getreden. Dit nieuwe wetboek wordt ook in

opnieuw regelmatig onderworpen aan een medische keuring, tot hij de leeftijd van 27 jaar bereikt. Personen die bij een herhaalde medische keuring alsnog goedgekeurd worden, kunnen worden opgeroepen hun dienstplicht te vervullen.

¹⁷⁸ In geval van een algehele mobilisatie kan het plaatselijke militaire commissariaat op grond van bijzondere persoonlijke omstandigheden alsnog uitstel van de militaire dienstplicht verlenen.

¹⁷⁹ De Wet op de militaire dienstplicht van Nagorny Karabach bepaalt dat alternatieve dienstplicht mogelijk is “in de bij wet voorziene gevallen”. De “bij wet voorziene gevallen” zijn echter niet nader omschreven of in aparte wetgeving geregeld.

¹⁸⁰ Zie bijvoorbeeld Forum18, *Nagorno-Karabakh: “Inhuman” sentence on religious conscientious objector*, 22 februari 2005. Volgens dezelfde bron kan in individuele gevallen voor personen die zich op gewetensbezwaren beroepen een speciale regeling worden getroffen, waarbij zij hun dienstplicht in de niet-strijdeenheden van het leger kunnen vervullen. Zie ook Forum18, *Nagorno-Karabakh: Baptist faces two years jail or two years forced labour*, 20 mei 2005 en *Nagorno-Karabakh: Suspended sentence for embattled Baptist conscript*, 13 juli 2005; Quaker Council for European Affairs, *The Right to Conscientious Objection in Europe*, 2005; en IWPR, *Karabakh: Religion and the Army*, CRS No. 297, 28 juli 2005. De straffen die in geval van dienstweigering worden opgelegd variëren, in de dezerzijds bekende gevallen, van 2 (waarvan 1 voorwaardelijk) tot 4 jaar gevangenisstraf; zie Forum 18, *Nagorno-Karabakh: Suspended sentence for embattled Baptist conscript*, 13 juli 2005 en *Nagorno-Karabakh: “Inhuman” sentence on religious conscientious objector*, 22 februari 2005.

Nagorny Karabach toegepast met betrekking tot de strafmaat voor dienstweigering en desertie. De strafmaten geldend in oorlogstijd, worden sinds de wapenstilstand van mei 1994 niet meer toegepast. Net als in Armenië, wordt in Nagorny Karabach dienstweigering door het Openbaar Ministerie (*Prokuratura*) vervolgd en desertie door de militaire aanklager.

3.5.3 Fidaï

De aanduiding Fidaï (vrijheidsstrijder) werd gebruikt voor de lokale etnisch Armeense paramilitaire groepen in Nagorny Karabach die aan het begin van het conflict werden gevormd. Deze paramilitaire groepen ontstonden spontaan. Er was geen formele structuur of centraal leiderschap. Feitelijk vormden zij de militaire component van het politieke verzet van de Armeense Karabachen tegen de Azerbeidzjaanse overheersing.

De Fidaï bestond uit vrijwilligersverbanden van etnische Armeniërs, voornamelijk uit Nagorny Karabach en – in mindere mate – uit Armenië. Daarnaast waren er ook etnische Armeniërs uit de diaspora die meevochten, grotendeels Armeniërs uit de Russische Federatie en andere delen van de voormalige Sovjet-Unie. Strijders met een andere etniciteit waren voornamelijk vertegenwoordigers van de reeds in Nagorny Karabach wonende etnische minderheden, zoals Russen en Grieken. Hoewel de Fidaï geen formele banden had met de Armeense autoriteiten, mag worden aangenomen dat Armenië een grote invloed op de Fidaï kon uitoefenen.

De Fidaï ontstond aan het begin van de oorlog, voordat er sprake was van een regulier Armeens en Karabachs leger. In de loop van de oorlog werden de beide reguliere legers gevormd en is de Fidaï geleidelijk opgegaan in deze strijdkrachten. Dit proces was in 1993 voltooid. De belangrijkste reden voor deze integratie was dat de aard van de strijd in de loop van het conflict veranderde. In het begin was het een soort guerrilla waarin ongeregelde groepen als de Fidaï hun nut bewezen. Later werd het een conventionele grondoorlog met geregelde strijdkrachten, waarin er voor relatief ongedisciplineerde vrijwilligersgroepen, die zich moeilijk in een formele commandostructuur lieten passen, geen plaats meer was. Van de Fidaï-groepen gingen sommigen op in bestaande eenheden van het leger, anderen besloten terug te gaan naar Armenië.

In de Fidaï-gelederen bevond zich een relatief groot aantal criminele elementen. Deze kregen in het leger vaak seniorposities, waar zij, vaak met succes, hun eigen regels probeerden door te voeren.¹⁸¹

¹⁸¹

Danish Immigration Service, *Report on roving attaché mission to Azerbaijan, Armenia and Russia* (Kopenhagen, november 2000)

De Fidaï als paramilitaire organisatie bestaat niet meer. Na het opgaan van de Fidaï in de reguliere strijdkrachten werd de naam Fidaï steeds minder gebruikt, maar dat de term Fidaï in de volksmond nog een tijd werd gebruikt, is aannemelijk. Met de term Fidaï wordt ook verwezen naar de leden van veteranenbewegingen, zoals Yerkrpah.

Sommige prominente oud-Fidaï bekleedden tot nu toe belangrijke functies bij de Karabachse of Armeense overheid. Anderen zijn zeer succesvol in zaken gegaan. Enkele van deze succesvolle oud-strijders zijn vermoedelijk op minder bonafide wijze tot hun succes gekomen en aannemelijk is dat zij vertrouwde medeveteranen in (tijdelijk) emplooi hebben. Een direct verband tussen georganiseerde misdaad en de Fidaï is echter zeer moeilijk aan te tonen.

Veteranenorganisaties

Na de oorlog zijn veel veteranen, waarvan een belangrijk deel aan het begin van de oorlog Fidaï-strijder is geweest, lid geworden van de veteranenorganisatie Yerkrpah. Deze organisatie heeft een prominente (politieke) rol gespeeld in Armenië en Nagorny Karabach (zie tevens paragraaf 2.2).

Yerkrpah had veel zeggenschap in Nagorny Karabach. Yerkrpah, hoewel formeel slechts een NGO, mat zich politieke invloed aan en stelde zich in toenemende mate kritisch op tegenover de Karabachse president Ghoukassian. Sinds de arrestatie en veroordeling van voormalig minister van Defensie Babayan, die een vooraanstaande positie bekleedde binnen Yerkrpah in Nagorny Karabach, is de invloed van Yerkrpah in Nagorny Karabach tot vrijwel nihil afgenomen.¹⁸² In 1999 werd een rivaliserende organisatie ‘Unie van Veteranen’ (UVV) door de Karabachse president Ghoukassian opgericht. Veel Yerkrpah veteranen hebben onderdak gevonden bij de UVV. Thans is Vitali Balasian de leider van deze Unie, die nu een politieke partij is geworden en die bij de laatste parlementsverkiezingen één zetel heeft gewonnen. De Unie komt op voor de belangen van oorlogsveteranen en hun families. De UVV speelt op politiek terrein geen rol van betekenis.

3.5.4 Aanhangers van Babayan

Op 22 maart 2000 werd een aanslag gepleegd op president Ghoukassian. Kort na de aanslag werd onder andere Samvel Babayan, voormalig minister van Defensie en criticus van de president, gearresteerd. In februari 2001 werd Samvel Babayan veroordeeld tot 14 jaar gevangenisstraf voor zijn betrokkenheid bij de aanslag op de president, maar in september 2004 werd hij vrijgelaten. Kort hierna vertrok hij

¹⁸²

De leden van Yerkrpah die nog in Nagorny Karabach zijn zouden voornamelijk in Mardakert wonen.

naar Armenië. Momenteel is hij woonachtig in Jerevan.¹⁸³ Met de vrijlating van Babayan beschouwen alle betrokken partijen de kwestie als definitief gesloten.¹⁸⁴ Familieleden en aanhangers van Babayan die in Nagorny Karabach zijn achtergebleven werden door de autoriteiten van Nagorny Karabach niet vervolgd. Inmiddels heeft Samvel Babayan in Armenië politieke activiteiten ontplooid.¹⁸⁵

¹⁸³ Zie bijvoorbeeld IWPR, *Freeing of Karabakh Military Chief Stirs Debate*, CSR No. 255, 29 september 2004; Armenian News Network / Groong, *The Rise and Fall of Samvel Babayan*, 6 oktober 2004.

¹⁸⁴ Voor zover dezerzijds bekend wordt door de autoriteiten van Nagorny Karabach niemand meer gezocht in verband met de aanslag op president Ghoukassian in maart 2000. Voorzover bekend wordt één persoon nog steeds gevangen gehouden in verband met de aanslag.

¹⁸⁵ RFE/RL, *Former Karabakh Defense Minister Determined To Found Political Party in Armenia*, 8 juli 2005; Aravot, *Samvel Babayan Forms a Party*, 25 juni 2005.

4 Mensenrechten

4.1 Waarborgen

Azerbeidzjan is sinds 1992 lid van de Verenigde Naties (VN) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). In 1996 heeft Azerbeidzjan een Partnerschapsakkoord gesloten met de Europese Unie. Dit akkoord werd in 1999 van kracht. Op 25 januari 2001 werd Azerbeidzjan lid van de Raad van Europa. Op 9 mei 2006 is Azerbeidzjan gekozen als lid van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties. Als lid van deze raad dient het land de hoogste eisen te stellen aan de bevordering en bescherming van de mensenrechten.¹⁸⁶

Azerbeidzjan is partij bij de belangrijkste mensenrechtenverdragen.¹⁸⁷ Internationale verdragen maken, volgens de Grondwet, een onlosmakelijk deel uit van het rechtssysteem van Azerbeidzjan.¹⁸⁸ Bepalingen van internationale verdragen prevaleren boven nationale wetgeving, met uitzondering van de Grondwet van Azerbeidzjan en wetten die bij referendum zijn aangenomen.¹⁸⁹

De Grondwet van Azerbeidzjan geeft in hoofdstuk twee een gedetailleerde opsomming van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden.¹⁹⁰ Het betreft zowel de klassieke mensenrechten als een aantal sociale, culturele en economische rechten. De staat is gehouden de grondrechten in acht te nemen en deze te beschermen.¹⁹¹ De bepalingen van de Grondwet hebben een directe werking binnen het rechtssysteem van Azerbeidzjan en prevaleren boven alle wetgeving.¹⁹² De uitoefening van een aantal grondrechten – bijvoorbeeld vrijheid van godsdienst of vergadering – heeft nadere uitwerking gekregen in specifieke wetgeving. In de context van de bescherming van de mensenrechten kan tevens de Wet op de verwezenlijking van mensenrechten en vrijheden in de

¹⁸⁶ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (09-05-06) “General Assembly elects 47 members of new human rights council; marks ‘new beginning’ for human rights promotion, protection.” (GA/10459)

¹⁸⁷ Voor een overzicht van de meest relevante verdragen waar Azerbeidzjan partij bij is, wordt verwezen naar bijlage III van het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

¹⁸⁸ Artikel 148 van de Grondwet.

¹⁸⁹ Artikel 151 van de Grondwet.

¹⁹⁰ De huidige Azerbeidzjaanse Grondwet trad in werking in 1995 en werd sindsdien op enkele punten geamendeerd.

¹⁹¹ Artikel 26 en 71 van de Grondwet. De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in de mogelijkheid van een (tijdelijke en gedeeltelijke) beperking van grondrechten ten tijde van oorlog, noodtoestand en mobilisatie.

¹⁹² Artikel 147 van de Grondwet.

Republiek Azerbeidzjan van december 2002 worden genoemd, die de toegestane beperkingen op de uitoefening van deze rechten en vrijheden benoemt.¹⁹³

De Azerbeidzjaanse wetgeving stamt voor een deel uit de Sovjetperiode.¹⁹⁴ Een aanzienlijk deel van deze wetgeving is sinds de onafhankelijkheid gewijzigd. Daarnaast is sinds de onafhankelijkheid een aantal geheel nieuwe wetten aangenomen.

4.2 Toezicht op naleving van de mensenrechten

Personen wier mensenrechten zijn geschonden, kunnen – als de schending een strafbaar feit oplevert – bij het plaatselijke politiebureau aangifte doen van een strafbaar feit en/of de politie om bescherming verzoeken. Indien de plaatselijke politie geen actie onderneemt en/of geen bescherming kan of wil bieden, kan betrokkene een klacht indienen bij een hogere instantie binnen de politie; in de praktijk doorgaans bij het hoofd van de betreffende politieregio. Deze procedure heeft een tamelijk laagdrempelig karakter en wordt ook veelvuldig aangewend. Tegen het handelen of nalaten van de politie kan daarnaast op grond van het Wetboek van Strafvordering een officiële klacht dan wel een verzoek om tot actie over te gaan worden ingediend bij de plaatselijke *Prokuratura*. Ook deze procedure wordt in Azerbeidzjan vaak gebruikt, vooral indien men ontevreden is over de gang van zaken in een strafrechtelijk onderzoek. Alle klachten over de politie kunnen ook bij het ministerie van Binnenlandse Zaken worden ingediend. Het louter indienen van een klacht leidt echter niet in alle gevallen ertoe dat de politie alsnog tot actie overgaat. De aanhoudendheid en mondigheid van betrokkene en niet zelden ook de bereidheid om steekpenningen te betalen worden door de geraadpleegde experts als belangrijke factoren in de behandeling van een klacht genoemd. Op grond van het Wetboek van Strafvordering kan betrokkene zich ten slotte tot de rechter wenden. In de praktijk wordt van deze procedure zelden gebruik gemaakt, gezien het officiële karakter ervan.

¹⁹³ Volgens artikel 3 van de Wet op de verwezenlijking van mensenrechten en vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan zijn eventuele beperkingen op deze rechten en vrijheden alleen toegestaan indien deze in overeenstemming zijn met internationale overeenkomsten waarbij Azerbeidzjan partij is en de Grondwet van de Republiek Azerbeidzjan.

¹⁹⁴ Op grond van de Wet op het herstel van de staatsafhankelijkheid van de Republiek Azerbeidzjan (No. 222-XII van 18 oktober 1991), blijft de vóór de onafhankelijkheidsdag in werking getreden wetgeving van de voormalige SSR Azerbeidzjan en de voormalige USSR van kracht tot het moment van wijziging of verwerping hiervan door de autoriteiten van de onafhankelijke Republiek Azerbeidzjan.

Eenieder wiens mensenrechten door de staat of zijn organen zijn geschonden, kan zich wenden tot de rechter.¹⁹⁵ Aangezien Azerbeidzjan partij is bij het Europese Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) is ook de gang naar de rechter in Straatsburg mogelijk. Voorzover bekend werd een groot deel van de tot op heden ingediende klachten door de rechter van het Europese Hof van de Rechten van de Mens in Straatsburg niet-ontvankelijk verklaard, omdat het om vermeende schendingen ging die vóór de toetreding van Azerbeidzjan tot het verdrag werden gepleegd. Het Hof heeft tot op heden in twee zaken inhoudelijke uitspraken gedaan waarbij het Hof geconstateerd heeft dat er sprake is geweest van een schending van de bepalingen van het Europese verdrag.¹⁹⁶

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in de mogelijkheid van schadeloosstelling van slachtoffers van mensenrechtenschendingen.¹⁹⁷ In de praktijk is van deze mogelijkheid, voorzover bekend, nooit gebruik gemaakt.

Ombudsman

Naast het volgen van een juridische procedure kan iedere burger een klacht indienen bij de Ombudsman (de *Commissioner For Human Rights*, sinds juli 2002 Elmira Suleymanova).¹⁹⁸

Sinds de oprichting heeft de Ombudsman ongeveer 22.000 klachten ontvangen (rond 6.000 – 7.000 per jaar).¹⁹⁹ De meerderheid van de klachten heeft betrekking op (vermeende) schendingen van sociale rechten, van rechten door overheidsinstanties en arbeidsconflicten. In de regel stuurt de Ombudsman de ontvangen klacht door naar de betrokken instelling. Het antwoord van de instelling wordt vervolgens teruggestuurd naar degene die de klacht heeft ingediend. Soms onderzoekt de Ombudsman klachten zelf, indien het probleem blijft bestaan. Het bureau van de Ombudsman verschaft ook algemene voorlichting over

¹⁹⁵ Zie artikel 60, eerste lid, van de Grondwet. Het zoeken van hulp bij de rechter is op grond van het tweede lid van artikel 60 van de Grondwet mogelijk in geval van handelingen of verzuim om bescherming te verlenen door de staat en al zijn organen, politieke partijen, vakbonden, publieke organisaties en staatsfunctionarissen. Op grond van de Wet op de verwezenlijking van mensenrechten en vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan van 24 december 2004 kunnen personen zich in bepaalde omstandigheden rechtstreeks tot het Constitutioneel Hof wenden (zie paragraaf 2.2).

¹⁹⁶ The Economist Intelligence Unit, [Country Report Azerbaijan 2007](#), februari 2007. de eerste uitspraak (16 november 2006) betrof Fahmin Hajiyev, waarbij het Hof bepaalde dat er een schending van de mensenrechten had plaatsgevonden omdat het Azerbeidzjaanse Hof van Beroep twee jaar lang weigerde een uitspraak te doen inzake zijn beroep. De tweede uitspraak (11 januari 2007) betrof Sardar Jalaloglu, waarbij het Hof Azerbeidzjan veroordeelde tot een boete van EUR 10.000,-- omdat er sprake was van marteling terwijl betrokkene onder arrest stond.

¹⁹⁷ Artikel 68, tweede lid, van de Grondwet.

¹⁹⁸ <http://ombudsman.gov.az/en/>

¹⁹⁹ Stand van zaken juli 2006. Recenter informatie is niet voorhanden.

mensenrechten. Bovendien heeft de Ombudsman een telefoonlijn opengesteld waar mensen terecht kunnen met klachten over mishandeling door de politie.

De klachten zijn niet-ontvankelijk indien zij anoniem zijn of reeds onderwerp vormen van een gerechtelijke procedure. Bovendien kan de Ombudsman weigeren een klacht in behandeling te nemen indien het feit waarover betrokkene klaagt zich meer dan één jaar voor het indienen van de klacht afspeelde. Met betrekking tot politiek gevoelige onderwerpen verklaart de Ombudsman zich in de regel niet-ontvankelijk.²⁰⁰ De door de Ombudsman verrichte bevindingen worden door de in Azerbeidzjan geraadpleegde experts niet onafhankelijk genoemd, omdat deze vrijwel altijd zijn gebaseerd op officiële, door de overheid verstrekte informatie, en meestal niet op eigen onderzoek van de Ombudsman.²⁰¹ De bevindingen van de Ombudsman zouden vaak overeenkomen met de conclusies van de regering. De geraadpleegde bronnen geven tevens aan dat de Ombudsman samenwerkt met organisaties die in feite niet als onafhankelijk kunnen worden beschouwd. In 2006 leek de ombudsman een iets kritischer houding in te nemen ten aanzien van de regering dan in voorgaande jaren.²⁰²

Overige toezichthouders

Internationaal toezicht is in belangrijke mate aanwezig, met name door de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). De Azerbeidzjaanse autoriteiten zijn over het algemeen ontvankelijk gebleken voor internationale kritiek. Veel – maar niet alle – adviezen worden opgevolgd. De implementatie laat echter niet zelden te wensen over.

Enkele overheidsinstanties beschikken over telefonische klachtenlijnen, waartoe burgers zich met klachten of verzoeken kunnen wenden.²⁰³ Volgens de geraadpleegde experts wordt in de praktijk veelvuldig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

In Azerbeidzjan zijn naar schatting 2.100 mensenrechtenorganisaties actief, variërend van vrouwennetwerken tot advocatencollectieven.²⁰⁴ Een aantal van deze organisaties beschikt over uitstekende internationale (en vaak ook nationale) contacten en weet op effectieve wijze aandacht te vragen voor algemene of individuele misstanden. Het komt ook veelvuldig voor dat individuele burgers zich

²⁰⁰ Zo heeft de Ombudsman zich bijvoorbeeld niet-ontvankelijk verklaard ten aanzien van de onlusten die plaatsvonden naar aanleiding van de verkiezingen van 2005.

²⁰¹ Zie in deze context ook International Helsinki Federation for Human Rights, [Azerbaijan, Report to the 61st Session of the U.N. Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation of Human Rights \(IHF\)](#), 2005.

²⁰² US Department of State, [Azerbaijan Country reports on Human Rights Practises 2006](#)

²⁰³ Voor zover bekend beschikken de ministeries van Belastingen en van Onderwijs over een dergelijke klachtenlijn.

²⁰⁴ Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd.

tot niet-gouvernementele organisaties wenden met verzoeken om hulp bij het oplossen van hun problemen. Met name dankzij juridische kennis, goede mogelijkheden om contact op te nemen met betrokken overheidsinstanties en eventueel dreiging met, of gebruikmaking van publiciteit, weten deze organisaties regelmatig succes te boeken in individuele zaken.

Het ministerie van Justitie weigert consequent de registratie van lokale mensenrechtenorganisaties, waardoor deze in hun werkzaamheden worden belemmerd.²⁰⁵ De (her)registratie van Ngo's in het algemeen is een omslachtig, tijdrovend en weinig transparant proces.²⁰⁶ Het zou voor organisaties die niet gelieerd zijn aan de overheid, vrijwel onmogelijk zijn om zich te registreren. Het ministerie van Justitie gaf aan in 2006 in totaal 548 ngo's te hebben geregistreerd, maar verschaft geen informatie over het aantal aanvragen of afwijzingen.²⁰⁷

4.3 Naleving en schendingen

4.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in de vrijheid van meningsuiting, vrijheid van massamedia en in een verbod op staatscensuur.²⁰⁸ In aparte wetgeving worden deze vrijheden nader uitgewerkt. Strafvervolging wegens het uiten van kritiek is uitdrukkelijk verboden, met dien verstande dat belediging en smaad niet als kritiek worden aangemerkt.²⁰⁹ In deze context zijn artikelen 147 (smaad)²¹⁰, 148 (belediging)²¹¹ en 323 (belediging van de president)²¹² van het Azerbeidzjaanse Wetboek van Strafrecht van belang. Aan het moratorium van straf- en burgerrechtelijke vervolging wegens smaad en belediging, dat in maart 2005 was

²⁰⁵ Home Office UK, [Operational Guidance Note Azerbaijan](#), 26 april 2007, paragraaf 2.9.

²⁰⁶ US Department of State, [Country Reports on Human Rights Practises 2006](#), 6 maart 2007

²⁰⁷ US Department of State, [Country Reports on Human Rights Practises 2006](#), 6 maart 2007

²⁰⁸ Artikel 47 en artikel 50 van de Grondwet. In juli 1998 werd het verbod op censuur alsnog bij presidentiële verordening bevestigd.

²⁰⁹ Artikel 57, tweede lid, van de Grondwet.

²¹⁰ Smaad, in de wet gedefinieerd als het verspreiden van evident onjuiste informatie teneinde schade te berokkenen aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met geldboete van 100 tot 500 minimumlonen, een werkstraf van maximaal 200 uur, dan wel een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

²¹¹ Belediging, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met een geldboete van 300 tot 1.000 minimumlonen, een werkstraf van maximaal 200 uur of een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

²¹² Belediging van de president, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan de eer en reputatie van de president, wordt bestraft met een geldboete van minimaal 500 tot maximaal 1.000 minimumlonen, dan wel correctiewerkkamp of vrijheidsontneming van maximaal 2 jaar. Indien de president ten onrechte wordt beschuldigd van het plegen van een zwaar misdrijf kan een gevangenisstraf van minimaal 2 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

ingesteld, wordt in de praktijk geen uitvoering meer gegeven.²¹³ Journalisten en kranten worden weer vervolgd op deze gronden.²¹⁴ Een redacteur van de oppositionele krant Milli Yol is medio augustus 2006 veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf wegens het beledigen van een parlementslid.²¹⁵ Op last van de president kreeg de redacteur echter een pardon, en hij werd vrijgelaten in oktober 2006. Op 30 januari 2007 werden een verslaggever en een chef-redacteur van het onafhankelijke weekblad *Nota Bene* door de districtsrechtbank van Narimanov strafrechtelijk veroordeeld tot respectievelijk 2 jaar en en anderhalf jaar op grond van laster en smaad.²¹⁶

Onafhankelijke of aan de oppositie gelieerde journalisten kunnen in Azerbeidzjan slachtoffer worden van pesterijen van de autoriteiten, in de vorm van bijvoorbeeld (korte) aanhoudingen, waarbij betrokkene al dan niet naar het politiebureau voor onderzoek wordt meegenomen en na enkele uren weer vrijgelaten. Ook kan het voorkomen dat zij worden gearresteerd²¹⁷ of dat jegens hen geweld wordt gebruikt.²¹⁸ Mishandeling van journalisten, die zich kritisch opstellen jegens de

-
- ²¹³ OVSE / The Representative on Freedom of the Media, Assessment Visit to Azerbaijan: Observations and Recommendations, 14 juli 2005; US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 8 maart 2006, paragraaf 2a. Het moratorium was door de president ingesteld na de moord op de journalist Elmar Huseynov. Haji Mamedov, een voormalige luitenant-kolonel van de Criminal Investigation Department, heeft tijdens een strafrechtzaak bekend dat hij betrokken is geweest bij de moord op Huseynov. Volgens Mamedov was de moord gepleegd in opdracht van de voormalige minister van Economische Ontwikkeling Farhad Aliyev (Turan (25-07-06) "Haji Mamedov admits to Elmar Huseynov's murder.", Turan (28-07-06) "International Committee to protect journalists shares skepticism concerning ex-minister Farhad Aliyev's involvement in murder of Monitor Magazine's editor.")
- ²¹⁴ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practises 2006, 6 maart 2007.
- ²¹⁵ APA (12-08-06) "Jailed Azeri editor goes on hunger strike." Azadliq (10-08-06) "Azeri editor arrested for libel." AFP (10-08-06) "RSF dénonce la condamnation d'un journaliste d'Azerbaïdjan."
- ²¹⁶ OSCE, OSCE voices concern over imprisonment of journalists in Azerbaijan, 31 januari 2007; OSCE, Regular Report to the Permanent Council, 29 maart 2007.
- ²¹⁷ EurasiaDigest (19-05-06) "Azerbaijani newspaper editor arrested for soliciting bribe." (gevonden op www.eurasianet.org); Turan (12-07-06) "International Committee to protect journalists demands immediate release of Sakit Zahidov." Turan (03-08-06) "Azeri pro-opposition journalist charged with drug dealing." Turan (18-07-06) "Jailed Azeri journalist's condition is getting worse." Rena (01-07-06) "Information from committee to defend the rights of Mirza Sakit."; Turan (31-07-06) "Azeri editor charged with illegal possession of arms."
- ²¹⁸ BBS News (04-05-06) "Country Profile: Azerbaijan."; US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 2a. Amnesty International, Azerbaijan, Overview – Covering events from January – December 2005. Reporters without Borders, Annual Report 2006, p. 87. Reporters without Borders (29-11-05) "Opposition journalists again the victims of police violence."; Azerbaijan Daily Digest (07-03-06) "Azerbaijan journalist assaulted." (www.eurasianet.org), Reporters without borders (06-03-06) "Opposition journalist escapes murder attempt, one year after killing of Elmar

overheid, is niet uitzonderlijk. Internationale waarnemers zijn van mening dat de vrijheid van meningsuiting in Azerbeidzjan wordt gerespecteerd, zolang kritiek zich richt op algemeen regeringsbeleid. Echter, wanneer kritiek specifiek op bepaalde personen wordt gericht,²¹⁹ vindt doorgaans gerechtelijke vervolging plaats. Voorts dient te worden opgemerkt dat de journalistieke verantwoordelijkheid in Azerbeidzjan niet altijd een professioneel niveau bereikt, en verder ontwikkeld dient te worden.²²⁰ Het komt regelmatig voor dat journalisten harde beschuldigingen uiten, zonder dat zij daar goede gronden voor hebben en zonder de persoon in kwestie de kans te geven zijn versie van het verhaal te vertellen.²²¹ Ook de zogenaamde “journalistieke afpersing” komt in Azerbeidzjan voor.²²² Daarnaast zijn de meeste zogenaamde ‘onafhankelijke media’ in werkelijkheid vaak nauw verbonden aan bepaalde oppositiepartijen of –groeperingen.

Televisie en radio

Anders dan de gedrukte media, is televisie in Azerbeidzjan voor iedereen gratis. Televisie vormt daarom de belangrijkste bron van informatie voor een groot deel van de Azerbeidzjaanse bevolking, vooral op het platteland.²²³ In 2006 telde Azerbeidzjan zestien televisiezenders die óf in handen van de staat zijn óf zich

Husseyinov.” Turan (27-07-06) “Article 19’s calls Ilham Aliyev to stop attacks on journalists.”; Economist Intelligence Unit, Country Report Azerbaijan, August 2006, p. 13.

Turan (19-05-06) “Editor of Bizim Yol opposition newspaper kidnapped and severely beaten.” Reporters without borders (19-05-06) “Another opposition journalist nearly killed in violent attack.” OSCE (19-05-06) “OSCE Office in Baku condemns violent attack on journalist.” International Crisis Group (20-05-06) Azerbaijan: Prominent opposition journalist severely beaten.”; Turan (14-06-06) “Azeri reporter threatened by police – agency”; OSCE (31-01-07) “OSCE voices concern over imprisonment of journalists in Azerbaijan”.

²¹⁹ Het gaat hierbij om bijvoorbeeld kritiek op ministers en in het bijzonder kritiek op president Ilham Aliyev. Kritiek op wijlen president Heydar Aliyev is ondenkbaar en wordt hard aangepakt.

²²⁰ OVSE, Baku conference paves the way for media self-regulation in new democracies, 31-01-2007

²²¹ Overigens is het in Azerbeidzjan mogelijk op bestelling artikelen in nieuwsbladen te publiceren, ook wanneer deze van geringe nieuwswaarde zijn en bijvoorbeeld ter promotie van bepaalde bedrijven, producten of personen dienen.

²²² Met “journalistieke afpersing” wordt bedoeld op het dreigen met publicatie van gefabriceerde, meestal compromitterende informatie, gericht tegen een bepaalde persoon of groep, tenzij betrokkene aan de journalist een afkoopsom betaalt.

²²³ International Election Observation Mission, Parliamentary Election, Republic of Azerbaijan – 6 november 2005; Statement of Preliminary Findings and Conclusions, 7 november 2005. Volgens International Helsinki Federation for Human Rights, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005, is circa 80% van de Azerbeidzjaanse bevolking voor de nieuwsvoorziening aangewezen op de televisie. Slechts 3-4% van de bevolking leest kranten.

afzijdig houden van de politiek.²²⁴ De meest onafhankelijke zender ANS TV, die in het algemeen gebalanceerd nieuws brengt, is op 24 november 2006 gestopt met uitzenden op last van de Nationale Televisie en Radio Raad. De aangevoerde reden was dat er niet voldaan werd aan de regelgeving, wat betwist werd door ANS.²²⁵ Vanaf 12 december 2006 mocht ANS, na nationale en internationale druk hiertoe, op voorlopige basis weer uitzenden. Eind maart 2007 was er nog geen uitsluitsel of er een nieuwe uitzendvergunning verstrekt zou worden aan ANS.

Elk Tv-station heeft ook een radiozender. Veel van deze zenders zijn hetzij direct, hetzij indirect, gelieerd aan de regering.²²⁶

Kranten en literatuur

Na een uitspraak van de rechtbank op 24 november 2006, werd op 25 november 2006 de oppositionele *Popular Front Party*, de met de oppositie verbonden kranten *Azadliq* en *Bizim Yol* en de onafhankelijke *Turan News Agency* uit hun kantoren in Bakoe gezet. De rechtbank kwam in haar uitspraak tot de conclusie dat de kantoren illegaal aan deze organisaties waren verhuurd door het kantoor van de burgemeester van Bakoe.²²⁷ De organisaties werden gedwongen te verhuizen naar een pand op een afgelegen locatie en in een slechte conditie. In de media werd deze actie omschreven als een poging om andersdenkenden het zwijgen op te leggen.²²⁸

Tot op heden blijft de monopolistische controle van de autoriteiten op drukfaciliteiten,²²⁹ de prijs van papier, inkt en communicatiemiddelen een belangrijk probleem. Het uitgeven van publicaties wordt hierdoor kunstmatig duur gemaakt. Ook wordt de toegang tot informatie moeilijk gemaakt door het

²²⁴ De US Department of State noemt 17 zenders ([Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#) (6 maart 2007), paragraaf 2a), Freedom House vermeld 16 televisiezenders ([Freedom in the World – Azerbaijan \(2006\)](#), ongedateerd).

²²⁵ US Department of State ([Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#) (6 maart 2007), paragraaf 2a) Amnesty International, [Report 2007 Azerbaijan Freedom of expression under attack](#), ongedateerd, geraadpleegd 11 juni 2007.

²²⁶ Freedom House, [Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan](#). Zo wordt Lider TV geleid door een neef van president Aliyev en de zus van de president is eigenaar van Space TV. Zie ook: International Crisis Group, [Azerbaijan's 2005 Elections: Lost Opportunity](#), Policy Briefing No 40, 21 november 2005, p. 5.); ATV zou 97% van de verslaggeving hieraan hebben besteed (Freedom House, [Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan](#).)

²²⁷ The Economist Intelligence Unit, [Azerbaijan Country Report February 2007](#); International Helsinki Federation for Human Rights, [Human Rights in het OSCE region, Report 2007](#), 27-03-07; US Department of State, [Country Reports on Human Rights Practises 2006](#), 06-03-07

²²⁸ Today AZ, [Authorities evict opposition mediaparty from offices in Azerbaijan's capital](#), 25 november 2006

²²⁹ Human Rights Watch (09-12-06) "EU-South Caucasus: Concrete Human Rights Benchmarks Needed."

verhinderen of beperken van het drukken en distribueren van (oppositionele) kranten.²³⁰ Voor distributie zijn zij aangewezen op de private verspreiding via kiosken en straatverkopers. Gezien deze logistieke obstakels beperkt de distributie van onafhankelijke en oppositionele drukpers zich vrijwel alleen tot de hoofdstad. Buiten Bakoe zijn onafhankelijke en oppositionele kranten niet of zeer moeilijk verkrijgbaar,²³¹ in tegenstelling tot de regeringsgezinde kranten die makkelijker verkrijgbaar zijn buiten de hoofdstad.

De geschreven pers in Azerbeidzjan is verdeeld in pers die pro en pers die contra de regering is. Volledig onafhankelijke media zou niet bestaan; alle Azerbeidzjaanstalige media zijn ofwel regeringsgezind, ofwel verbonden aan een oppositiepartij en dus ook niet objectief.²³² Circa 90% van de kranten is in handen van de autoriteiten; de regering zou zich nu richten op het in handen krijgen van de overige 10%. Naar verluidt worden bedrijven die in oppositionele media adverteren geweerd door de overheid.

Begin februari 2006 heeft president Aliyev besloten de schulden van kranten, waaronder vooraanstaande oppositiebladen, aan de Staatsuitgeverij kwijt te schelden. Het totaal van deze schulden (ongeveer € 350.000) zal worden betaald door de staat.²³³

Internet

Als gevolg van de hoge kosten van telefoonverbindingen en het soms ontbreken van de infrastructuur, hebben relatief weinig mensen toegang tot internet. De schatting is dat ongeveer 5 mensen per 100 inwoners toegang hebben tot internet. De overheid legt internetproviders beperkingen op met betrekking tot de inhoud van internetsites.²³⁴ Enkele kritische websites zouden medio juli 2006 zijn geblokkeerd.²³⁵ Ook zou een website, die president Aliyev en zijn regering ridiculiseert, eind juli 2006 ontoegankelijk zijn gemaakt.²³⁶ Het is onbekend of de

²³⁰ Reporters without Borders, Annual Report 2006, p. 87; Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan, ongedateerd.

²³¹ Zie in deze context ook International Election Observation Mission, Parliamentary Election, Republic of Azerbaijan – 6 November 2005; Statement of Preliminary Findings and Conclusions, 7 november 2005.

²³² Reporters without Borders, Annual Report 2006, p. 87.

²³³ OSCE (09-02-06) "OSCE Baku Office welcomes Azerbaijan's decision to cancel newspaper debts."

²³⁴ The Economist Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006, p. 22; US Department of State, Azerbaijan Country Report on Human Rights Practises 2006, 6 maart 2007

²³⁵ Turan (12-07-06) "Most web-sites reporting on events in south Azerbaijan blocked." Turan (27-07-06) "Web site criticizing Azerbaijani authorities blocked."

²³⁶ Reporters without borders (28-07-06) "Blog that satirizes President Aliyev made inaccessible." Turan (28-07-06) "Blog that satirizes president Aliev made inaccessible."

autoriteiten het internetgedrag van buitenlandse bedrijven of oppositieleiders in de gaten houden.²³⁷

Onderwijs

Naar verluidt zouden rectors van universiteiten regelmatig studenten lastigvallen, vanwege hun politieke overtuigingen.²³⁸ Eind december 2005 zijn enkele studenten door hun universiteiten geschorst vanwege hun politieke overtuigingen.²³⁹

Begin april 2006 hebben studenten van de *Independent Azerbaijan University* een protestactie gevoerd. De reden hiervoor was de intrekking van de vergunning van de universiteit door de autoriteiten omdat de universiteit meer studenten had aangenomen dan was toegestaan.²⁴⁰ Volgens de minister van Onderwijs Misir Mammadov had de universiteit 1.734 studenten illegaal toegelaten. In mei 2006 hielden circa vijftig studenten en tien ouders een hongerstaking om zo te protesteren tegen de intrekking van de vergunning.²⁴¹ De zaak kreeg brede media-aandacht, en er werd uiteindelijk een oplossing gevonden voor de derde- en vierdejaarsstudenten.²⁴² Aan het einde van de verslagperiode was er nog geen rechtelijke uitspraak in het hogere beroep van de studenten.

Toezicht

De Persraad was in eerste instantie bedoeld als een zelfregulerend mechanisme voor de pers. Deze raad zou de conflicten tussen de verschillende kranten en uitgevers beslechten en als een soort waakhond gevallen van “onjuiste journalistiek” (met name smaad en laster) onderzoeken. De adviezen van de Persraad zijn niet bindend en er wordt over het algemeen niet naar de adviezen van de raad geluisterd. Bovendien bemoeit de raad zich in de praktijk niet met conflicten of meningsverschillen tussen individuele journalisten of uitgevers en de

²³⁷ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 2a.

²³⁸ Turan (19-01-06) “Public Commission for the Restoration of Students’ Rights demands satisfaction of their demands.”

²³⁹ Turan (07-01-06) “Hunger strike continues on eleventh day.” Na een hongerstaking zijn twee studenten medio januari weer aangenomen. Turan (06-01-06) “Norwegian Human Rights Foundation asks Azerbaijani Minister of Education to annul decision expelling students for political views.” Turan (19-01-06) “Expelled students restored!”

²⁴⁰ Swisspeace, FAST Update, Azerbaijan, Quarterly Risk Assessment, February – May 2006, p.5.

²⁴¹ Turan (27-06-06) “Another Azeri student hospitalized after hunger strike.”

²⁴² US Department of State, Azerbaijan-Country Reports on Human Rights Practises 2006, 6 maart 2007; Today.az, Education Ministry satisfies some demands of protesting students, 6 juni 2006.

autoriteiten.²⁴³ De *National TV and Radio Council* verleent vergunningen voor televisie- en radiozenders;²⁴⁴ hiermee zijn de taken in de praktijk beperkt.

In december 2005 is een nieuwe wet door president Aliyev ondertekend, die het recht op informatie dient te waarborgen. Zo stelt de wet termijnen vast waarin de autoriteiten bepaalde informatie openbaar dienen te maken. Bovendien creëert de wet de positie van een commissaris die het recht heeft zaken aan te spannen tegen de autoriteiten, indien deze zich niet aan de wettelijke bepalingen houden.²⁴⁵

4.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vereniging

De vrijheid van vereniging – inclusief politieke, vakbonds- en andere vormen van vereniging – wordt gewaarborgd in de Grondwet.²⁴⁶ De Grondwet bepaalt dat alle staatsburgers van Azerbeidzjan het recht hebben om zonder beperkingen deel te nemen aan het politieke leven van het land.²⁴⁷ In aparte wetgeving is de vrijheid van meningsuiting als volgt nader uitgewerkt:

- 1) voor politieke partijen: Wet op de politieke partijen van 3 juni 1992;
- 2) voor vakbonden: Wet op de vakbonden van 24 februari 1994. Op grond van deze wet is het vakbonden nadrukkelijk verboden alle activiteiten die een politiek karakter dragen, te ontplooien;²⁴⁸
- 3) voor niet-gouvernementele organisaties: Wet op de niet-gouvernementele organisaties van 13 juni 2000;
- 4) voor religieuze gemeenschappen: Wet op de godsdienstvrijheid (zie paragraaf 4.3.3).

De registratieprocedure voor alle in Azerbeidzjan geregistreerde of te registreren organisaties is geregeld in de Wet op de registratie van rechtspersonen van 6

²⁴³ Wel heeft de Persraad in september 2006 zijn bezorgdheid geuit richting de minister van Binnenlandse Zaken over de dreigementen van en aanvallen op journalisten. Turan (11-09-06) “Azeri press watchdog concerned about attacks on journalists.”

²⁴⁴ Zie bijvoorbeeld: Turan (11-07-06) “Azeri media watchdog licenses regional TV.”

²⁴⁵ Deze wet zou weinig effect hebben. International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd). Turan (19-12-05) “President approves law on information access.”

²⁴⁶ Artikel 58 van de Grondwet.

²⁴⁷ Artikel 54, eerste lid, van de Grondwet.

²⁴⁸ Op grond van artikel 6 van de Wet op de vakbonden is het deze organisaties verboden gezamenlijke activiteiten met politieke partijen te ontplooien. Voorzitters en vice-voorzitters van vakbonden mogen niet tegelijkertijd een bestuursfunctie binnen een politieke partij bekleden.

februari 1996.²⁴⁹ Op grond van deze wet kunnen alle geschillen over registratie worden voorgelegd aan de rechter. Alleen geregistreerde organisaties beschikken over rechtspersoonlijkheid.

In de praktijk wordt het recht op vereniging echter niet altijd geëerbiedigd. Op 26 november 2005 hebben ongeveer 800 veiligheidstroepen op een gewelddadige manier een door de autoriteiten goedgekeurde bijeenkomst van de Azadliq coalitie uiteengejaagd. Tientallen mensen werden gearresteerd en er zijn naar verluidt vele gewonden gevallen.²⁵⁰ Onder de gearresteerden bevonden zich vooraanstaande leden van de *Popular Front Party of Azerbaijan* en van de *Musavat* partij.²⁵¹ Ook leden van de *Liberal Party*, die onderweg waren naar Bakoe, werden in Geychay opgepakt.²⁵² Bovendien zouden tenminste twaalf journalisten zijn mishandeld door politieagenten.²⁵³

Na de verkiezingen van 6 november 2005 werden er in Bakoe vier door de oppositiepartijen georganiseerde en door de overheid goedgekeurde demonstraties gehouden. De demonstratie van 26 november 2005 werd door de oproerpolitie hardhandig uit elkaar gedreven met gebruik van wapenstokken en waterkanonnen. Hierbij zijn vele gewonden gevallen, en er zijn 57 arrestaties verricht.²⁵⁴ Na dit incident werden betogingen van oppositiepartijen verboden. Er zouden in de periode tot de herverkiezingen in mei 2006 af en toe demonstraties hebben plaatsgevonden, allen zonder toestemming van de autoriteiten. In alle gevallen zou de politie hebben ingegrepen.²⁵⁵

Ook na mei 2006 zijn bij diverse vreedzame protestbijeenkomsten door de politie mensen opgepakt en voor enige tijd vastgehouden. Sommigen zijn veroordeeld

²⁴⁹ Deze wet geldt ten aanzien van alle organisaties, verenigingen en dergelijke, ongeacht de aard van de organisatie of de voorgenomen activiteiten.

²⁵⁰ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 2b.

²⁵¹ Turan (26-11-05) "On the eve of the rally by "Azadliq" bloc police detains activists of opposition."

²⁵² Turan (26-11-05) "Members of Ganja Organization of Liberal going to Baku for participation in the rally of opposition have been detained in Geychay." Turan (19-11-05) "Police detains opposition activists in Azeri regions and Baku."

²⁵³ Reporters without Borders (29-11-05) "Opposition journalists again the victims of police violence." Turan (26-11-05) "More than ten journalists have been beaten by police while dispersal of the rally."

²⁵⁴ US Department of State, Country reports on Human Rights Practises 2006, 6 maart 2007

²⁵⁵ Wel hebben werknemers van het Amerikaanse olieconcern McDermott op 22 november 2005 succesvol kunnen staken met als doel een loonsverhoging. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 6b; Freedom House, Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan

voor straffen variërend van geldboetes tot enkele dagen in de gevangenis.²⁵⁶ Drie tot twintig leden van de islamitische Democratic Party of Azerbaijan, waaronder de leider Tahir Abbasli, zijn begin augustus 2006 opgepakt tijdens een demonstratie voor de Israëlische ambassade in Bakoe.²⁵⁷ Bepaalde groepen, met name de wahabieten, hebben geprobeerd om in Azerbeidzjan een protest te organiseren naar aanleiding van de Deense cartoonkwestie. Deze betoging werd door de autoriteiten verboden in het kader van de openbare orde. Er kwam niettemin een kleine betoging in Bakoe, maar deze werd door de politie uiteen gedreven.²⁵⁸ Een demonstratie van studenten van de Independent Azerbaijan University begin september 2006 is door de politie uiteengegreden.²⁵⁹

Vrijheid van vergadering

De Grondwet van Azerbeidzjan erkent de vrijheid van vergadering. Eenieder heeft het recht om vreedzame bijeenkomsten of demonstraties te houden, mits de autoriteiten vooraf op de hoogte worden gesteld.²⁶⁰

4.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Grondwet waarborgt het recht op vrijheid van godsdienst en overtuiging. Discriminatie of onderscheid op grond van overtuiging is verboden.²⁶¹ De scheiding van kerk en staat behoort tot één van de grondwettelijke beginselen van Azerbeidzjan.²⁶² De uitoefening van de vrijheid van godsdienst is nader uitgewerkt in de Wet op de godsdienstvrijheid.

Het overgrote deel van de bevolking van Azerbeidzjan (circa 93,4%) beschouwt zichzelf als moslim (waarvan circa 60% sji'iet en circa 40% soenniet), vaak meer

²⁵⁶ US Department of State, Azerbaijan Country Reports of Human Rights Practises 2006 (6 maart 2007)

²⁵⁷ Turan (07-08-06) "Three Azeri Islamic party members detained for picketing Israeli embassy." Turan (08-08-06) "Hundreds of Islamists hold anti-Israeli protest in Azeri capital."

²⁵⁸ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 6b; Freedom House, Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan.

²⁵⁹ Turan (05-09-06) "Azeri police disperse student protest."

²⁶⁰ Artikelen 49 van de Grondwet.

²⁶¹ Artikel 25 en 48 van de Grondwet. Op grond van artikel 18 van de Grondwet hebben alle religies gelijke status in Azerbeidzjan.

²⁶² De Grondwet legt in artikel 18 de basis voor een seculiere staat. Zo mogen bijvoorbeeld politieke partijen geen religieuze activiteiten ondernemen en zijn religieuze leiders niet verkiesbaar voor publieke functies. De Grondwet garandeert tevens een seculier onderwijssysteem.

op culturele en etnische gronden dan om religieuze redenen.²⁶³ Voorts is circa 2,5% Russisch-orthodox, circa 2,3% Armeens-orthodox, en circa 1,8% overig (waaronder bijvoorbeeld joden).²⁶⁴ In Azerbeidzjan worden het sji'isme, het soennisme, de Russisch-orthodoxe kerk en het judaïsme als “traditionele religies” beschouwd.²⁶⁵ Daarnaast bestaan er reeds meer dan honderd jaar kleine gemeenschappen van evangelische lutheranen, rooms-katholieken, baptisten, molokanen,²⁶⁶ zevendedagsadventisten en bahá'ís. In het afgelopen decennium is bovendien een aantal nieuwe (“niet-traditionele”) gemeenschappen opgericht, zoals de wahabieten, pinksterkerkgemeente, evangelische christenen, Jehova's getuigen en hare krisjna's.²⁶⁷

Religieuze gemeenschappen zijn op grond van de Wet op de godsdienstvrijheid verplicht zich te laten registreren²⁶⁸ bij het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen.²⁶⁹ Het Comité is volgens de wet verplicht om binnen één maand te beslissen al dan niet tot registratie over te gaan. Registratie kan worden geweigerd indien de doelstellingen van de groepering die daarom verzoekt in strijd zijn met de wet. Een weigering van registratie is een voor rechterlijk beroep vatbare beslissing. Eind augustus 2006 zou het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen in totaal 321 islamitische en 31 niet-islamitische gemeenschappen hebben geregistreerd. Onder deze niet-islamitische gemeenschappen vallen twintig christelijke, zeven joodse, drie baha'istische en één krisjnaïstische bewegingen.²⁷⁰ Vooral de “niet-traditionele” gemeenschappen,

²⁶³ Central Intelligence Agency, The World Factbook, Azerbaijan, (laatst herzien op 17 april 2007). Volgens US Department of State (Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2005, 15 september 2006, p. 1) is circa 96% van alle inwoners van Azerbeidzjan moslim, waarvan circa 65% sjiitisch en circa 35% soennitisch. Volgens de Intelligence Unit, Country Profile Azerbaijan 2006 (p. 18) alsmede de UNDP, 2006 – Living Conditions in the Azerbaijan Republic, (p. 4) is ruim 80% van de Azerbeidzjanen islamitisch.

²⁶⁴ Central Intelligence Agency, The World Factbook, Azerbaijan, (last updated on 17 april 2007). Deze cijfers betreffen schattingen uit 1995 en zijn inclusief Nagorny Karabach.

²⁶⁵ Zie bijvoorbeeld Freedomhouse, Freedom in the World – 2005, Azerbaijan, 2005; US Department of State, Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006, 15 september 2006, paragraaf 1.

²⁶⁶ De molokanen zijn afgesplitst van de Russisch-orthodoxe kerk.

²⁶⁷ US Department of State, Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006, 15 september 2006, paragraaf 1.

²⁶⁸ Teneinde als een religieuze gemeenschap geregistreerd te kunnen worden, dient de gemeenschap uit tenminste tien leden te bestaan. Tevens dient de gemeenschap haar statuten te overleggen.

²⁶⁹ Het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen verving in 2001 het ministerie van Religieuze Zaken en verkreeg van het ministerie van Justitie de bevoegdheid voor registratie van religieuze groepering alsmede de verantwoordelijkheid voor publicatie, import en distributie van religieuze literatuur en het verbieden van religieuze groeperingen die de wet overtreden. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006 (6 maart 2007), paragraaf 2c.

²⁷⁰ Turan (28-08-06) “Azerbaijan registers 321 Muslim religious communities.”

met name protestantse kerken, zouden problemen ondervinden met betrekking tot registratie.²⁷¹

Geregistreerde moslingemeenschappen zijn, op grond van de Wet op de godsdienstvrijheid, ondergeschikt aan de zogenaamde Raad van Kaukasusmoslims.²⁷² Voor niet-moslingemeenschappen bestaat de verplichting om een hoofdkwartier in het buitenland te hebben waaraan de lokale gemeenschap ondergeschikt is.²⁷³ Islamitische groeperingen dienen de goedkeuring te hebben van de Kaukasus Moslim Raad voordat zij geregistreerd kunnen worden bij het Staatscomité voor het Werken met Religieuze Verenigingen.²⁷⁴

Alleen geregistreerde gemeenschappen kunnen optreden als rechtspersoon. Zonder registratie is het weliswaar moeilijker te functioneren, maar ook niet-geregistreerde gemeenschappen kunnen hun geloof, doorgaans achter gesloten deuren, zonder grote problemen van de kant van de Azerbeidzjaanse autoriteiten belijden.²⁷⁵

De maatschappelijke houding ten aanzien van religie wordt over het algemeen gekenmerkt door tolerantie, hoewel leden van niet-traditionele religies hun geloof niet altijd vrijelijk zouden kunnen uitoefenen in Azerbeidzjan.²⁷⁶ Dit geldt met name voor de evangelische groeperingen die hun geloof verder willen verspreiden,

²⁷¹ US Department of State, Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006, 15 september 2006. Drie baptistengemeenschappen (in Bakoe, Sumgait en Ganja) zijn inmiddels wel geregistreerd; Forum 18, Azerbaijan: religious minorities want religious freedom, 14 augustus 2006.

²⁷² Deze, nog uit de Sovjettijd stammende organisatie, is onder andere verantwoordelijk voor de opleiding en aanstelling van alle imams in de Kaukasus en organiseert de jaarlijkse hadj. De voorzitter van de Raad is doorgaans een sji'iet, de vice-voorzitter een soenniet. Zie: www.europaworld.com (laatst geraadpleegd op 4 april 2007); US Department of State, Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006, 15 september 2006, paragraaf 2. Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan, ongedateerd.

²⁷³ Forum 18, Azerbaijan: Religious minorities want religious freedom, 14 augustus 2006.

²⁷⁴ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006 (6 maart 2007), paragraaf 2c.

²⁷⁵ Volgens US Department of State, Azerbaijan, International Religious Freedom Report – 2006, 15 september 2006, bestaan in Azerbeidzjan circa 2.000 religieuze gemeenschappen; hiervan zijn er 347 geregistreerd. Dezelfde bron maakt melding dat het aantal gevallen van intimidatie en pesterij door de politie van niet-geregistreerde gemeenschappen minder voorkwam dan in voorgaande jaren.

²⁷⁶ Zo werd op 24 december 2006 een gemeenschap van Jehova's getuigen in Baku door de politie overvallen, waarbij materiaal in beslag is genomen, velen zijn afgevoerd naar het politiebureau voor ondervraging waarbij in enkele gevallen geweld is gebruikt. Onder de arrestanten bevonden zich zes buitenlanders welke later het land zijn uitgewezen. Forum 16, Azerbaijan: Raid on Jehova's Witnesses deliberately timed?, 27 december 2006

zoals Jehova's getuigen, baptisten en adventisten.²⁷⁷ Veel evangelische kerken worden als sektes gezien (en niet als kerkgenootschappen) en worden daarom met argwaan bekeken. Bovendien bestaat er een afkeer van moslims die zich hebben bekeerd tot een niet-moslim geloof.²⁷⁸ Deze afkeer kan zich uiten in maatschappelijke aversie en discriminatie.²⁷⁹ Bekerings- en zendingsactiviteiten door buitenlanders zijn op grond van de Wet op de godsdienstvrijheid verboden.²⁸⁰ Dit verbod wordt in de praktijk strikt toegepast.²⁸¹

Daarnaast zou de bevolking, maar ook de regering, bang zijn voor radicalisering van de islam in Azerbeidzjan. De overheid heeft de activiteiten van diverse Islamitische humanitaire organisaties aan banden gelegd op basis van rapporten over connecties van deze organisaties met terroristische activiteiten. Enkele buitenlandse Islamitische geestelijken zijn het land uitgewezen op verdenking van politieke activiteiten. Ook zou de overheid een wahabitische groepering hebben lastig gevallen op verdenking van het hebben van connecties met terrorisme.²⁸²

Zolang religieuze organisaties zich niet teveel bemoeien met politieke zaken worden zij meestal ongemoeid gelaten. Gemeenschappen die – volgens de autoriteiten – politieke of politiek getinte activiteiten ontplooiën, kunnen belemmerd worden in hun activiteiten.²⁸³

²⁷⁷ US Department of State, [Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006](#), 15 september 2006 en [Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006](#), 6 maart 2007. Zie in deze context ook Der Standard, [Analyse: Imamrufe und Staatsweisungen](#), 6 november 2005.

²⁷⁸ Home Office UK, [Operational Guidance Note Azerbaijan](#), 10 april 2006, paragraaf 3.9.3

²⁷⁹ US Department of State, [Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006](#), 15 september 2006.

²⁸⁰ Dit verbod strekt zich uit tot alle niet-staatsburgers van Azerbeidzjan, met inbegrip van staatloze personen; International Helsinki Federation for Human Rights, [Azerbaijan, Report to the 61st Session of the U.N. Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation of Human Rights \(IHF\)](#), 2005.

²⁸¹ In de verslagperiode werden meerdere buitenlandse, vooral Iraanse, zendelingen uit Azerbeidzjan uitgewezen; zie US Department of State, [Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006](#), 15 september 2006; Forum 18, [Azerbaijan: Selective obstruction of foreign religious workers](#), 1 november 2005 stelt daarentegen dat dit verbod in de praktijk selectief wordt toegepast, met name ten aanzien van de “niet-traditionele” gemeenschappen.

²⁸² US Department of State, [Azerbaijan International Religious Freedom Report 2006](#), 15 september 2006, section 2.

²⁸³ Hieronder kunnen, onder andere, de wahabieten of sommige evangelische kerken vallen. Het is voor deze gemeenschappen vrijwel onmogelijk om zich te laten registreren of bijvoorbeeld om gebeds- en kantoorruimte te huren. Daarnaast komt het voor dat bijeenkomsten van deze groepen door de politie worden verstoord. Zie in deze context US Department of State, [Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006](#), 15 september 2006; Met betrekking tot de positie van wahabieten in Azerbeidzjan, zie bijvoorbeeld RFE/RL, [Azerbaijan: Does Wahhabism Pose a Threat?](#), 7 augustus 2005 of IWPR, [Azerbaijan: Muslim Radical Rounded Up](#), CRS No. 300, 18 augustus 2005.

Wahabieten

Wahabieten noemen zichzelf salafi islamieten²⁸⁴. Journalisten, autoriteiten en sji'itische geestelijken zouden bijgedragen hebben aan een negatieve algemene opinie ten opzichte van wahabieten.²⁸⁵ Wahabieten worden over het algemeen met argwaan bekeken, zowel door de autoriteiten als door de gewone burger. Dit komt onder meer doordat wahabieten soennitisch zijn, in tegenstelling tot de meeste Azerbeidzjaanse burgers.²⁸⁶ Bovendien worden wahabieten gezien als radicaal en politiek geëngageerd. Volgens de heersende opvatting zouden zij geen ander gezag dan hun eigen religieuze gezag erkennen, waardoor zij per definitie als gezagsondermijnd worden beschouwd. Daarnaast is de regering bang voor ontwikkelingen zoals in Tsjetsjenië, waar de wahabitische invloed naar verluidt sterk is. Desondanks zou het aantal wahabieten groeiende zijn (met name onder de jongere generatie); in december 2005 werd vermeld dat er toentertijd 15.000 salafi islamieten in Bakoe woonden.²⁸⁷

4.3.4 Bewegingsvrijheid

4.3.4.1 Vestiging en in- en uitreis

Eenieder die zich legaal op het grondgebied van Azerbeidzjan bevindt, heeft het recht om vrij en zonder beperkingen in het hele land te reizen en zich te vestigen.²⁸⁸ Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht, die geldt voor alle legaal in Azerbeidzjan wonende personen (zie paragraaf 4.3.4.2). De vrijheid van vestiging wordt in de praktijk doorgaans gerespecteerd, met uitzondering van binnenlandse ontheemden, die zich in sommige gebieden van Azerbeidzjan niet mogen vestigen.²⁸⁹

²⁸⁴ Salafisme is een soennitische islamitische stroming; de volgelingen willen tradities van de eerste moslims (uit de zevende eeuw AD) terugbrengen en zij verwerpen de vernieuwing van de islam.

²⁸⁵ Middle East Review of International Affairs, Azerbaijan: Islam in a post-Soviet republic (vol. 9, nr 5, december 2005, p. 8).

²⁸⁶ Onder de soennitische wahabieten zouden ook anti-sji'itische sentimenten heersen.

²⁸⁷ Middle East Review of International Affairs, Azerbaijan: Islam in a post-Soviet republic (vol. 9, nr 5, december 2005, p. 8).

²⁸⁸ Artikel 28, derde lid van de Grondwet.

²⁸⁹ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006 (6 maart 2007), paragraaf 2d. De beperkingen zijn volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten noodzakelijk om aan deze groep op een efficiënte manier hulp te kunnen blijven verlenen en, nadat de bezette gebieden zijn bevrijd, een ordentelijke terugkeer naar de oorspronkelijke woonplaats te kunnen garanderen.

Iedere staatsburger van Azerbeidzjan heeft het recht om het land vrijelijk in en uit te reizen.²⁹⁰ Ten aanzien van personen die kennis dragen van staatsgeheimen en mannen van dienstplichtige leeftijd die hun dienstplicht nog niet hebben vervuld, kunnen uitreisbeperkingen worden ingesteld. Verdachten in een strafproces evenals personen die een voorwaardelijke gevangenisstraf hebben gekregen, is het in principe niet toegestaan Azerbeidzjan uit te reizen.²⁹¹ Azerbeidzjan kent geen wetgeving die het aanvragen van asiel in het buitenland door Azerbeidzjaanse staatsburgers strafbaar stelt.

De inreisprocedure en –controle van personen die gedwongen terugkeren naar Azerbeidzjan en in het bezit zijn van een geldig reisdocument (paspoort of laissez-passer) verschilt niet van de procedure die gevolgd wordt ten aanzien van personen die om andere redenen Azerbeidzjan inreizen.

Een rechtstreekse reis van of naar de enclave Nagorny Karabach of de bezette gebieden vanuit de overige delen van Azerbeidzjan is niet mogelijk. De frontlijn is gesloten en bovendien maken de geplaatste landmijnen in- en uitreis fysiek vrijwel onmogelijk. Vanaf Azerbeidzjan kan evenmin rechtstreeks worden gereisd naar Armenië. Alle grensovergangen tussen Armenië en Azerbeidzjan zijn gesloten. Er is daarnaast geen rechtstreekse luchtverbinding tussen beiden landen.²⁹² De Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan is uitsluitend bereikbaar via luchtverbinding met Bakoe dan wel over de weg via Iran en/of Turkije (zie tevens paragraaf 2.6).

Circa 2 miljoen Azerbeidzjaanse staatsburgers, voornamelijk afkomstig van het platteland, wonen in het buitenland (met name in de Russische Federatie²⁹³ en Oekraïne). Een klein deel van deze groep is in de eerste helft van de jaren negentig de instabiele situatie in het land ontvlucht. De overgrote meerderheid van deze groep is vertrokken op zoek naar werk in het buitenland. Velen van hen beschikken over twee paspoorten: het oude binnenlands Sovjet paspoort waarmee zij in bijvoorbeeld de Russische Federatie verblijven (vaak met een *propiska*) en een nieuw Azerbeidzjaans paspoort. Reizen tussen Azerbeidzjan en de Russische Federatie is eenvoudig. Staatsburgers van Azerbeidzjan hebben geen inreisvisum voor de Russische Federatie – en vice versa – nodig. Sinds 1 januari 2005 wordt

²⁹⁰ Artikel 28, vierde lid van de Grondwet. De Grondwet stelt verder in artikel 53, tweede lid, dat een staatsburger van Azerbeidzjan niet mag worden verbannen uit het grondgebied van Azerbeidzjan dan wel uitgeleverd aan een vreemde mogendheid. In de verslagperiode zijn geen gevallen van verbanning uit Azerbeidzjan bekend; zie US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006, 6 maart 2007, paragraaf 2d.

²⁹¹ US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006, 6 maart 2007, paragraaf 2d.

²⁹² Vanuit Azerbeidzjan is Armenië wel bereikbaar via Iran of Georgië.

²⁹³ Volgens IWPR, Azeris and Armenians Best of Friends in Moscow, CRS No. 298, 4 augustus 2005, wonen circa 96.000 Azerbeidzjaanse staatsburgers in Moskou.

door de autoriteiten van de Russische Federatie het oude Sovjetpaspoort niet meer geaccepteerd. Azerbeidzjaanse staatsburgers die naar de Russische Federatie willen reizen, of die in de Russische Federatie wonen, dienen vanaf dat moment te beschikken over een nieuw Azerbeidzjaans identiteitsdocument.²⁹⁴

4.3.4.2 Bevolkingsadministratie

Basisbevolkingsadministratie wordt in Azerbeidzjan uitgevoerd door de zogenaamde bureaus voor ‘Registratie van Documenten van Burgerlijke Staat’ (aangeduid met de Russische afkorting ZAGS),²⁹⁵ die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie vallen. Alle districten hebben een eigen ZAGS-kantoor.²⁹⁶ De ZAGS-kantoren uit de bezette gebieden zijn overgeplaatst naar andere delen van Azerbeidzjan. De ZAGS-kantoren zijn verantwoordelijk voor het registreren en bijhouden van gegevens met betrekking tot basisbevolkingsadministratie, zoals het registratieadres,²⁹⁷ gegevens over opleiding, werk, burgerlijke staat, geboortes, sterfgevallen en eventueel strafblad. Daarnaast zijn de ZAGS-kantoren verantwoordelijk voor de afgifte van aktes en certificaten omtrent deze gegevens, bijvoorbeeld geboorte- en overlijdensaktes.

Voor het verkrijgen van een geboorteakte dienen de identiteitsdocumenten van beide ouders te worden overgelegd. Bijna alle baby’s worden geboren in een geboortekliniek. Deze klinieken beschikken ook over de formulieren die benodigd zijn voor de geboorteaangifte. Kinderen geboren buiten een geboortekliniek kunnen, teneinde te worden geregistreerd, worden gepresenteerd aan het bevoegde

²⁹⁴ Zie IWPR, [Azerbaijan’s Passport Rush](#), CRS No. 270, 19 januari 2005. Sinds 5 maart 2005 is voor reizen tussen Azerbeidzjan en de Russische Federatie een internationaal geldig paspoort verplicht; zie IWPR, [Dagestan, Azerbaijan Struggle With New Rules](#), CRS No. 277, 9 maart 2005. Volgens de Internationale Organisatie voor Migratie geldt deze verplichting al sinds 1 januari 2005.

²⁹⁵ Запись Актов Гражданского Состояния (ЗАГС).

²⁹⁶ Een district komt niet overeen met een bestuurlijke regio (zie paragraaf 2.1.1). Zo telt bijvoorbeeld de stad Bakoe 11 districten. Zie in deze context bijvoorbeeld Immigration and Refugee Board of Canada, [Azerbaijan: Whether the district police department is responsible for issuing identity cards; if so, the location of this police department; the procedure for obtaining the identity card \(e.g., documents that must be submitted to authorities to obtain a card\); whether a person must surrender their former Soviet internal passport; whether the identity card replaces the Propiska \(July 2002 – July 2004\)](#), augustus 2004.

²⁹⁷ Het registratieadres hoeft niet in alle gevallen overeen te komen met het adres van daadwerkelijk verblijf. Het komt in Azerbeidzjan niet zelden voor dat mensen op een ander adres zijn geregistreerd dan waar zij daadwerkelijk wonen.

ZAGS-kantoor. Circa 15% van alle geboorten, vooral op het platteland, wordt in Azerbeidzjan niet geregistreerd (zie in deze context ook paragraaf 4.4.7).²⁹⁸

Overlijdensaktes worden door ZAGS-kantoren afgegeven aan de hand van een dokters- of forensische verklaring waarin de dood van betrokkene feitelijk wordt geconstateerd.²⁹⁹ Teneinde een overlijdensakte te verkrijgen, dienen tevens alle identiteitsdocumenten (de nationale identiteitskaart en/of het paspoort) van betrokkene bij het ZAGS-kantoor te worden ingeleverd.

Kinderen mogen zowel de vadersnaam als de moedersnaam voeren. Wijzigingen van de voor- en achternaam moeten per formulier worden aangevraagd. Hiervoor wordt een nieuwe geboorteakte uitgeschreven. Het wijzigen van de uitgang van de achternaam, zoals het vervangen van de Russische uitgang ‘ov’ of ‘ev’ of de Armeense uitgang ‘ian’ door het Azerische ‘zade’ is eenvoudig te realiseren en gratis. Er mogen echter geen wijzigingen worden aangebracht in de vermelding van de volledige naam van de vader. Daarnaast kan de achternaam worden gewijzigd indien deze in de Azerbeidzjaanse taal beledigend of belachelijk is, dan wel in geval van een wijziging van persoonlijke omstandigheden zoals huwelijk of scheiding. Illegale naamswijzigingen zijn tegen betaling mogelijk.³⁰⁰ De wijziging wordt dan echter alleen doorgevoerd in de identiteitsdocumenten van betrokkene, en niet in de officiële registers.

Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht, die geldt voor alle legaal in Azerbeidzjan wonende personen. Deze plicht beperkt zich tot het verplicht laten registreren van het woonadres. Het is niet meer zo, dat van tevoren om toestemming tot verhuizing moet worden verzocht en dat deze toestemming slechts verleend wordt indien aan een aantal criteria (zoals werk) is voldaan, zoals bij het Sovjet *propiska*-systeem. In de volksmond wordt echter nog steeds aan *propiska* gerefereerd.

Aangezien een woonplaatswijziging gepaard gaat met een automatische vervanging van de nationale identiteitskaart, dienen bij een registratieverzoek in ieder geval de documenten die nodig zijn voor de afgifte van een dergelijke kaart (zie paragraaf 4.3.4.3) te worden overgelegd. Daarnaast dient een bewijsstuk te

²⁹⁸ In de praktijk worden deze kinderen alsnog geregistreerd zodra zij bij een onderwijsinstelling – in de meeste gevallen basisschool – worden ingeschreven. Kinderen die de leeftijd van 6 jaar hebben bereikt, zijn leerplichtig (zie paragraaf 2.1.1).

²⁹⁹ Een doktersverklaring wordt afgegeven indien er sprake is van een natuurlijke dood dan wel indien er geen sporen van misdrijf zijn aangetroffen. In alle andere gevallen wordt een forensische verklaring afgegeven.

³⁰⁰ Formeel is illegale naamswijziging strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal 3 jaar (documentfraude en gebruik van frauduleuze documenten). In de praktijk wordt – uitzonderingen daargelaten – hooguit een voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd.

worden overgelegd waaruit blijkt dat men de rechtmatige bezitter of huurder van de woonruimte is (een koopakte dan wel een verklaring van de verhuurder).³⁰¹

Fraude in de vorm van valse, vervalste of onterecht afgegeven documenten is in Azerbeidzjan eenvoudig te realiseren en komt op grote schaal voor. Dergelijke documenten worden echter niet geregistreerd. Ook komt het voor dat te goeder trouw een document (dat dus wel geregistreerd is) wordt afgegeven op basis van een vals of vervalst brondocument. Documentenfraude blijft niet beperkt tot stukken die afgegeven worden door de autoriteiten van Azerbeidzjan (zie ook paragraaf 2.5.3).³⁰²

Voor Azerbeidzjaanse staatsburgers die in het buitenland wonen wordt de registratie van alle gegevens van de burgerlijke stand door de consulaten gevoerd. De consulaten geven één keer per jaar alle mutaties door aan het centrale register van het ministerie van Justitie in Bakoe.

4.3.4.3 Identiteitsdocumenten

Identiteitsdocumenten

Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten worden sinds 1 oktober 2001 verstrekt. Personen vanaf 16 jaar zijn wettelijk verplicht over een identiteitsbewijs te beschikken. Als identiteitsbewijs worden in Azerbeidzjan aangemerkt:

- nationale identiteitskaart; en
- Azerbeidzjaans paspoort.

Strikt juridisch gezien geldt een rijbewijs niet als een geldig identiteitsbewijs, doch louter als een bewijs van rijvaardigheid van betrokkene. In de praktijk wordt het in voorkomende gevallen – met name bij verkeerscontroles – wel als een identiteitsbewijs geaccepteerd, ook door de autoriteiten. Een rijbewijs wordt echter niet geaccepteerd voor andere doeleinden, zoals bankzaken, huwelijk, geboorte of gemeentelijke zaken.

Azerbeidzjan kent één centraal computersysteem (NAPS – *National Automated Passport System*) waar alle door de Azerbeidzjaanse autoriteiten afgegeven paspoorten staan geregistreerd. In dit systeem zijn onder meer de volgende gegevens opgenomen:

- nummer paspoort;
- naam vader en naam moeder van betrokkene;

³⁰¹ Voor een beschrijving van de regels en praktijk ten aanzien van woonplaatsregistratie in Azerbeidzjan in de Sovjettijd wordt verwezen naar, onder andere, het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

³⁰² Zo zijn in Azerbeidzjan valse of vervalste documenten of verklaringen van bijvoorbeeld politieke partijen of mensenrechtenorganisaties tegen betaling verkrijgbaar.

- datum afgifte paspoort;
- pasfoto betrokkene.

Sinds 1 juli 2005 geldt het binnenlands Sovjet paspoort niet langer als een geldig identiteitsbewijs, dat wil zeggen dat een dergelijk paspoort door de autoriteiten en andere instanties niet langer als een geldig identiteitsbewijs wordt aangemerkt.³⁰³ Op deze datum werd ongeveer 90% van alle oude documenten vervangen door nieuwe. Eind juli 2006 waren bijna alle oude Sovjet paspoorten vervangen; het kan echter incidenteel voorkomen dat een inwoner van Azerbeidzjan nog een dergelijk paspoort heeft. Een oud binnenlands Sovjet paspoort kan wel worden gebruikt voor het aanvragen van een nieuwe nationale identiteitskaart.³⁰⁴ Bij afgifte van een nieuwe identiteitskaart dient het oude binnenlandse Sovjet paspoort te worden ingeleverd.

In tegenstelling tot de oude Sovjet identiteitsdocumenten wordt op de nieuwe Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten en paspoorten geen informatie over de etniciteit van betrokkene opgenomen, ook niet op verzoek. Evenmin wordt in de nieuwe identiteitsbewijzen de religie vermeld. Bij afgifte van (identiteits)documenten wordt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten geen onderscheid gemaakt naar, bijvoorbeeld, etniciteit.

Door met name politie wordt regelmatig bij controles naar een identiteitsbewijs gevraagd. Bovendien is het tonen van een identiteitsbewijs noodzakelijk voor tal van handelingen.³⁰⁵ Het is daardoor niet mogelijk op normale wijze aan het maatschappelijke leven deel te nemen voor personen die niet over een identiteitsbewijs beschikken.

Nationale identiteitskaart

³⁰³ In juni 2005 beschikte circa 30% van de Azerbeidzjaanse bevolking nog steeds over het oude binnenlands Sovjet paspoort. De Azerbeidzjaanse autoriteiten waren voornemens alle oude binnenlandse Sovjet paspoorten vóór de assembleeverkiezingen, dat wil zeggen vóór 6 november 2005, te hebben vervangen. Dit doel werd echter niet behaald. Eind augustus 2005 beschikte circa 1 miljoen Azerbeidzjaanse staatsburgers nog steeds alleen over een oud binnenlands Sovjetpaspoort; Human Rights Watch, [Azerbaijan Parliamentary Elections 2005: Lessons Not Learned](#), 31 oktober 2005.

³⁰⁴ Aangezien het de Azerbeidzjaanse autoriteiten niet is gelukt om vóór de verkiezingen van 6 november 2005 alle oude binnenlands Sovjet paspoorten te vervangen, werden deze paspoorten bij wijze van uitzondering op de verkiezingsdag bij stembureaus wel als een geldig identiteitsdocument geaccepteerd; zie International Election Observation Mission, [Parliamentary Election, Republic of Azerbaijan – 6 november 2005; Statement of Preliminary Findings and Conclusions](#), 7 november 2005; De Volkskrant (05-11-06) “Eerlijke stembusgang bij voorbaat onmogelijk.” Dit was een uitzonderlijk geval.

³⁰⁵ Als voorbeeld kunnen in dit geval worden genoemd: het openen van een bankrekening en andere bankzaken, het sluiten van een arbeids-, huur- of koopovereenkomst, het sluiten van een huwelijk, het aangeven van geboorte en andere gemeentelijke zaken.

Eenieder die de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, ontvangt een oproep voor het aanvragen van een nationale identiteitskaart. Ouders kunnen desgewenst voor kinderen jonger dan 16 een nationale identiteitskaart aanvragen. Een nationale identiteitskaart kan worden aangevraagd bij het plaatselijke politiebureau.

Voor het aanvragen van een nationale identiteitskaart dienen de volgende stukken te worden overgelegd:

- 1) het oude identiteitsbewijs (een oude nationale identiteitskaart dan wel een binnenlands Sovjet paspoort);
- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) een medische verklaring omtrent de bloedgroep;
- 5) bewijs van betaling voor de kosten van een nieuwe identiteitskaart.³⁰⁶

Een nieuwe identiteitskaart wordt binnen enkele dagen na aanvraag, doorgaans circa 10 dagen, afgegeven.³⁰⁷

De eerste keer dat een nieuwe identiteitskaart wordt aangevraagd, dienen, naast de onder 2) tot en met 5) genoemde stukken, tevens de volgende documenten te worden overgelegd:

- 6) een geboorteakte;
- 7) een verklaring van de ouder(s) en indien beide ouders overleden zijn, een verklaring van de wettelijke voogd of het hoofd van de instelling waar het kind verblijft.³⁰⁸

Een nationale identiteitskaart is in principe onbeperkt geldig, maar dient in ieder geval te worden vernieuwd bij het bereiken van de leeftijd van 16 (indien er reeds een identiteitskaart is afgegeven), 25, 35 en 45 jaar, om te voorkomen dat de pasfoto op de kaart geen goede gelijkenis meer is van de persoon in kwestie. Bij een woonplaatswijziging wordt een nieuwe identiteitskaart verstrekt, waarop het nieuwe registratieadres staat vermeld.³⁰⁹

³⁰⁶ In juli 2005 bedroegen de leges voor een nieuwe nationale identiteitskaart ruim 1 nieuwe *manat*). Hoewel illegaal, wordt in de praktijk vaak om een extra betaling (van doorgaans 10 nieuwe *manat* is) gevraagd. Door Human Rights Watch, [Azerbaijan Parliamentary Elections 2005: Lessons not Learned](#), 31 augustus 2005 wordt in deze context het bedrag van 20 nieuwe *manat* genoemd.

³⁰⁷ Het is in de praktijk wel mogelijk de afgifte van een nationale identiteitskaart te bespoedigen. Tegen betaling van smeergelden (de geraadpleegde bronnen noemen het bedrag van circa USD 200) kan een nationale identiteitskaart binnen twee dagen worden afgegeven.

³⁰⁸ Het is niet meer verplicht een identiteitsbewijs van de ouders dan wel, indien beide ouders zijn overleden, een overlijdensakte over te leggen.

³⁰⁹ Bij een woonplaatswijziging dient wel de hierboven beschreven procedure voor de afgifte van een nationale identiteitskaart te worden doorlopen.

Op de nationale identiteitskaart staan de volgende gegevens vermeld: naam, achternaam en patroniem, geboorteplaats en –datum, burgerlijke staat, bloedgroep, kleur ogen, lengte, geslacht, registratieadres en handtekening.

Internationaal geldig paspoort

Voor het aanvragen van een internationaal geldig paspoort dienen de volgende stukken te worden overgelegd:

- 1) een geldig identiteitsbewijs. Sinds het invoeren van de nieuwe nationale identiteitskaarten, wordt in principe alleen een paspoort afgegeven aan personen die reeds over een dergelijke kaart beschikken;
- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) bewijs van betaling van de kosten van een nieuw paspoort.

Voorts dient voor een paspoortaanvraag een werkgeversverklaring te worden overgelegd. Personen die geen werk hebben, hoeven geen werkgeversverklaring over te leggen.

Een internationaal geldig paspoort kan in principe pas vanaf de leeftijd van 18 jaar worden verkregen. Voor minderjarigen dienen de ouders of de wettelijke voogd aan te tonen waarom het kind zelfstandig en zonder begeleiding van de ouders – kinderen staan doorgaans in het paspoort van (één van) de ouder(s) geregistreerd – naar het buitenland dient te reizen.³¹⁰ Een minderjarige jonger dan 16 jaar dient bij een aanvraag van een paspoort door de ouders of de voogd te worden vergezeld. Voor minderjarigen vanaf 16 jaar is het overleggen van schriftelijke toestemming voldoende.

Azerbeidzjaanse internationaal geldige paspoorten worden sinds 10 mei 1998 afgegeven en zijn vijf jaar geldig. Tot die tijd werd gebruik gemaakt van de oude internationaal geldige (“buitenlandse”) Sovjet paspoorten. Voor wat betreft Azerbeidzjan, bleven de afgegeven internationaal geldige Sovjet paspoorten geldig tot de datum waarop zij verlieten.³¹¹

Azerbeidzjaanse staatsburgers die legaal in het buitenland verblijven, beschikken alleen over een paspoort en niet over een nationale identiteitskaart. Om een identiteitskaart te krijgen dient men in Azerbeidzjan geregistreerd te zijn.

³¹⁰ Deze voorwaarde werd door de autoriteiten ingevoerd teneinde handel in kinderen tegen te gaan.

³¹¹ De internationaal geldige Sovjet paspoorten waren 4 jaar geldig, dat wil zeggen dat zij uiterlijk tot juni 2002 geldig waren. Echter, omdat vrijwel geen land deze oude paspoorten nog accepteerde, was in de praktijk reizen reeds enige jaren slechts beperkt mogelijk zonder een nieuw Azerbeidzjaans paspoort. Voorzover bekend werden deze oude paspoorten alleen geaccepteerd door de Russische Federatie, Oekraïne, Belarus, Moldavië, Georgië, Oezbekistan, Kazachstan, Tadzjikistan en Kirgizië.

Vreemdelingen, vluchtelingen en migranten

Aan binnenlandse ontheemden wordt geen bijzonder identiteitsdocument verleend.³¹² Op de nationale identiteitskaarten van deze personen wordt als registratieadres doorgaans het oude adres in Nagorny Karabach of de bezette gebieden vermeld. Aan etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië kan een nationale identiteitskaart worden verstrekt, indien men erom verzoekt. Desgewenst kan op de identiteitskaart als registratieadres het oude adres in Armenië worden vermeld, en niet het adres in Azerbeidzjan waarop men daadwerkelijk verblijft.³¹³

4.3.4.4 Staatsburgerschap

Voor een overzicht van de staatsburgerschapwetgeving en –praktijk wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten Azerbeidzjan van juni 2004 en van november 2005.³¹⁴

Personen die niet weten of zij het Azerbeidzjaanse staatsburgerschap bezitten, kunnen hierover zekerheid verkrijgen door het aanvragen van het zogenaamde FORM-1. Dit wordt afgegeven door het Azerbeidzjaanse ministerie van Binnenlandse Zaken.

4.3.5 Rechtsgang

De rechterlijke macht

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht (zie paragraaf 2.2) en een openbare en eerlijke procesgang.³¹⁵ Daarnaast dient te

³¹² De nationale identiteitskaart geldt voor binnenlands ontheemden, net als voor alle andere staatsburgers van Azerbeidzjan, als identiteitsdocument. Aan binnenlands ontheemden wordt wel de zogenaamde *entitlement card* verstrekt. Deze kaart wordt niet beschouwd als een identiteitsdocument, maar wordt afgegeven louter ten behoeve van verstrekking van hulp aan ontheemden.

³¹³ Bij aanvraag van een nieuwe identiteitskaart dient het oude, in Armenië afgegeven binnenlands Sovjet paspoort te worden ingeleverd. Het inleveren van het oude identiteitsdocument is een standaardvoorwaarde die aan alle staatsburgers van Azerbeidzjan in dergelijke gevallen wordt gesteld. Vele vluchtelingen uit Armenië zijn echter niet bereid hun oude documenten af te staan, omdat zij bang zijn dat zij in geval van terugkeer naar Armenië niet meer hun achtergelaten eigendommen kunnen claimen. Aan personen die de voorgeschreven procedure niet willen volgen, kan in de praktijk geen nieuw identiteitsdocument worden verstrekt.

³¹⁴ Voor een Nederlandse vertaling van de relevante Azerbeidzjaanse wetgeving inzake staatsburgerschap wordt tevens verwezen naar Elsevier Overheid, Nationaliteitswetgeving (losbladige editie), Azerbeidzjan of zie: www.kennisbanknationaliteitswetgeving.nl (laatst geraadpleegd op 19 mei 2007).

worden vermeld dat de wetgeving van Azerbeidzjan, dankzij de inspanningen van de Raad van Europa en de internationale gemeenschap, over het algemeen voldoet aan de internationale normen die betrekking hebben op een eerlijke procesgang. In de praktijk wordt echter niet altijd aan bovengenoemde normen voldaan.

Voorzover het de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht betreft, is de invloed van de uitvoerende macht (met name de president van Azerbeidzjan) sterk voelbaar.³¹⁶ Zo worden de lagere rechters direct door de president benoemd. De rechters van het Hooggerechtshof en van het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president.³¹⁷ De president benoemt de procureur-generaal en heeft de bevoegdheid deze te ontslaan.³¹⁸ De enige juridische instantie die in theorie de president kan controleren is het Constitutionele Hof. Echter, ook de rechters binnen deze instantie worden door de president benoemd; de verantwoording die de president hierdoor aflegt is in de praktijk beperkt.³¹⁹

Volgens bepaalde ngo's veroordelen rechters regelmatig op basis van bekentenissen die verkregen zijn door marteling.³²⁰ Ook is het in Azerbeidzjan nog steeds ongebruikelijk voor een rechter om een eis van de *Prokuratura* af te wijzen of zelfs een lichtere straf dan geëist op te leggen, ook niet in beroep.

De kwaliteit van het werk van de rechterlijke macht is vaak slecht, hetgeen niet alleen komt door gebrek aan professionaliteit, maar ook door de hoge werkdruk van de rechters.³²¹ Bovendien wordt de rechterlijke macht gekenmerkt door inefficiëntie en corruptie (zie hiervoor ook paragraaf 2.5.2).³²² Sinds januari 2005 zijn de Azerbeidzjaanse rechters verplicht de motivering van hun uitspraken openbaar te maken.³²³

³¹⁵ Zie artikel 60 tot en met 68 van de Grondwet.

³¹⁶ Freedomhouse, [Freedom in the World – 2006, Azerbaijan](#);

³¹⁷ US Department of State, [Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#) (6 maart 2007), paragraaf 1e. Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd.

³¹⁸ Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd.

³¹⁹ Freedom House, [Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan](#), ongedateerd.

³²⁰ UN Economic and Social Council, [Civil and political rights, including the questions of torture and detention](#), 21 maart 2006 (E/CN.4/2006/Add.2), paragraaf 7.

³²¹ International Helsinki Federation for Human Rights, [Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America](#), Report 2007 (beslaat 2006, ongedateerd).

³²² Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd. Freedom House, [Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan](#), ongedateerd; Freedomhouse, [Freedom in the World–Azerbaijan 2006](#).

³²³ Gedurende de verslagperiode is niet gebleken dat er daadwerkelijk meer transparantie binnen de rechterlijke macht is gekomen.

Met uitzondering van politieke gevangenen en personen die wegens politieke activiteiten berecht worden, is het in Azerbeidzjan in vrijwel alle gevallen mogelijk om strafvervolgning af te kopen, zowel in geval van kleine overtredingen als zware misdrijven.³²⁴

De advocatuur

In augustus 2005 werden veranderingen doorgevoerd in de Wet aangaande de advocatuur. Een belangrijke wijziging betrof de afschaffing van het toelatingsexamen voor het College van Advocaten.³²⁵ Een belangrijk doel van deze wetwijzingen was om het aantal advocaten dat mag pleiten in strafzaken te vergroten. De randvoorwaarden in de nieuwe wetgeving werden echter door het ministerie van Justitie en het Organisatorisch Committee voor het Nieuwe College van Advocaten nauw geïnterpreteerd, hetgeen resulteerde in toelating tot het College van Advocaten van 36 advocaten in plaats van de beoogde 200.³²⁶

De wetgeving voorziet in het recht op een advocaat vanaf het moment dat iemand in hechtenis wordt genomen. In de praktijk is het moeilijk toegang tot advocaten te verkrijgen, met name buiten Bakoe.³²⁷ Doordat verdachten soms wekenlang op een advocaat moeten wachten, is het bijna onmogelijk een strafrechtadvocaat te vinden in de periode van het voorarrest; dit is de periode wanneer de belangrijkste gehoren plaatsvinden.

In theorie bestaat in Azerbeidzjan gratis rechtsbijstand. In civiele zaken wordt door de autoriteiten geen gratis rechtsbijstand verleend, alleen door Ngo's en rechtswinkels van studenten. Buiten Bakoe is het niet mogelijk gratis rechtshulp te

³²⁴ Volgens de geraadpleegde experts beperkt de rol van de advocaat in strafrechtelijke processen zich in een groot deel van de gevallen tot het bemiddelen over de hoogte van de steekpenningen die dienen te worden betaald aan de rechter en de *Prokuratura*. Zie in deze context ook Central European and Eurasian Law Initiative, Legal Profession Reform Index for Azerbaijan, februari 2005. De aanwezigheid van een advocaat bij een rechtszaak wordt ook vaak gezien als slechts een formaliteit; zie bijvoorbeeld IWPR, Azerbaijan Lawyers up in Arms, CRS No. 264, 1 december 2004.

³²⁵ International Crisis Group, Azerbaijan's 2005 Elections: Lost Opportunity, Policy Briefing No 40, 21 november 2005. Slechts leden van dit college mogen vertegenwoordigen in strafzaken,³²⁵ in civiele zaken is lidmaatschap niet vereist.

³²⁶ Freedomhouse, Countries at the Crossroads 2006 Country Report Azerbaijan, ongedateerd; Volgens US Department of State, Azerbaijan Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007, werden in 2005 slechts 9 van de 231 advocaten die in aanmerking kwamen voor toetreding tot het College van Advocaten daadwerkelijk toegelaten. In 2006 zijn er geen advocaten tot het college toegelaten. UN Economic and Social Council, Civil and political rights, including the questions of torture and detention, 21 maart 2006 (E/CN.4/2006/Add.2), paragraaf 15.

³²⁷ US Department of State, Azerbaijan Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007, 1e.

krijgen in civiele zaken. In strafzaken kunnen verdachten, die niet zelf in staat zijn een advocaat te betalen, wel rekenen op gratis rechtsbijstand. Het College van Advocaten bepaalt welke advocaat de behandeling op zich neemt.

4.3.6 Arrestaties en detenties

In de Grondwet wordt het recht op persoonlijke vrijheid genoemd. Arrestatie en detentie zijn alleen toegelaten in de gevallen genoemd in de wet.³²⁸ In de praktijk wordt hier vaak niet de hand aan gehouden.³²⁹ Zo komt het voor dat personen worden gearresteerd op het moment dat (nog) geen arrestatiebevel voorhanden is.³³⁰ Ook huiszoekingen vinden soms plaats zonder gerechtelijk bevel. Daarnaast komt het voor dat personen op basis van triviale of valse beschuldigingen naar het politiebureau worden meegenomen voor verhoor en onderzoek, om vervolgens na enkele uren of in uitzonderlijke gevallen dagen, zonder een officiële aanklacht weer in vrijheid te worden gesteld.³³¹

De politie mag een persoon maximaal drie dagen vasthouden zonder tussenkomst van de rechter. Doorgaans wordt aan deze periode als ‘tijdelijke aanhouding’ gerefereerd. De wettelijk vastgestelde periode van drie dagen wordt soms overschreden tot vijf en in uitzonderlijke gevallen tot maximaal 15 dagen.³³² Hoewel het recht op juridische bijstand en advies op het moment van de eerste aanhouding aanvangt,³³³ wordt gedurende ‘tijdelijke aanhouding’ in de meeste gevallen geen rechtsbijstand toegestaan. In de daaropvolgende fasen van strafvervolgning wordt juridische bijstand over het algemeen toegestaan, met dien verstande dat de toegang tot de raadsman vanwege logistieke problemen in sommige gevallen moeilijk kan zijn (zie ook paragraaf 4.3.5).

³²⁸ Artikel 28, tweede lid, van de Grondwet. Van personen die een strafblad hebben of anderszins in aanraking zijn geweest met de politie worden door de politie altijd vingerafdrukken bewaard.

³²⁹ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006 (6 maart 2007), paragraaf 1d.

³³⁰ Zie ook US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006, 6 maart 2007, paragraaf 1d.

³³¹ US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006, 6 maart 2007, paragraaf 1d. Freedomhouse, Freedom in the World – 2005, Azerbaijan, 2005. Het gaat hier bijvoorbeeld om politieke activisten, actieve leden van niet-erkende geloofsgemeenschappen of journalisten. Door de in Azerbeidzjan geraadpleegde bronnen wordt deze handelwijze van de politie genoemd als een van de meest voorkomende vormen van pesterij.

³³² Volgens Central European and Eurasian Law Initiative, Legal Profession Reform Index for Azerbaijan, februari 2005 wordt in de praktijk vaak rechtsbijstand pas toegelaten nadat de verdachte onder dwang een bekentenis heeft afgelegd.

³³³ Zie artikel 61, derde lid, van de Grondwet.

Na een – vaak pro forma – beslissing van de rechter is detentie van maximaal 15 dagen mogelijk. De gedetineerde wordt dan in principe naar een van de speciale detentiecentra voor gerechtelijk onderzoek overgebracht. Indien betrokkene als vluchtgevaarlijk geldt, als er een risico voor orderverstoring wordt vastgesteld danwel wanneer gedetineerde een gevaar voor de samenleving is of weigert mee te werken aan het onderzoek, mag hij tot maximaal 3 maanden in voorlopige hechtenis worden gehouden.

Omstandigheden in gevangenissen

Een aantal geraadpleegde bronnen kwalificeert de leefomstandigheden in de gevangenissen in Azerbeidzjan als zwaar.³³⁴ Er zou sprake zijn van overbevolking van de cellen, onvoldoende voeding en medische zorg en ook de aanwezigheid van besmettelijke ziektes zou bijdragen aan de zware leefomstandigheden. In 2005 zijn 107 mensen overleden als gevolg van de slechte omstandigheden in de gevangenissen. Tuberculose is de grootste oorzaak van deze sterfgevallen.³³⁵ Gevangenen zijn vaak van hun familie afhankelijk voor de basale levensbehoeften, zoals voedsel en medicijnen.³³⁶ Medio augustus 2006 werd bericht dat in juli en de eerste helft van augustus 2006 ten minste negen mensen in de Qobustan gevangenis zijn overleden, waarvan vier door zelfmoord.³³⁷

Andere bronnen, waaronder een aantal in Azerbeidzjaan geraadpleegde experts zijn van mening dat de omstandigheden in gevangenissen in de afgelopen jaren aanzienlijk zijn verbeterd.³³⁸ Van overbevolking en deplorabele hygiënische omstandigheden zou steeds minder sprake zijn. Medische zorg is aanwezig, maar nog niet altijd toereikend.³³⁹ Er zijn enkele nieuwe gevangenissen gebouwd (onder meer in Bakoe, Seki en Lankaran) en deze voldoen over het algemeen aan Europese normen.

³³⁴ US Department of State, [Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#) (6 maart 2007); Home Office UK, [Operational Guidance Note Azerbaijan](#), 26 april 2007.

³³⁵ Home Office UK, [Operational Guidance Note Azerbaijan](#), 26 april 2007; US Department of State, [Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2006](#), 6 maart 2007. Volgens Raad van Europa, Committee on Legal Affairs and Human Rights, [Follow-up to Resolution 1359 \(2004\) on political prisoners in Azerbaijan](#), Doc. 10564, 31 mei 2005, is er zelfs sprake van een verslechtering van de omstandigheden in gevangenissen. Sinds 2003 bestaat in Azerbeidzjan een speciale gevangenis voor mensen met tuberculose in een vergevorderd stadium.

³³⁶ Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd.

³³⁷ Turan (15-08-06) “Lifer dies in Azeri prison.”

³³⁸ Zie ook Home Office UK, [Operational Guidance Note Azerbaijan](#), 26 april 2007; IWPR, [Azerbaijan Prison Crackdown](#), CRS No. 275, 24 februari 2005.

³³⁹ Volgens de geraadpleegde bronnen is medische behandeling in noodgevallen wel beschikbaar.

Het niveau van geweld in de gevangenen is vergelijkbaar met dat in andere GOS-landen. Mensenrechtenorganisaties hebben over het algemeen vrije toegang tot gevangenen.³⁴⁰ Bezoek van familie of vrienden wordt toegelaten, doch alleen indien men bereid is steekpenningen te betalen.

Politieke gevangenen

Vóór de verkiezingen van november 2005 werden bijna alle politieke gevangenen vrijgelaten. Wel zijn er tijdens de verslagperiode personen gevangen gezet waarschijnlijk vanwege hun politieke activiteiten. Onder meer voormalige ministers, leden van oppositiepartijen en leden van de Yeni Fikir jeugdbeweging kunnen hieronder worden geschaard (zie ook paragraaf 2.3, onder “Politieke zuiveringen”).

Op 5 april 2006 is een proces begonnen tegen drie leden van Yeni Fikir (Nieuw Denken), een oppositiegroep van jongeren, gelieerd aan de oppositiepartij *Popular Front Party of Azerbaijan*. Zij worden onder meer verdacht van het voorbereiden van een staatsgreep.³⁴¹ Drie leden is medio juli 2006 een gevangenisstraf opgelegd van vijf jaar voorwaardelijk, en vier tot zeven jaar onvoorwaardelijk. De advocaten van de verdachten waren niet aanwezig bij de uitspraak.³⁴² Ook mocht de OVSE, die verantwoordelijk is voor het toezicht op rechtzittingen, niet aanwezig zijn. De gegeven reden hiervoor was dat er staatsgeheimen in het geding waren. De OVSE was van mening dat het strafproces niet voldeed aan internationale maatstaven van rechtspraak, zoals transparantie en openheid en dat de opgelegde straffen te hoog waren.³⁴³ Buitenlandse waarnemers mochten de gevangenis betreden om betrokkenen daar te bezoeken.³⁴⁴

³⁴⁰ Home Office UK, Operational Guidance Note Azerbaijan, 10 april 2006, paragraaf 3.10.5. Volgens IWPR, [Azerbaijan Prison Crackdown](#), CRS No. 275, 24 februari 2005, kunnen mensenrechtenorganisaties de omstandigheden in de gevangenen monitoren.

³⁴¹ EurasiaDigest (26-01-06) “New charges brought against detained Azerbaijani youth activist.” (gevonden op [www.eurasianet.org](#)); Radio Free Europe / Radio Liberty (05-04-06) “Azerbaijani opposition youth activists’ trial begins.” Twee verdachten zijn overigens ook door hun universiteit c.q. hogeschool geschorst (Freedom House, [Nations in Transit 2006 Azerbaijan](#), ongedateerd). Het proces zou eerst achter gesloten deuren plaatsvinden, maar werd uiteindelijk openbaar dankzij een pleidooi van de verdediging. EurasiaDigest (06-04-06) “Azerbaijani oppositionists go on trial.” (gevonden op [www.eurasianet.org](#)); UNDP Azerbaijan Development Bulletin (20-04-06) “Ill-famed youth group’s trial goes public.”; UNDP Azerbaijan Development Bulletin (05-04-06) “OSCE officer in Baku concerned about closed-door court proceedings against opposition youth activists.”

³⁴² Turan (12-07-06) “Azeri court jails youth activists.” Turan (12-07-06) “‘Yeni Fikir’ youth movement leaders convicted and sentenced.”

³⁴³ Trend News Agency (13-07-06) “OSCE says activists’ trial fell short of international standards.”; RENA (13-07-06) “The OSCE Office in Baku issued the following statement today on the trial of members of the youth organization Yeni Fikir (New thinking).”

³⁴⁴ Home Office UK, Operational Guidance Note Azerbaijan, 10 april 2006, paragraaf 3.10.5

4.3.7 Mishandeling en marteling

Mishandeling en marteling zijn verboden door de Grondwet³⁴⁵ en het Wetboek van Strafrecht.³⁴⁶

In de praktijk komt het echter geregeld voor dat met name de politie verdachten mishandelt om zodoende een bekentenis af te dwingen.³⁴⁷ Mishandeling en marteling worden vrijwel uitsluitend in de eerste uren en/of dagen na de arrestatie toegepast, tijdens de zogenaamde ‘tijdelijke aanhouding’ (zie paragraaf 4.3.5).³⁴⁸ Mishandeling zou minder voorkomen bij gevangenen die al zijn veroordeeld.³⁴⁹ Mishandeling en marteling door de politie vindt plaats ongeacht de gronden van vervolging.³⁵⁰ Mensenrechtenorganisaties meldden dat in 2006 een viertal personen tijdens hun hechtenis mogelijk als gevolg van mishandeling zijn overleden.³⁵¹

De meest voorkomende vorm van mishandeling is slaan. Daarnaast worden elektrische schokken, bedreiging met verkrachting en bedreiging van familieleden van een verdachte gebruikt om een bekentenis te verkrijgen.³⁵² Sommige verdachten worden, in afwachting van hun proces, opgesloten in kelders. Hen zou voedsel en slaap worden onthouden om zo een bekentenis af te dwingen.³⁵³

³⁴⁵ Artikel 31, eerste lid, en artikel 46, tweede lid, van de Grondwet.

³⁴⁶ Mishandeling en marteling kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar; zie US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2004, 28 februari 2005. De Azerbeidzjaans regering heeft het Optioneel Protocol voor de Conventie tegen Marteling en andere Wrede, Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing overigens niet geratificeerd. UN Economic and Social Council, Civil and political rights, including the questions of torture and detention, 21 maart 2006 (E/CN.4/2006/Add.2), paragraaf 7.

³⁴⁷ Human Rights Watch (09-12-06) “EU-South Caucasus: Concrete Human Rights Benchmarks Needed.”

³⁴⁸ In US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007, wordt vermeld dat volgens een lokale mensenrechten organisatie 40 a 50 personen in hechtenis zijn mishandeld. Volgens IWPR, Azeri Torture Claims Mount, CRS No. 242, 14 juli 2004, is het echter niet mogelijk met zekerheid vast te stellen hoe wijdverspreid dit fenomeen is.

³⁴⁹ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005 (8 maart 2006), paragraaf 1c. Human Rights Watch, World Report 2006, p. 331-336.

³⁵⁰ IWPR, Azeri Torture Claims Mount, CRS No. 242, 14 juli 2004.

³⁵¹ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁵² In november 2005 berichtte de media dat de eenheid misdaadbestrijding regelmatig elektrische schokken zou hebben toegediend aan Natik Efendiyev, de vice-voorzitter van de oppositionele ADP, tijdens zijn hechtenis. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

³⁵³ Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan, ongedateerd.

De *Prokuratura* is het aangewezen orgaan dat gevallen van mishandeling in gevangenissonderzoek terwijl de persoon in verzekerde bewaring zit. Niet-gouvernementele organisaties zijn echter van mening dat aantijgingen van mishandeling niet op een adequate en onafhankelijke manier worden onderzocht.³⁵⁴ Ook zouden rechters hun oordeel nog steeds baseren op bekentenissen die door mishandeling of marteling zijn verkregen. Er is nog geen enkele zaak op grond van mishandeling of marteling afgewezen.³⁵⁵

Volgens de autoriteiten zijn in 2006 in 104 gevallen (disciplinaire) maatregelen genomen tegen politiefunctionarissen vanwege mensenrechtenschendingen, 7 van hen werden bestraft voor het toebrengen van lichamelijk letsel.³⁵⁶ Ondanks deze berichten is het algemene beeld nog steeds dat er nauwelijks wordt opgetreden tegen politiefunctionarissen die zich schuldig hebben gemaakt aan mishandeling en marteling van gedetineerden.³⁵⁷

4.3.8 Verkrachting

Verkrachting is verboden en wordt bestraft met een gevangenisstraf van minimaal 4 en maximaal 15 jaar.³⁵⁸ Azerbeidzjan kent geen speciale wetgeving met betrekking tot verkrachting binnen het huwelijk.³⁵⁹ Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten werd in 2006 in 32 gevallen melding gemaakt van verkrachting of poging tot verkrachting.³⁶⁰ Het daadwerkelijke aantal verkrachtingen ligt ongetwijfeld veel hoger. Op dit onderwerp rust in Azerbeidzjan, met name op het platteland, een taboe. Veel vrouwen schamen zich voor het feit dat zij slachtoffer

³⁵⁴ UN Economic and Social Council, Civil and political rights, including the questions of torture and detention, 21 maart 2006 (E/CN.4/2006/Add.2), paragraaf 5.

³⁵⁵ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁵⁶ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Niet bekend is of er ook strafrechtelijke vervolging heeft plaatsgevonden.

³⁵⁷ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁵⁸ Zie artikel 149 en 150 van het Wetboek van Strafrecht. Er zijn overigens geen door de overheid gesponsorde programma's voor slachtoffers van verkrachting. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁵⁹ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Volgens International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005, word verkrachting binnen het huwelijk over het algemeen als een familieaangelegenheid beschouwd.

³⁶⁰ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

zijn van verkrachting.³⁶¹ Daarnaast bestaat het idee dat de vrouw vaak zelf schuldig is aan de verkrachting. Bovendien zou het doen van aangifte weinig zin hebben gezien de corruptie onder politie en rechterlijke macht.

Er zijn berichten van verkrachting van arrestanten door politiefunctionarissen. Zo zou begin december 2005 een politiecommandant in Ganja een vrouw en haar zoon hebben aangerand.³⁶² Bedreiging van mannelijke gedetineerden met verkrachting van familieleden (vrouw, zus of dochter) wordt in uitzonderlijke gevallen door de politie toegepast als pressiemiddel.³⁶³ Ook in gevangenissen komt verkrachting – van zowel mannen als vrouwen – voor.

4.3.9 Doodstraf

De doodstraf werd in Azerbeidzjan in 1998 afgeschaft. De straf van (alle) 128 ter dood veroordeelden werd in 1998 omgezet in levenslang, terwijl het Wetboek van Strafrecht een maximum gevangenisstraf van ‘slechts’ 15 jaar kende. Begin augustus 2005 heeft het Constitutioneel Hof besloten dat alle 128 zaken moeten worden herzien. Er zijn dezerzijds geen nieuwe ontwikkelingen bekend.³⁶⁴

4.3.10 Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode zijn geen gevallen bekend van verdwijningen, buitengerechtelijke executies of moorden gepleegd door of in opdracht van de autoriteiten van Azerbeidzjan.³⁶⁵ Wel meldden mensenrechtenorganisaties dat in 2006 een viertal personen tijdens hun hechtenis mogelijk als gevolg van misbruik en mishandeling zijn overleden. Ook zou een soldaat in 2006 als gevolg van pesterijen zijn overleden.³⁶⁶ Enkele duizenden personen in Azerbeidzjan staan nog

³⁶¹ Veel meisjes denken dat zij door deze daad “onrein” zijn geworden en dat als de verkrachting bekend wordt, niemand meer met hen wil trouwen.

³⁶² De autoriteiten hebben een strafrechterlijk onderzoek ingesteld en de politiecommandant is inmiddels ontslagen. US Department of State, [Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2005](#) (8 maart 2006). International Helsinki Federation for Human Rights, [Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America](#), Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd).

³⁶³ Zie ook Human Rights Watch, [Azerbaijan: Human Rights Update: Human Rights Watch Submission to the EBRD](#), 9 februari 2005.

³⁶⁴ IWPR, [Azeri Lifers Demand Sentence Review](#), CRS No. 299, 10 augustus 2005.

³⁶⁵ US Department of State, [Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#), 6 maart 2007.

³⁶⁶ US Department of State, [Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006](#), 6 maart 2007.

steeds als vermist geregistreerd als gevolg van het gewapende conflict over Nagorny Karabach.³⁶⁷

In de verslagperiode werd Haji Mammadov, een leidinggevende functionaris van het ministerie van Binnenlandse Zaken, veroordeeld tot levenslang voor het ontvoeren en vermoorden van een tiental overheidsfunctionarissen en zakenmensen in de periode 1995 tot 2005.³⁶⁸

4.3.11 Mensenhandel en mensensmokkel³⁶⁹

Binnen de mensenhandel- en mensensmokkelnetwerken fungeert Azerbeidzjan voornamelijk als een land van transit³⁷⁰ en oorsprong³⁷¹, en in veel mindere mate als een land van bestemming.³⁷² Het grootste gedeelte van de mensen dat vanuit Azerbeidzjan wordt verhandeld zijn vrouwen en kinderen, met name ten behoeve van de prostitutie. In het geval van mannen gaat het om gedwongen arbeid in

³⁶⁷ Het precieze aantal vermisten is niet bekend. Volgens het Internationaal Comité van het Rode Kruis gaat het om 4.215 personen. ICRC, Azerbaijan: ICRC activities 2006, 31 december 2006. Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten is het aantal vermisten hoger, namelijk 4.850. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Zie ook UN ECOSOC, Report of the Secretary-General, Specific Groups and Individuals: other vulnerable Groups and Individuals, Missing Persons, E/CN.4/2006/68, 24 januari 2006.

³⁶⁸ EIU, Country report Azerbaijan, februari 2007.

³⁶⁹ Over mensenhandel en mensensmokkel in Azerbeidzjan is niet veel bekend. Het IOM heeft in 2002 een rapport uitgebracht, hetgeen het laatste diepgaande onderzoek over dit onderwerp was. IOM, Shattered dreams, Report on trafficking in persons in Azerbaijan, september 2002.

³⁷⁰ In geval van transit gaat het met name om personen afkomstig uit Centraal-Azië (vooral Turkmenistan en Oezbekistan) die via Azerbeidzjan naar Turkije en de Verenigde Arabische Emiraten doorreizen. US Department of State, Victims of trafficking and Violence Protection Act of 2000: Trafficking in Persons Report 2007, juni 2007.

³⁷¹ In dit geval betreft het met name jonge vrouwen (in de leeftijd tussen 15 en 23 jaar) die al dan niet gedwongen in met name Turkije, de Europese Unie, de Verenigde Arabische Emiraten, Saoedi-Arabië, Pakistan en India in de horeca en de prostitutie werkzaam zijn; zie bijvoorbeeld International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005

Er zijn signalen dat kinderen uit Azerbeidzjan naar met name de Verenigde Arabische Emiraten en Turkije worden verkocht om daar in de prostitutie en in huishoudens te werken. Deze minderjarigen worden vaak bij de landsgrenzen opgepakt.

³⁷² US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Unicef, The child protection system of Azerbaijan: situation analysis, 2005. ANS TV (06-08-06) "Azerbaijan becomes trafficking "destination", migration officer says." US Department of State, Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000: Trafficking in Persons report 2007.

onder meer Turkije en Rusland.³⁷³ Daarnaast wordt door verschillende bronnen in de afgelopen jaren een toename in het aantal gevallen van binnenlandse mensenhandel gesignaleerd. Het betreft voor het overgrote deel vrouwen en meisjes afkomstig van het platteland die met name in Bakoe of Nachitsjevan³⁷⁴ al dan niet gedwongen in de prostitutie werken³⁷⁵ of bedelen³⁷⁶. Ook jongens worden geronseld en gedwongen te bedelen.³⁷⁷

In 2006 waren in Azerbeidzjan 298 slachtoffers van mensenhandel bekend.³⁷⁸ Het daadwerkelijke aantal zal waarschijnlijk (veel) hoger liggen. Volgens de Ngo "Schone Wereld" worden alleen al in het "laagseizoen" (herfst en winter) 500 tot 600 vrouwen vanuit Azerbeidzjan naar Turkije verhandeld. In het hoogseizoen (lente en zomer) loopt dit aantal op tot 2.000.³⁷⁹

In 2005 nam het Azerbeidzjaanse parlement de Wet op de bestrijding van mensenhandel aan. Deze wet moet de doeltreffendheid van het bestrijden van mensenhandel vergroten. De wet geeft onder meer aan wat onder mensenhandel wordt verstaan en schrijft voor dat hulp wordt geboden aan slachtoffers van mensenhandel.³⁸⁰ Ook werd in 2005 het Wetboek van Strafrecht geamendeerd, waardoor mensenhandel en daaraan gerelateerde strafbare feiten als zodanig expliciet in het wetboek zijn opgenomen. Op basis van de nieuwe wetgeving is voor mensenhandel of aan mensenhandel gerelateerde misdrijven een gevangenisstraf van maximaal 15 jaar mogelijk. In 2006 zijn 192 strafrechtelijke onderzoeken tegen mensenhandelaars begonnen en zijn 164 mensenhandelaars daadwerkelijk veroordeeld.³⁸¹

³⁷³ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁷⁴ Volgens de geraadpleegde bronnen heeft zich in de afgelopen jaren in Nachitsjevan een bloeiende seksindustrie ontwikkeld, gericht op de Iraanse en de Turkse markt

³⁷⁵ Zie in deze context bijvoorbeeld International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005. Minderjarigen die in Azerbeidzjaanse bordelen werken worden vaak met rust gelaten, ondanks dat de autoriteiten hiervan op de hoogte zijn. Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

³⁷⁶ Zie ook Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

³⁷⁷ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁷⁸ Council of Europe, The situation of women in the South Caucasus, documentnr. 11178, 6 februari 2007.

³⁷⁹ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

³⁸⁰ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Baku Today (30-06-05) "Azerbaijan passes anti-human trafficking law."

³⁸¹ US Department of State, Victims of trafficking and Violence Protection Act of 2000: Trafficking in Persons Report 2007, juni 2007.

In oktober 2004 is een Nationaal Actieplan tegen Mensenhandel opgesteld. De implementatie van het plan komt langzaam op gang. Er is inmiddels door het ministerie van Binnenlandse Zaken een gratis telefonische hulpdienst opgezet. Hier kunnen mensen niet alleen gevallen van mensenhandel en daaraan gerelateerde misdrijven melden maar ook juridische advies krijgen.³⁸² Ook is er bij de politie een speciale eenheid ter bestrijding van mensenhandel opgericht. Verder heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken in samenwerking met enkele Ngo's een eerste opvanghuis gebouwd voor slachtoffers van mensenhandel. Deze opvang is in oktober 2006 geopend en biedt plaats aan vijftig mensen.³⁸³

De repatriëring van mensenhandelslachtoffers verloopt via de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). De Azerbeidzjaanse overheid heeft geen speciaal opvangprogramma voor deze slachtoffers.³⁸⁴ Opvang van slachtoffers van mensenhandel wordt voornamelijk verzorgd door niet-gouvernementele organisaties. Deze Ngo's beschikken echter niet allemaal over voldoende opvangplaatsen.³⁸⁵ In Azerbeidzjan bestaat geen bijzondere opvang voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

In Azerbeidzjan zijn verschillende Ngo's actief om het probleem van de mensenhandel onder de aandacht van de bevolking te brengen, soms met (bescheiden) steun van de overheid.³⁸⁶

4.4 Positie van specifieke groepen

Gelijkheid van eenieder voor de wet is door de Grondwet erkend als een basisrecht. Discriminatie is, ongeacht de grond, niet toegestaan.³⁸⁷ Daarnaast is

³⁸² Businesstravelers.org (23-01-06) "Human trafficking hotline in Azerbaijan.". US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁸³ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁸⁴ US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁸⁵ Eén van deze NGO's is "Schone Wereld". Deze in Bakoe gesitueerde NGO biedt hulp, in de vorm van onderdak, psychische hulp en reïntegratie in de maatschappij. Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁸⁶ Zo steunt de Azerbeidzjaanse overheid voorlichtingsprogramma's van NGO's op scholen. US Department of State, Azerbaijan Country Report of Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

³⁸⁷ Artikel 25 van de Grondwet.

Azerbeidzjan partij bij de belangrijke internationale verdragen tegen discriminatie.³⁸⁸

4.4.1 Etnische minderheden

Circa 10% van de Azerbeidzjaanse bevolking behoort tot een etnische minderheid (zie paragraaf 2.1.1). Naast het recht op behoud van de eigen etnische identiteit, met inbegrip van verbod op gedwongen wijziging van etniciteit,³⁸⁹ erkent de Grondwet het recht op gebruik van de eigen taal.³⁹⁰ Azerbeidzjan heeft geen wet die de positie van etnische minderheden nader regelt. Bepaalde aspecten zijn wel geregeld in thematische wetgeving, bijvoorbeeld de Wet op het onderwijs van 1992. Er wordt momenteel gewerkt aan een conceptwet inzake de bescherming van nationale minderheden.³⁹¹

4.4.1.1 Etnische Armeniërs

De schattingen van het aantal etnische Armeniërs in Azerbeidzjan (Nagorny Karabach en de overige bezette gebieden niet meegeteld) lopen uiteen van 10.000 tot 30.000.³⁹² Volgens een Azerbeidzjaanse minderhedenexpert zijn 3.000 tot 4.000 personen binnen deze groep volledig etnisch Armeens³⁹³ en zijn de overigen gemengd – dat wil zeggen gedeeltelijk – etnisch Armeens.³⁹⁴ In 1999 hadden in totaal 601 vrouwen en 33 bejaarde mannen als etniciteit ‘Armeniër’ in hun paspoorten staan.³⁹⁵

³⁸⁸ Voor een overzicht van de meest relevante verdragen waar Azerbeidzjan partij bij is, wordt verwezen naar bijlage III van het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

³⁸⁹ Artikel 44 van de Grondwet.

³⁹⁰ Artikel 45 van de Grondwet. Op grond van deze bepaling heeft eenieder onder andere het recht op onderwijs in eigen taal.

³⁹¹ Council of Europe, Second report submitted by Azerbaijan pursuant to article 25, paragraph 1 of the framework convention for the protection of national minorities, 10 januari 2007.

³⁹² Het US Department of State noemt in haar Azerbaijan, International Religious Freedom Report 2006 een aantal van 10.000 tot 30.000. Door US Department of State (Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2006) en het Transkaukasus-Instituut, (Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99, brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern, 16 april 2004) wordt het aantal van circa 20.000 personen genoemd. Volgens laatsgenoemde bron verlaten jaarlijks circa 200-250 etnische Armeniërs uit etnisch gemengde huwelijken het land.

³⁹³ Vrijwel uitsluitend woonachtig in Bakoe en vrijwel uitsluitend bejaarde vrouwen.

³⁹⁴ Meestal kinderen uit huwelijken tussen etnisch Azeri en etnische Armeniërs of etnisch Russen en etnische Armeniërs.

³⁹⁵ Volgens Transkaukasus-Instituut, Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99, (brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern), 16 april 2004, woonden in 1999 in Azerbeidzjan 657 mensen (waarvan 17 personen in Nachitsjevan en 378 personen in Bakoe)

De etnisch Armeense bevolkingsgroep in Azerbeidzjan bestaat voor het grootste deel uit etnisch Armeense vrouwen in een gemengd huwelijk met een etnisch Azerische man, en kinderen uit dergelijke huwelijken. Deze gemengd gehuwden en de kinderen daarvan zijn doorgaans geheel in de maatschappij geïntegreerd. In veel gevallen gaat het om etnisch Armeense vrouwen met een invloedrijke (etnisch Azerische) echtgenoot en familie. Deze vrouwen en hun kinderen ondervinden geen enkel probleem. Etnische Armeniërs zonder invloedrijke familie kunnen tot op zekere hoogte problemen ondervinden. Binnen deze groep hebben alleenstaande etnisch Armeense vrouwen, met gemengde kinderen, de zwakste positie.³⁹⁶

Er zijn geen etnisch Armeense mannen jonger dan 60 jaar in Azerbeidzjan.³⁹⁷ Het kleine aantal etnisch Armeense bejaarde mannen woont in dorpen en wordt met rust gelaten omdat zij goed geïntegreerd zijn.³⁹⁸ In Bakoe wonen voor zover bekend geen etnisch Armeense mannen meer.³⁹⁹

Van discriminatie van overheidswege is reeds een aantal jaren voor zover bekend geen sprake meer. Alle in Azerbeidzjan geraadpleegde bronnen bevestigen dat in de verslagperiode geen gevallen bekend zijn van etnische Armeniërs die problemen ondervonden die uitsluitend gerelateerd waren aan hun etnische afkomst.⁴⁰⁰

Er zijn echter wel gevallen bekend waarin etnische Armeniërs die betrokken waren bij een “regulier conflict” (bijvoorbeeld een burenruzie, geschil over eigendom van een huis en arrestatie wegens winkeldiefstal) als gevolg van hun etnische afkomst zwakker stonden, harder werden aangepakt of anderszins werden achtergesteld. Dit geldt met name indien de betrokken functionarissen (bijvoorbeeld politie, rechter, lokale autoriteiten) of andere betrokkenen (bijvoorbeeld buurtbewoners) zelf afkomstig zijn uit de bezette gebieden of in de oorlog familie hebben verloren.

die zich als etnisch Armeniër beschouwden. Recentere gegevens zijn niet beschikbaar. Zie in deze context ook paragraaf 2.6 van dit ambtsbericht.

³⁹⁶ UNHCR, International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum-Seekers and Refugees, september 2003.

³⁹⁷ Voor alle duidelijkheid, bedoeld wordt mannen die geheel etnisch Armeens zijn, en dus niet kinderen uit een gemengd huwelijk.

³⁹⁸ De verhoudingen tussen Azerbeidzjanen en etnische Armeniërs in de dorpen zijn over het algemeen vriendschappelijk.

³⁹⁹ In Bakoe wonen alleen mannen van etnisch gemengde afkomst. Deze zouden de naam van de Azeri ouder (of een Russische achternaam) gebruiken om niet op te vallen.

⁴⁰⁰ Er zijn enkele berichten waaruit blijkt dat etnisch Armeniërs en Armeniërs van gemengde afkomst met een Armeense achternaam door lagere overheidsfunctionarissen kunnen worden tegengewerkt bij het verkrijgen van paspoorten of id-kaarten. Deze tegenwerking bestaat vaak uit het verzoeken om een hoger bedrag aan steekpenningen dan gebruikelijk. US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007

Achterstelling of negatieve bejegening is doorgaans van indirecte aard. Er zijn geen gevallen bekend waarin enkel de etnische afkomst aanleiding was voor detentie, mishandeling of andere direct op de persoon gerichte fysieke acties.

Bescherming tegen intimidatie of achterstelling kan bij de Azerbeidzjaanse autoriteiten worden verkregen, maar niet kan worden uitgesloten dat de autoriteiten minder geneigd zijn bescherming te bieden aan etnische Armeniërs. De mate waarin bescherming kan worden verkregen hangt af van de maatschappelijke positie van de persoon in kwestie en van de persoon op het politiebureau waartoe betrokkene zich had gewend. In mindere mate kan dit ook gelden indien het gaat om het inroepen van de bescherming van hogere autoriteiten.

Indien de autoriteiten in gebreke blijven bij het bieden van bescherming, kunnen etnische Armeniërs zich wenden tot de vele actieve – lokale en internationale – mensenrechtenorganisaties. Ook het zoeken van publiciteit in geval van achterstelling door de overheid kan een drukmiddel vormen, waarna soms alsnog de effecten van mogelijke achterstelling ongedaan konden worden gemaakt.

Voor wat achterstelling betreft, hebben diverse mensenrechtenorganisaties melding gemaakt van gevallen waarin alleenstaande etnisch Armeense vrouwen gesteld hebben de volgende problemen te hebben ondervonden:

- weigering van een kind op een bepaalde school;
- achterstelling bij het verkrijgen van medische zorg;⁴⁰¹
- achterstelling bij het toewijzen van huisvesting;⁴⁰²
- achterstelling bij het uitbetalen van pensioenen;⁴⁰³
- problemen bij het verkrijgen van een nieuw paspoort of een identiteitskaart, en angst documenten (waaronder huwelijks- en geboorteakten) aan te vragen, omdat dan ontdekt kan worden dat de huidige documenten illegaal zijn verkregen (illegale naams- en etniciteitswijziging);⁴⁰⁴

⁴⁰¹ Volgens UNHCR, International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum-Seekers and Refugees, september 2003, geldt dit niet voor kinderen uit een gemengd huwelijk.

⁴⁰² Wegens het grote tekort aan huisvesting in Bakoe, is er ook een groot aantal etnisch Azeri dat over ditzelfde probleem klaagt.

⁴⁰³ In algemene zin geldt dat de pensioenverstrekking in Azerbeidzjan slecht verloopt; mensen krijgen vaak of te laat, of in het geheel geen pensioen uitbetaald.

⁴⁰⁴ UNHCR, International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum-Seekers and Refugees, september 2003, meldt dat de meerderheid van de etnische Armeniërs hiermee geen problemen heeft ondervonden.

- problemen met eigendomsclaims (waarbij etnische Armeniërs – meestal vrouwen – een appartement hebben geërfd, maar werden tegengewerkt bij het overschrijven van de eigendomsrechten op hun naam).⁴⁰⁵

Gesteld kan worden dat de problemen die de Armeense bevolkingsgroep in de afgelopen verslagperiode(n) in bepaalde gevallen heeft ondervonden, over het algemeen van sociaal-economische aard zijn. Wel moet daarbij worden bedacht dat niet in alle gevallen adequate bescherming door de autoriteiten kan worden verkregen.

Verreweg de meeste etnische Armeniërs en gemengd gehuwden hebben Azerbeidzjan verlaten, meestal tussen 1988 en 1990, soms nog tussen 1990 en 1992.⁴⁰⁶ De meesten van hen vertrokken naar de Russische Federatie. Daarnaast waren Armenië en de Westerse landen populaire bestemmingslanden. Voorzover bekend, is geen van deze personen teruggekeerd naar Azerbeidzjan.⁴⁰⁷ Voor (voormalige) burgers van de Sovjet-Unie die zich vóór 6 februari 1992 op het grondgebied van de Russische Federatie hadden gevestigd, geldt dat zij op basis van de Russische Staatsburgerschapswet van 1991 van rechtswege en zonder onderscheid naar etnische afkomst als staatsburger van de Russische Federatie werden erkend. Onder vestiging op het grondgebied van de Russische Federatie wordt in deze context verstaan in bezit zijn van een geldige permanente woonregistratie (*propiska*) in de Russische Federatie.⁴⁰⁸ Daarnaast konden burgers van de voormalige Sovjet-Unie, die op het grondgebied van één van de vroegere Sovjetrepublieken hadden gewoond, tot 31 december 2000 via een vereenvoudigde procedure het staatsburgerschap van de Russische Federatie aanvragen, ongeacht hun etnische afkomst.⁴⁰⁹ Op grond van de federale Wet op het

⁴⁰⁵ UNHCR, International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum-Seekers and Refugees, september 2003, noemt eveneens ongelijke behandeling bij de toegang tot overheidsbanen.

⁴⁰⁶ Zie algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van augustus 2001 en december 1999.

⁴⁰⁷ UNHCR, International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum-Seekers and Refugees, september 2003 en UNHCR Berlin, UNHCR-Stellungnahme zur Schutzbedürftigkeit von Flüchtlingen armenischer Volkszugehörigkeit aus Aserbaidschan in Deutschland, maart 2004. De enige bekende uitzondering hierop is een tweetal etnische Armeniërs, dat zich in april 2004 bij de autoriteiten meldde. Ook in de verslagperiode zijn geen gevallen bekend van etnische Armeniërs die naar Azerbeidzjan zijn teruggekeerd.

⁴⁰⁸ Zie artikel 13 van de Wet van de Russische Federatie op het staatsburgerschap van de Russische Federatie van 1991. Voor uitvoerige informatie over de staatsburgerschapswetgeving en –praktijk in de Russische Federatie wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Staatsburgerschafts- en Vreemdelingenwetgeving in de republieken van de voormalige Sovjet-Unie van augustus 2002. Vanaf 1 juli 2002 kent de Russische Federatie een nieuwe Staatsburgerschapswet (laatst gewijzigd in december 2003).

⁴⁰⁹ Zie artikel 18 van de Wet van de Russische Federatie op het staatsburgerschap van de Russische Federatie van 1991. Voorwaarde voor het verkrijgen van het staatsburgerschap van de Russische Federatie middels deze procedure was dat betrokkene geen staatsburger was van

staatsburgerschap van de Russische Federatie van 2002 hebben alle burgers van de voormalige Sovjet-Unie tot 1 januari 2008⁴¹⁰ het recht om middels een vereenvoudigde procedure het staatsburgerschap van de Russische Federatie te verkrijgen.⁴¹¹

In 2005 kreeg een groep van ongeveer 1.500 etnisch Armeense vluchtelingen uit Azerbeidzjan, de zogenaamde Bakoe Armeniërs, door bemiddeling van UNHCR na een langdurig ‘tijdelijk’ verblijf alsnog het staatsburgerschap van de Russische Federatie.⁴¹²

De rechtspositie van vreemdelingen (met inbegrip van voormalige burgers van de Sovjet-Unie die geen staatsburger van de Russische Federatie zijn) en staatlozen is geregeld in de Wet op de rechtspositie van vreemdelingen in de Russische Federatie van 25 juli 2002. Personen die niet over een tijdelijke of permanente verblijfsvergunning beschikken, kunnen in theorie worden verwijderd uit de Russische Federatie. In de praktijk zijn geen gevallen bekend van (gedwongen) verwijdering van etnische Armeniërs uit de Russische Federatie naar Azerbeidzjan.⁴¹³

de betreffende republiek en over een permanente woonregistratie (*propiska*) in de Russische Federatie beschikte.

⁴¹⁰ Op 5 januari 2006 tekende president Putin een amendement op deze wet dat de eerder genoemde termijn van 1 januari 2006 verlengde tot 1 januari 2008. US Department of State, Russia, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴¹¹ Volgens artikel 14, lid 4, van de Wet op het staatsburgerschap van de Russische Federatie (toegevoegd bij wetwijziging van december 2003) diende betrokkene, om in aanmerking te komen voor het staatsburgerschap van de Russische Federatie, op 1 juli 2002 over een permanente of tijdelijke woonregistratie in de Russische Federatie te beschikken. Op basis van het amendement van 5 januari 2006 kunnen nu ook personen, die na 2002 een woonregistratie in de Russische Federatie hebben verkregen, het staatsburgerschap van de Russische Federatie aanvragen. US Department of State, Russia, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

Voor personen die in de periode 1989-1990 uit de voormalige SSR Azerbeidzjan naar Moskou zijn gevlucht en die tevens over de status van vluchteling of de zogenaamde ‘gedwongen migrant’ beschikken, werd op grond van de verordening 2609-IIP van 27 december 2004 van de Stad Moskou hun tijdelijke registratie in Moskou tot 31 december 2005 verlengd. Voor een kopie van deze verordening wordt verwezen naar <http://refugee.memo.ru> [laatst geraadpleegd op 7 november 2005]. Voor meer informatie over, onder andere, opvang en registratie van deze groep zie bijvoorbeeld UNHCR, Basis of Claims and Background Information on Asylum-seekers and Refugees from the Russian Federation, juni 2004.

⁴¹² US Department of State, Russia, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴¹³ Transkaukasus-Instituut, Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99, (brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern), 16 april 2005. Deze bron noemt een aantal gevallen waarin etnische Armeniërs uit Azerbeidzjan zonder een geldige verblijfsvergunning in de Russische Federatie door de Russische veiligheidsdiensten bedreigd werden met een gedwongen uitzetting naar Azerbeidzjan.

4.4.1.2 Overige etnische groepen

Over het algemeen kan worden gesteld dat de leden van etnische minderheden geen aan etnische afkomst gerelateerde problemen ondervinden. Wel klaagde een aantal etnische minderheidsgroepen in de verslagperiode over beperkingen van overheidswege bij het geven van onderwijs en het drukken van materiaal in de eigen taal. In het bijzonder berichtten Talysh in het zuiden, Lezgins in het noorden, ontheemde Turkics uit Centraal-Azië en ontheemde Koerden uit de Lachnin regio over sporadische incidenten van discriminatie, beperkingen in onderwijs in de eigen taal en het treiteren door lokale autoriteiten.⁴¹⁴ Aangezien de grootste minderheden de economisch achtergestelde gebieden in het noorden (Lezgins en Avaren) en het zuiden (Talysh) van Azerbeidzjan bewonen, zijn hun problemen grotendeels van sociaal-economische aard.

Leden van etnische minderheden nemen actief deel aan het politieke leven van het land en zijn op alle niveaus (zowel lokaal als nationaal) van het bestuur vertegenwoordigd. Deze deelname is dan ook niet gerelateerd aan het behoren tot een bepaalde etnische groep, maar is afhankelijk van de politieke affiliaties van betrokkene. In Azerbeidzjan bestaan geen politieke partijen gebaseerd op etnische afkomst van leden. Voorzover bekend beschikken alle etnische minderheden over eigen belangengroepen en –organisaties.⁴¹⁵ Het betreft kleine organisaties zonder politieke invloed of ambities, die bovendien onderling sterk versnipperd en verdeeld zijn.

4.4.2 Leden van oppositiepartijen⁴¹⁶

Bij de registratie van een nieuwe politieke partij dient een lijst van 1.000 leden overlegd te worden. Dit is het enige moment waarop de autoriteiten kunnen verifiëren wie er lid is van deze partij.

Geen enkele oppositiepartij is gevrijwaard van represailles (zoals intimidatie, arrestatie, detentie of vervolging), maar het soort aandacht en het tijdstip kunnen

⁴¹⁴ US Department of State, Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Zie ook Council of Europe, Honouring of obligations and commitments by Azerbaijan, documentnr. 11226, 30 maart 2007.

⁴¹⁵ Het is dezerzijds niet bekend of de etnische Armeniërs over dergelijke organisaties beschikken.

⁴¹⁶ Soms is het onduidelijk of iemand tot de oppositie behoort. In Azerbeidzjan zijn vele “onafhankelijke” politici die zich oppositie noemen. Zij werken echter soms wel samen met de regering.

wel verschillen en zijn meestal niet te voorspellen. Leaders en (zeer) actieve leden van een oppositiepartij die in die hoedanigheid bijvoorbeeld leiding geven aan niet-geautoriseerde demonstraties of kritische uitspraken doen over regeringsleden in de media, kunnen geconfronteerd worden met represailles van de zijde van de autoriteiten. Echter, niet alle actieve leden van oppositiepartijen hebben te maken met represailles. Wellicht mede door de bekendheid die zij genieten in het buitenland worden prominente oppositieleiden veelal met rust gelaten. Minder actieve leden van oppositiepartijen worden doorgaans door de autoriteiten ongemoeid gelaten. Het louter lid zijn van een oppositiepartij levert doorgaans geen problemen met de autoriteiten op.

4.4.3 Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden⁴¹⁷

Voormalige OMON/OPON-leden die als politiek gevangene konden worden aangemerkt, zijn inmiddels allemaal vrijgelaten, met uitzondering van circa vijf voormalige OMON/OPON-leden die nog vastzitten in verband met andere strafbare feiten (met name geweldsdelicten). Deze personen staan voor zover bekend op geen enkele (door een niet-gouvernementele organisatie opgestelde) lijst van politieke gevangenen.

Daarnaast wordt een aantal voormalige OMON/OPON-leden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten gezocht vanwege het plegen van commune strafbare feiten (met name geweldsdelicten) en niet vanwege hun vroegere politieke activiteiten.⁴¹⁸ Voorzover bekend hebben in de verslagperiode geen nieuwe aanhoudingen van leden van deze groep plaatsgevonden.

De voormalige OMON/OPON-leden kunnen nog steeds te maken hebben met enige problemen van sociaal-economische aard. Zo is het voor deze groep bijvoorbeeld vrijwel onmogelijk om een baan bij de overheid te krijgen. Daarnaast worden zij door de autoriteiten en, tot op zekere hoogte door de bevolking, over het algemeen met argwaan bekeken.

⁴¹⁷ OMON (*Otryad Milicii*) werd in 1990 opgericht als een speciale politie-eenheid toen Azerbeidzjan nog een deelrepubliek van de Sovjet-Unie was. OMON werd hoofdzakelijk ingezet in het conflict tussen Armenië en Azerbeidzjan om Nagorny Karabach. Na de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan werd de naam gewijzigd in OPON (*Policija Osobnogo Naznacenija*). Ook na de onafhankelijkheid werden beide namen (OMON en OPON) nog door elkaar gebruikt. Voor uitgebreide achtergrondinformatie over OMON en OPON zie bijvoorbeeld het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004 en Danish Immigration Service, Report on fact-finding mission to Azerbaijan: former OPON forces in Azerbaijan, 27 januari – 1 februari 2002.

⁴¹⁸ Volgens de geraadpleegde bronnen zou het om slechts enkele personen kunnen gaan.

Er zijn gevallen bekend van voormalige OMON/OPON-leden die na hun verblijf in het buitenland zijn teruggekeerd naar Azerbeidzjan. Zij hebben amnestie gekregen. In juli 2006 werd gespeculeerd over een algemeen amnestie voor voormalige OMON/OPON-leden die in het buitenland verblijven. Het kan niet worden uitgesloten dat degenen die nog niet zijn teruggekeerd, wel gearresteerd zullen worden na hun terugkeer in Azerbeidzjan.

4.4.4 Aanhangers en familieleden van Gumbatov en Husseinov

Alikram Gumbatov (ook wel Hummatov of Humbatov geschreven) en Suret Husseinov zijn beiden vrijgelaten.⁴¹⁹ Gumbatov heeft inmiddels amnestie gekregen.

Aanhangers en familieleden van Gumbatov en Husseinov hebben geen vervolging te vrezen van de Azerbeidzjaanse autoriteiten. In de verslagperiode zijn dezerzijds geen gevallen bekend waarin deze personen werden vervolgd of lastiggevallen (bijvoorbeeld ondervragingen en onrechtmatige huiszoekingen) door de autoriteiten vanwege hun relatie met Gumbatov of Husseinov.⁴²⁰

Deze groep kan wel nog steeds te maken hebben met problemen van sociaal-economische aard, zoals het vinden van werk. Daarnaast worden deze personen door de autoriteiten over het algemeen met argwaan bekeken.

4.4.5 Dienstplichtigen

Militaire dienstplicht

De verplichting tot militaire dienst vloeit voort uit de Grondwet van Azerbeidzjan. Deze verplichting, alsmede alle aanverwante onderwerpen, zijn nader uitgewerkt in een reeks wetten, waaronder de Wet op de militaire dienst,⁴²¹ de Wet op de status van personen in de militaire dienst⁴²² en de Wet op de beginselen van oproep tot de militaire dienstplicht.⁴²³

⁴¹⁹ Suret Husseinov werd in maart 2004 vrijgelaten. Alikram Gumbatov werd op 3 september 2004 vrijgelaten. Zie Raad van Europa, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Follow-up to Resolution 1359 (2004) on political prisoners in Azerbaijan, Doc. 10564, 31 mei 2005.

⁴²⁰ Wel is de voormalige persoonlijke lijfwacht van Suret Husseinov, Fuzuli Husseinov, in januari 2006 wegens verboden wapenbezit veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf. BBC Monitoring Caucasus (20 januari 2006) "Azeri ex-premier's bodyguard gets five years in prison".

⁴²¹ Wet Nr 362 van 1992.

⁴²² Wet Nr 36 van 1991.

⁴²³ Wet Nr 166 van 1992.

Op grond van de Wet op de dienstplicht zijn alle mannelijke staatsburgers van Azerbeidzjan in de leeftijd tussen 18 en 37 dienstplichtig.⁴²⁴ Dit geldt ook voor mannen die buiten Azerbeidzjan verblijven. Alle jongens in Azerbeidzjan krijgen, bij het bereiken van de 16-jarige leeftijd, een eerste oproep voor een medische keuring ten behoeve van de militaire dienstplicht. Zij dienen hun geboorteakte mee te nemen naar deze keuring.⁴²⁵ Degenen die medisch goedgekeurd zijn, krijgen op hun achttiende een officiële oproep voor het vervullen van de dienstplicht. Zij dienen zich vervolgens binnen drie maanden te melden bij de militaire autoriteiten. De oproepen worden in Bakoe per reguliere post verstuurd en in de regio's persoonlijk overhandigd. Vier keer per jaar vindt een oproep van een lichte dienstplichtigen plaats.⁴²⁶ Bij indiensttreding dient de identiteitskaart te worden ingeruild voor een militaire identiteitskaart. Ook een eventueel internationaal geldig paspoort dient te worden ingeleverd. Indien een dienstplichtige naar het buitenland moet reizen, krijgt hij speciale reisdocumenten. De duur van de militaire dienstplicht bedraagt 12 maanden voor universitair opgeleiden en 18 maanden voor de rest.⁴²⁷

Aan een dienstplichtige kan uitstel van militaire dienstplicht worden verleend indien betrokkene hoger onderwijs volgt,⁴²⁸ indien betrokkene kan aantonen onmisbaar te zijn wegens bijzondere gezinsomstandigheden,⁴²⁹ indien betrokkene de functie van (volks)afgevaardigde vervult, of om gezondheidsredenen.⁴³⁰ Zeker

⁴²⁴ Het aantal dienstplichtigen in Azerbeidzjan is niet bekend. Volgens Quaker Council for European Affairs, The Right to Conscientious Objection in Europe, 2005, bereiken circa 80.000 mannen elk jaar de dienstplichtleeftijd.

⁴²⁵ Het geen gehoor geven aan deze oproep tot medische keuring is in theorie strafbaar, maar in de praktijk vindt doorgaans geen vervolging plaats.

⁴²⁶ De oproepronden vinden plaats in januari, april, juli en oktober van elk jaar. Zie in deze context ook International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005.

⁴²⁷ Zie in deze context ook Quaker Council for European Affairs, The Right to Conscientious Objection in Europe, 2005.

⁴²⁸ Tot eind 2002 kon uitstel alleen worden verleend aan studenten die voltijds een opleiding volgden aan een staatsuniversiteit. Sindsdien hebben studenten van private universiteiten ook de mogelijkheid om uitstel te vragen. De mate waarin uitstel wordt verleend is afhankelijk van de regeling die de universiteit in kwestie heeft getroffen en de leeftijd van de aanvrager. Ook personen die hoger onderwijs in het buitenland volgen, komen in aanmerking voor uitstel. Uitstel zou echter niet altijd worden verleend. ITV (18-07-06) "Azeri police disperse graduates' protest over deferment of military service."

⁴²⁹ De Wet op de beginselen van oproep tot de militaire dienst noemt een viertal categorieën personen aan wie uitstel van dienstplicht kan worden verleend. Het betreft, kort samengevat, mannen die de enige kostwinnaar binnen het gezin zijn.

⁴³⁰ Uitstel van militaire dienstplicht op grond van gezondheidsredenen wordt verleend voor een periode van niet langer dan drie jaar. Na verloop van deze periode worden betrokkenen

wanneer smeergeld wordt betaald, is het verkrijgen van uitstel geen probleem. De Wet op de beginselen van oproep tot de militaire dienst schrijft voor dat betrokkene alsnog dient te worden opgeroepen zodra de grond waarop uitstel is verleend, komt te vervallen. Mannen die het 35e levensjaar hebben bereikt, kunnen niet meer worden opgeroepen. Mannen die hun dienstplicht hebben vervuld (reservisten), kunnen tot de leeftijd van 50 jaar worden opgeroepen om dienst te doen in het leger in geval van oorlog.

De omstandigheden in het leger zijn doorgaans zeer slecht,⁴³¹ met name langs de *line of contact*. Dienstplichtigen krijgen slecht te eten; mishandeling⁴³² (onder andere in het kader van brute ontgroeningrituelen, de zogenaamde “djedovstsjina”), ziektegevallen (met name tuberculose), corruptie en slechte huisvesting komen regelmatig voor. Het sterftepercentage onder de dienstplichtigen is aanmerkelijk hoger dan dat onder andere mannen van hun leeftijd, relatief vaak door zelfmoord. Binnen de Azerbeidzjaanse strijdkrachten komt desertie veelvuldig voor.

Een soldaat die een klacht wil indienen, bijvoorbeeld wegens schending van zijn rechten, dient dit eerst kenbaar te maken aan zijn leidinggevende. Aangezien deze persoon vaak degene is die de schendingen pleegt (of de schendingen worden gepleegd met zijn medeweten), is het in de praktijk onmogelijk om op deze manier iets te bereiken. In theorie kan een soldaat een klacht indienen bij het ministerie van Defensie, maar er is geen enkel geval bekend van een soldaat die dit daadwerkelijk heeft gedaan. In het verleden hebben soldaten klachten ingediend bij de Ombudsman, die hier niet op reageerde.

Alternatieve dienstplicht

De Grondwet noemt het recht op gewetensbezwaren.⁴³³ Op grond van deze bepaling is alternatieve dienstplicht echter alleen mogelijk in de gevallen genoemd

⁴³¹ alsnog opgeroepen om hun dienstplicht te vervullen dan wel, indien uit een herhaald onderzoek blijkt dat zij ongeschikt zijn, verwijderd uit de lijst van dienstplichtigen. Zie in deze context ook Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report 2004. Volgens deze bron stierven in de periode 1994 tot 2002 in het leger meer dan 5.000 soldaten, als gevolg van ondervoeding, slechte medische zorg, ongelukken en mishandeling. Recente gevens hieromtrent zijn dezerzijds niet bekend.

⁴³² Zie ook persbericht IWPR, “Army Abuse Claims in Azerbaijan” d.d. 8 maart 2007. Volgens officiële rapporten zou een soldaat medio juli 2006 zelfmoord hebben gepleegd. Echter, naar verluidt zouden vele sporen van mishandeling op zijn lichaam zijn aangetroffen. Turan (01-09-06) “Friends and relatives of dead soldier demand investigation into his death”. Zie ook US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴³³ Artikel 76, lid 2 van de Grondwet. Zie ook artikel 2 van de Wet op de beginselen van oproep tot de militaire dienst. Op grond van dit artikel dienen alle personen die op grond van hun persoonlijke overtuiging of andere gronden niet kunnen worden toegelaten tot de reguliere militaire dienst, een alternatieve dienst van 24 maanden te voltooien.

in de wet, in dit geval de Richtlijn op de wijze van het vervullen van alternatieve dienstplicht van 1992. Deze richtlijn is zeer restrictief opgesteld en staat de mogelijkheid van alternatieve dienstplicht alleen toe aan leden van religieuze gemeenschappen, zoals geestelijken (in opleiding).⁴³⁴ Nadere bepaling van de positie van personen die op grond van gewetensbezwaren alternatieve dienst willen vervullen, ontbreekt echter. In de praktijk betekent dit dat alternatieve dienstplicht niet mogelijk is.⁴³⁵ Sinds 2006 werken de Azerbeidzjaanse autoriteiten aan een nieuwe conceptwet inzake alternatieve dienstplicht.⁴³⁶

Personen die op grond van gewetensbezwaren weigeren hun militaire dienst te vervullen, worden in de praktijk in de meeste gevallen niet voor een tweede maal opgeroepen. Het betreft met name Jehova's getuigen en leden van andere religieuze groepen die hun leden verbieden wapens te dragen.⁴³⁷ In incidentele gevallen kan het wel voorkomen dat deze personen wegens dienstweigering worden vervolgd. Zo werd op 28 april 2006 Jehova's getuige Mushfiq Mammadov gearresteerd wegens dienstweigering. Volgens het *State Committee for Work with Religious Associations* (SCWRA) heeft een lokale rechtbank hem veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden.⁴³⁸

Dienstweigeraars en deserteurs

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Azerbeidzjan, zijn strafbaar.⁴³⁹ Het Wetboek van Strafrecht noemt, onder andere, de volgende strafbare feiten en strafmaten:

- dienstontduiking wordt bestraft met een vrijheidsstraf van maximaal 2 jaar;⁴⁴⁰

⁴³⁴ Deze richtlijn wordt in de praktijk niet toegepast. International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in the OSCE Region: Europe, Central Asia and North America (Events of 2004), 2005 en Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005.

⁴³⁵ In februari 2005 verwierp het Hooggerechtshof een verzoek om alternatieve dienstplicht ingesteld door een lid van de Jehova's getuigen gemeenschap op grond van het feit dat de wetgeving van Azerbeidzjan (nog) niet voorziet in een dergelijke mogelijkheid; zie Quaker Council for European Affairs, The Right to Conscientious Objection in Europe, 2005; Forum18, Azerbaijan: Supreme court claims constitutional right doesn't exist, 10 februari 2005 en US Department of State, Azerbaijan: International Religious Freedom Report 2005, 8 november 2005. Amnesty International (18-05-06) "Prisoner of conscience / Fear of torture of ill-treatment." (AI Index: EUR55/001/2006).

⁴³⁶ Council of Europe, Honouring of obligations and commitments by Azerbaijan, documentnr. 11226, 30 maart 2007.

⁴³⁷ Quaker Council for European Affairs, The Right to Conscientious Objection in Europe, 2005.

⁴³⁸ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Zie ook Forum 18 news service, "Azerbaijan: Jehovah's Witness conscientious objector sentenced", 26 juli 2006. Amnesty International (18-05-06) "Prisoner of conscience / Fear of torture of ill-treatment." (AI Index: EUR55/001/2006).

⁴³⁹ Zie artikel 321 en Titel XII (artikel 327 tot en met 353) van het Wetboek van Strafrecht van Azerbeidzjan.

- het op eigen initiatief verlaten van het leger of de dienstplek wordt bestraft, afhankelijk van de duur van de afwezigheid, met een plaatsing in een disciplinaire legereenheid voor een periode van niet langer dan 2 jaar dan wel een vrijheidsstraf van maximaal 5 jaar;⁴⁴¹
- desertie wordt bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal 3 en maximaal 7 jaar;⁴⁴²
- dienstontduiking door zelfverminking of misleiding wordt bestraft met een plaatsing in een disciplinaire legereenheid voor een periode van maximaal 2 jaar.⁴⁴³

Hoger beroep tegen vonnissen is mogelijk.

Onder andere wegens de slechte omstandigheden in het leger weigert een meerderheid van de dienstplichtigen zijn dienst te vervullen. Ongeveer 50% van iedere lichterij koopt dan ook zijn dienstplicht af. Officieel bestaat deze mogelijkheid niet, maar in de praktijk wordt er grootschalig gebruik van gemaakt. De kosten van afkoping bedragen tussen 1.000 en 5.000 dollar, afhankelijk van de draagkracht van de dienstplichtige in kwestie. Na betaling ontvangt de dienstplichtige een bewijs waaruit blijkt dat hij om medische redenen afgekeurd is.

Overigens blijkt in de praktijk het merendeel van dienstweigeraars en deserteurs in Azerbeidzjan te kunnen blijven wonen zonder te worden gearresteerd. Opsporing van dergelijke wetsovertreders vormt geenszins een prioriteit voor de Azerbeidzjaanse autoriteiten, alleen al vanwege de grote aantallen jongemannen waarom het gaat.⁴⁴⁴ Daarnaast is het – ook in dit geval – mogelijk om strafvervolgning af te kopen door betaling van smeergeld. Corruptie binnen het leger is een groot probleem (zie paragraaf 2.5).

Tot slot is diverse keren bij presidentieel decreet amnestie verleend aan duizenden personen die waren veroordeeld op grond van strafbare feiten tegen het leger van Azerbeidzjan. Het bovenstaande betekent echter niet dat er (in sommige gevallen)

⁴⁴⁰ Artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog wordt dienstplichtontduiking bestraft met een vrijheidsstraf van 3 tot 6 jaar. Deze bepalingen gelden tevens voor het geen gehoor geven aan een militarisatieoproep.

⁴⁴¹ Zie artikel 333 van het Wetboek van Strafrecht. Ongeoorloofde afwezigheid van langer dan drie maanden wordt beschouwd als desertie (zie artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht). Bij vrijwillige terugkeer naar de eigen legereenheid wordt in de praktijk geen gevangenisstraf opgelegd.

⁴⁴² Artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht. In geval van desertie in groepsverband geldt een afwijkende minimumstraf van 5 jaar gevangenisstraf. Ten tijde van oorlog wordt desertie bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal 5 en maximaal 10 jaar.

⁴⁴³ Artikel 335 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog kan een gevangenisstraf van minimaal 3 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

⁴⁴⁴ Het aantal personen dat gedurende de vorige verslagperiode gedetineerd was wegens dienstweigering en desertie wordt geschat op circa 2.000 personen.

geen vervolging en veroordeling van dienstweigeraars en/of deserteurs plaatsvindt. Volgens UNHCR is er sprake van willekeurige vervolging die afhankelijk is van de individuele commandant in kwestie.⁴⁴⁵ Dienstweigering wordt in Azerbeidzjan door de civiele (niet-militaire) *Prokuratura* en rechtbanken vervolgd en desertie door de militaire *Prokuratura* en de militaire tribunalen.

4.4.6 Homoseksuelen en transseksuelen

In Azerbeidzjan is geen sprake van discriminerende wetgeving ten aanzien van homoseksuelen. Homoseksuele handelingen, zowel tussen mannen als tussen vrouwen, zijn niet strafbaar of verboden.⁴⁴⁶ Ook met betrekking tot de leeftijd waarop seksuele handelingen niet meer strafbaar zijn, wordt geen onderscheid gemaakt tussen homoseksuele en heteroseksuele betrekkingen. Voor beide categorieën geldt de leeftijdsgrens van 16 jaar.⁴⁴⁷ De Grondwet van Azerbeidzjan verbiedt, in algemene bewoordingen, alle vormen van discriminatie.⁴⁴⁸

Lichamelijke contacten tussen mannen, zoals bijvoorbeeld hand in hand lopen, worden in Azerbeidzjan traditioneel als iets normaal gezien. Dit geldt zowel in Bakoe als op het platteland. Echter, homoseksualiteit of uitingen van homoseksueel gedrag zijn in Azerbeidzjan geenszins algemeen aanvaard.⁴⁴⁹ Gezien het grote culturele taboe bewegen homoseksuele mannen en vrouwen zich voornamelijk in een “onzichtbaar circuit”. De sociale druk op homoseksuele mannen en vrouwen om te trouwen en een gezin te stichten is groot. Het komt voor dat familie en vrienden iemand verstoten wanneer zij ontdekken dat die persoon homoseksueel is.

Azerbeidzjan kent geen homobars, disco’s of andere gelegenheden waar homoseksuelen elkaar in het openbaar kunnen ontmoeten. Wel zijn er in Bakoe enkele bars waarvan men weet dat er ook homoseksuelen komen.⁴⁵⁰ In Bakoe bestaat een aantal algemeen bekende ontmoetingsplaatsen (*cruising areas*).⁴⁵¹

⁴⁴⁵ UNHCR, International protection considerations regarding Azerbaijani asylum-seekers and refugees, september 2003.

⁴⁴⁶ ILGA, World Legal Survey, Azerbaijan, (laatstelijk herzien op 31 juli 2000), zie www.ilga.info en ILGA Europe: Homosexuality in Azerbaijan (gevonden op: www.ilga-europe.org).

⁴⁴⁷ ILGA, World Legal Survey, Azerbaijan, (laatstelijk herzien op 31 juli 2000), zie www.ilga.info.

⁴⁴⁸ Zie artikel 25 van de Grondwet.

⁴⁴⁹ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴⁵⁰ ILGA spreekt over enkele bars die een ‘gemengde’ clientèle hebben. ILGA-Europe (16-04-06) “Homosexuality in Azerbaijan.”

⁴⁵¹ Deze gelegenheden worden door de politie ongemoeid gelaten, alleen zolang er geen sprake is van openlijke en openbare uitingen van homoseksueel gedrag. Eén van deze lokaties is de

Naar verluidt bestaan in enkele andere Azerbeidzjaanse steden ook ontmoetingsplaatsen voor homoseksuelen.

Over het algemeen laat de politie homoseksuelen met rust. Het is echter voorgekomen dat politieagenten homoseksuelen hebben mishandeld. Mannelijke prostitués worden soms lastiggevallen door de politie, niet alleen omdat zij hun diensten verlenen aan andere mannen, maar ook omdat prostitutie strafbaar is. Zij worden dan naar het politiebureau meegenomen waarna zij, na het betalen van steekpenningen, worden vrijgelaten. De positie van homoseksuelen in gevangnissen en in het leger is zeer kwetsbaar. Zij kunnen slachtoffer worden van intimidatie en geweld door medegevangenen of bewakers.⁴⁵²

Hoewel er geen officieel geregistreerde gevallen zijn van geweld jegens homoseksuelen, is dit waarschijnlijk te wijten aan het feit dat de slachtoffers hiervan geen aangifte doen bij de politie. Het komt voor dat homoseksuelen op ontmoetingsplaatsen worden lastiggevallen of mishandeld. Ook in geval van andere vormen van discriminatie – zoals bij het vinden van werk of discriminatie op de werkplek – wordt geen aangifte gedaan bij de autoriteiten.⁴⁵³ Het kan voorkomen dat iemand wordt ontslagen wegens zijn seksuele geaardheid.

Er bestaan in Azerbeidzjan nog geen organisaties die in het bijzonder de belangen van homoseksuelen behartigen. Veel niet-gouvernementele organisaties houden zich afzijdig van de behartiging van de rechten van homoseksuelen. In juni 2006 werd melding gemaakt van de oprichting van een groep die zich wil inzetten voor de belangen van homoseksuelen (met name wederzijdse hulp en ondersteuning). Sinds maart 2007 is er een Ngo in Azerbeidzjan die zich richt op de preventie van hiv/aids/soa onder transseksuelen, homoseksuelen, lesbiennes en biseksuelen.

Begin 2006 nam het Europese Parlement een resolutie tegen homofobie aan. Dit werd in Bakoe aangegrepen om een kleine protestactie te organiseren, die door de politie ongemoeid werd gelaten. Mede dankzij de media wordt de bekendheid met homoseksualiteit, vooral in Bakoe, geleidelijk groter.⁴⁵⁴

Tbilisi Avenue in Bakoe. Prostitutie door homoseksuelen komt hier ook voor. Dit zijn overigens vaak travestieten.

⁴⁵² Immigration and Refugee Board of Canada, [Azerbeidjan, suivi AZE42666.EF du 21 mai 2004 sur le traitement que réservent la société et l'État aux lesbiennes, y compris sur la protection offerte par l'État](#), juni 2004.

⁴⁵³ Zie in deze context bijvoorbeeld Immigration and Refugee Board of Canada, [Azerbeidjan, suivi AZE42666.EF du 21 mai 2004 sur le traitement que réservent la société et l'État aux lesbiennes, y compris sur la protection offerte par l'État](#), juni 2004.

⁴⁵⁴ Zie bijvoorbeeld: Hesabat (03-06-06) "Gey Qurşağı" en Zerkalo (15-07-06) "ГОЛУБЫЕ СТРАСТИ. О, времена! О, нравы! - сие древнее восклицание кажется сегодня как никогда актуальным." Azerbeidzjan kent één zanger die min of meer openlijk homoseksueel is; hij is zeer populair.

Hoewel transseksualiteit en uitingen van transseksueel gedrag niet verboden of strafbaar zijn in Azerbeidzjan, is transseksualiteit geenszins een algemeen aanvaard fenomeen. Voor zover bekend bestaan momenteel in Azerbeidzjan geen organisaties die de belangen van transseksuelen behartigen. Het is niet bekend of geslachtsveranderende operaties in Azerbeidzjan worden uitgevoerd.⁴⁵⁵ Het is in Azerbeidzjan wettelijk mogelijk om het geslacht in de officiële registers te laten wijzigen. Voorzover bekend is van deze mogelijkheid nog nooit gebruik gemaakt.

4.4.7 Minderjarigen

Azerbeidzjan heeft de meeste internationale verdragen, die betrekking hebben op minderjarigen, ondertekend of geratificeerd.⁴⁵⁶ Verder zijn de rechten van het kind omschreven in de Wet inzake de Rechten van het Kind van 19 mei 1998. De wet noemt, kort weergegeven, vier basisrechten van het kind die door de staat dienen te worden beschermd: het recht op familie, opvoeding, onderwijs en sociale zorg. Door de moeilijke economische omstandigheden kunnen deze rechten in de praktijk niet altijd worden gewaarborgd. Zo bestaat in Azerbeidzjan bijvoorbeeld een minimumstandaard voor gezondheidszorg voor kinderen, maar de kwaliteit daarvan is doorgaans laag.

Minderjarig zijn in Azerbeidzjan personen die de 18-jarige leeftijd niet hebben bereikt.⁴⁵⁷ Voor personen in de leeftijd tussen 16 en 18 jaar geldt een beperkte vorm van handelingsbekwaamheid, die vergelijkbaar is met de situatie in Nederland. Onderscheid tussen kinderen geboren binnen een huwelijk en buitenechtelijke kinderen is niet toegestaan. De algemene identificatieplicht (zie paragraaf 4.3.4.3) is van toepassing op personen vanaf 16 jaar.

In het wetboek van Strafrecht zijn verschillende bepalingen opgenomen die bescherming bieden aan minderjarigen. Zo zijn onder meer seksueel misbruik

⁴⁵⁵ Volgens sommige bronnen, waaronder Эхо, Операции по изменению пола делают и в Азербайджане, No 215 (953), 6 november 2004, kunnen in Azerbeidzjan geslachtsveranderende operaties wel worden uitgevoerd.

⁴⁵⁶ Unicef, Azerbaijan background, laatst geraadpleegd 30-05-2006; Unicef, Building a brighter future (www.unicef.org/azerbaijan/PartnershipWithParliament.doc), 2004. Azerbeidzjan heeft het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de twee Facultatieve Protocollen inzake de Betrokkenheid van Kinderen bij Gewapende Conflicten alsmede inzake de Handel in Kinderen, Kinderprostitutie en Kinderpornografie geratificeerd; het Verdrag is echter niet geïmplementeerd. Carolyn Hamilton, Azerbaijan: the position of children in conflict with the law, (in opdracht van UNICEF, ongedateerd).

⁴⁵⁷ Ongeveer éénderde van de Azerbeidzjaanse bevolking is minderjarig (circa 3.000.000 kinderen). Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005 (zie ook www.unicef.org).

(artikel 108) geslachtsgemeenschap met een minderjarige jonger dan zestien (artikel 152) en handel in minderjarigen (artikel 173) strafbaar gesteld.⁴⁵⁸

Azerbeidzjan kent geen bijzonder strafrechtstelsel voor minderjarigen, met dien verstande dat kinderen onder de leeftijd van 14 jaar niet strafbaar zijn. Voor strafbare feiten gepleegd door minderjarigen geldt formeel dezelfde strafmaat als voor volwassenen, maar in de praktijk kan een kind pas vanaf 16 jaar de straf krijgen, die voor meerderjarigen geldt. In Azerbeidzjan bestaat een speciale gevangenis voor minderjarige jongens, in Bakoe.⁴⁵⁹ Meisjes worden in de vrouwengevangenis gedetineerd.⁴⁶⁰ Minderjarigen worden samen met volwassenen in voorarrest gehouden.

In Azerbeidzjan zijn kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 16 jaar leerplichtig. Onderwijs wordt kosteloos verstrekt.⁴⁶¹ In de praktijk volgt 91% van de kinderen lager onderwijs en volgt 85.5 % van de kinderen middelbaar onderwijs.⁴⁶² Kinderarbeid komt in heel Azerbeidzjan voor.⁴⁶³

Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders zullen in de meeste gevallen worden opgevangen door familie.⁴⁶⁴ Daarnaast kunnen wezen -hiertoe worden tevens gerekend kinderen waarvan nog één ouder in leven is- worden opgevangen in (staats)tehuizen. De kwaliteit van opvang in deze weeshuizen is wisselend. De weeshuizen die financiële ondersteuning ontvangen van internationale organisaties, liefdadigheidsinstellingen of weldoeners zijn naar lokale omstandigheden doorgaans in staat adequate opvang te bieden. Onder het ministerie van Onderwijs vallen verschillende instellingen voor kinderopvang, waaronder acht weeshuizen voor kinderen die geen ouders hebben, of voor kinderen die door hun ouders zijn afgestaan. Enkele van deze weeshuizen zijn tevens kostschool.⁴⁶⁵ De overheid is verplicht kinderen tot 16 jaar op te vangen. Een kind kan daarom niet worden geweigerd wegens bijvoorbeeld ruimtegebrek. Doorgaans zijn voldoende opvangplaatsen beschikbaar. Volgens UNICEF telt Azerbeidzjan ruim 26.000 kinderen zonder (adequate) ouderlijke opvang.⁴⁶⁶

⁴⁵⁸ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

⁴⁵⁹ De minderjarige jongens verblijven in de speciale gevangenis tot hun 18^e, maar hun verblijf kan worden verlengd tot hun 20^e.

⁴⁶⁰ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005, Carolyn Hamilton, Azerbaijan: the position of children in conflict with the law, (in opdracht van UNICEF, ongedateerd).

⁴⁶¹ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴⁶² Deze statistieken zijn afkomstig van UNICEF (www.unicef.org).

⁴⁶³ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

⁴⁶⁴ Onder 'familie' dient in deze context niet alleen de naaste familie te worden verstaan, maar ook de zogenaamde *extended family*.

⁴⁶⁵ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

⁴⁶⁶ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

Naar schatting leven ongeveer 1.000 tot 2.000 straatkinderen in Azerbeidzjan.⁴⁶⁷ Er bestaan twee dagopvangcentra voor straatkinderen in Bakoe (voor 30 en 60 kinderen). Beide centra worden beheerd door Ngo's en ontvangen geen hulp van de regering. Buiten Bakoe zouden geen dagopvangcentra aanwezig zijn. De Ombudsman heeft samen met UNICEF een Child Unit opgezet, om de rechten en de positie van straatkinderen te versterken.

Jongeren van 16 en 17 jaar worden in sociaal-cultureel opzicht geenszins als zelfstandig beschouwd; alleenwonende jongeren jonger dan 18 vormen een uitzondering. Over het algemeen geldt dat jongeren bij hun ouders wonen tot het moment dat zij gaan trouwen. Dit gegeven is zonder onderscheid van toepassing op alle etnische groepen, op jongens en meisjes, zowel op het platteland als in de stad. Ook de sociaal-economische situatie van jongeren maakt hierin geen verschil.

4.4.8 Vrouwen

Gelijkheid

Vrouwen genieten volgens de Grondwet dezelfde rechten als mannen. Discriminatie op grond van, onder andere, geslacht is verboden.⁴⁶⁸ Ook heeft Azerbeidzjan alle belangrijke internationale verdragen inzake vrouwenrechten geratificeerd. Azerbeidzjan heeft een speciale staatssecretaris voor Gezins-, Vrouwen- en Kinderzaken⁴⁶⁹ en er is een Nationaal Actieplan voor Vrouwen aangenomen. In de praktijk blijkt de invloed van de staatssecretaris voor Gezins-, Vrouwen- en Kinderzaken zeer beperkt. Ook is het actieplan nog steeds niet geïmplementeerd.

In de praktijk is de positie van vrouwen in de Azerbeidzjaanse samenleving ondergeschikt aan die van de man.⁴⁷⁰ De traditionele, patriarchale ordening van de maatschappij is over het algemeen terug te vinden binnen alle bevolkingsgroepen en – zij het in verschillende mate – binnen alle regio's van Azerbeidzjan. Vooral op het platteland is, volgens traditie, de vrouw ondergeschikt aan de man.

⁴⁶⁷ Unicef, The child protection system of Azerbeidzjan: situation analysis, 2005.

⁴⁶⁸ Artikel 25, tweede en derde lid, van de Grondwet.

⁴⁶⁹ In het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004 wordt gesproken over een "speciale minister van Vrouwenzaken". Deze aanduiding is niet geheel juist. De voorzitter van de in het ambtsbericht van 2004 genoemde Staatscommissie voor Vrouwenzaken fungeert tevens als staatssecretaris voor Vrouwenzaken. Deze staatssecretaris beschikt over de bevoegdheden van een minister. In februari 2006 is deze Staatscommissie voor Vrouwenzaken omgezet in een Staatscommissie voor Gezins-, vrouwen- en kinderezaken.

⁴⁷⁰ Zie bijvoorbeeld IWPR, Azerbaijan: Women Search for Rights, CRS No. 268, 7 januari 2005.

Hierdoor kan tot op zekere hoogte sprake zijn van maatschappelijke discriminatie. Het verschil tussen grote steden (met name Bakoe) en het platteland is groot. In Bakoe zijn vrouwen over het algemeen meer geëmancipeerd vanwege betere toegang tot faciliteiten, opleiding, banen en geringere acceptatie van onderdrukking van en geweld jegens vrouwen.

De deelname van vrouwen aan de politiek en (de hogere echelons van) het bedrijfsleven is laag.⁴⁷¹ Zo worden slechts dertien van de 125 zetels in het nationale Assemblee bezet door vrouwen.⁴⁷² Traditionele normen in de Azerbeidzjaanse samenleving beperken de rol van vrouwen in de politiek.⁴⁷³ Daarentegen spelen vrouwen een meer prominente rol in Ngo's.

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld vormt een belangrijk probleem in Azerbeidzjan.⁴⁷⁴ Traditioneel worden mannen die hun echtgenotes slaan niet als wetsovertreders beschouwd, zolang het niet om ernstige mishandeling gaat. Er zijn geen specifieke wetten met betrekking tot huiselijk geweld en verkrachting binnen het huwelijk.⁴⁷⁵

Van huiselijk geweld wordt meestal geen aangifte gedaan omdat huiselijk geweld als een familieaangelegenheid wordt gezien.⁴⁷⁶ Ook heerst de algemene opvatting dat de vrouw haar eigen man niet voor de rechtbank dient te dagen. Indien vrouwen om hulp vragen, dan doen zij dat meestal via een NGO, mede omdat de vrouwen weten dat een NGO anonimiteit kan garanderen.

Een man die wordt aangegeven in verband met huiselijk geweld kan vaak tegen betaling van een boete de aangifte afkopen. Als de aangifte wordt aangenomen, wordt de man in de meeste gevallen opgeroepen voor een educatief gesprek met de politie, waarna de zaak als afgedaan wordt beschouwd.⁴⁷⁷ Soms wordt er echter wel tot vervolging van de man overgegaan. Dit wordt in het algemeen gedaan in

⁴⁷¹ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴⁷² Council of Europe, The situation of women in the South Caucasus, nr. 111178, 6 februari 2007. Azerbeidzjan kent momenteel geen enkele vrouwelijke minister. Wel is de vice-voorzitter van het parlement een vrouw en is een tweetal vrouwen voorzitter van een parlementaire commissie. Ook wordt de functie van ombudsman in Azerbeidzjan vervuld door een vrouw.

⁴⁷³ European Forum (20-02-06) Azerbaijan Update (www.europeanforum.net).

⁴⁷⁴ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴⁷⁵ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007. Freedom House, Countries at the crossroads 2006, Country Report Azerbaijan.

⁴⁷⁶ International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in de OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Report 2006 (beslaat 2005, ongedateerd). Zie ook International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the UN Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005.

⁴⁷⁷ De politie ziet huiselijk geweld veelal als een "huiselijk conflict", dat het beste door betrokkenen zelf kan worden opgelost.

ernstige gevallen, bijvoorbeeld als de vrouw als gevolg van huiselijk geweld in het ziekenhuis moest worden opgenomen. De man kan dan vervolgd worden op grond van algemene bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht. In uitzonderlijke gevallen wordt een (voorwaardelijke) vrijheidsontnemende straf opgelegd; meestal krijgt de man een geldboete.

Opvangmogelijkheden voor vrouwen die zich willen onttrekken aan huiselijk geweld zijn nagenoeg niet aanwezig. Hulp en ondersteuning aan deze vrouwen wordt uitsluitend door niet-gouvernementele organisaties verleend. Zo functioneert sinds 2002 in Bakoe een vrouwencrisiscentrum, inclusief een telefonische hotline, waar vrouwen terecht kunnen voor gratis medische, psychologische en juridische hulp.⁴⁷⁸ Ngo's die vrouwen hulp en ondersteuning kunnen bieden zijn gevestigd in Bakoe. Voor zover bekend is er buiten Bakoe (in Lankaran) één NGO actief op het gebied van vrouwenrechten. Deze organisatie zou echter geen professionele hulp kunnen bieden.

Ten aanzien van huiselijk geweld is er onderscheid te maken tussen de positie van vrouwen in Bakoe en die in de rest van het land. Vrouwen in Bakoe hebben betere opleiding- en werkmogelijkheden en zijn mondiger dan vrouwen op het platteland. Bovendien is de politie in Bakoe beter opgeleid dan in de rest van het land.

Gedwongen huwelijken

In Azerbeidzjan komen gedwongen huwelijken voor maar niet op grote schaal. In het zuiden van Azerbeidzjan worden jonge meisjes (die soms pas twaalf jaar zijn) soms uitgehuwelijkt. Volgens de Azerbeidzjaanse wetgeving is dit illegaal. Het betreft hier religieuze huwelijken, die worden voltrokken in de moskee. Dergelijke huwelijken worden niet opgenomen in de administratie van de burgerlijke stand. In Bakoe is de situatie anders. De moskeeën in de hoofdstad hebben een soort convenant gesloten waarin is bepaald dat mensen die niet eerst voor de wet zijn getrouwd, ook niet in de moskee kunnen trouwen.

Eerwraak

Eerwraak komt in Azerbeidzjan in beperkte mate voor. In Bakoe komt het sporadisch voor; op het platteland (met name in het zuiden) is het meer gangbaar. Soms is het gerucht dat een meisje met een jongen is gezien al voldoende om eerwraak te nemen. Meisjes die zwanger zijn geraakt, kunnen abortus laten plegen. Abortus is legaal en goedkoop in Azerbeidzjan. Het kan voorkomen dat een vrouw slachtoffer is van eerwraak, maar dat dit geweld onder de noemer van huiselijk

⁴⁷⁸

Het vrouwencrisiscentrum wordt gerund door de NGO Institute for Peace and Democracy. In 2006 heeft het vrouwencrisiscentrum aan 4.734 vrouwen hulp geboden en hebben 1.850 vrouwen de hotline van het vrouwencrisiscentrum gebeld. US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

geweld valt. Het komt voor dat vrouwen overlijden als gevolg van huiselijk geweld. Het is dan niet altijd aantoonbaar of de aanleiding eerwraak was.

5 Vluchtelingen en ontheemden

5.1 Binnenlands ontheemden

De rechtspositie van binnenlandse ontheemden is geregeld in de Wet inzake de status van vluchtelingen en ontheemden van 21 mei 1999. Op grond van deze wet kunnen binnenlands ontheemden aanspraak maken op een aantal basisrechten, zoals het recht op toegang tot de arbeidsmarkt en sociale voorzieningen (gezondheidszorg en onderwijs).

Het aantal binnenlands ontheemden in Azerbeidzjan wordt geschat op 675.000 tot 690.000.⁴⁷⁹ Het merendeel zijn etnische Azeri die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht als gevolg van het Nagorno Karabach conflict. De belangrijkste reden die terugkeer in de weg staat, is de aanwezigheid van Armeense strijdkrachten in de bezette gebieden. Daarnaast belemmeren schendingen van het staakt-het-vuren en de aanwezigheid van landmijnen terugkeer naar de grensgebieden.⁴⁸⁰ Er zijn slechts enkele gezinnen teruggekeerd naar gebieden die in het kader van het staakt-het-vuren door Armenië zijn overgedragen aan Azerbeidzjan. Bij terugkeer vonden deze gezinnen hun huizen en eigendommen vernield. Deze gezinnen zouden hun ontheemden status hebben behouden.⁴⁸¹ In Nagorny Karabach verblijven ongeveer 30.000 binnenlands ontheemden, voornamelijk etnische Armeniers die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht.⁴⁸²

Naast etnische Azeri (het overgrote merendeel) bestaat de groep binnenlands ontheemden verder nog uit etnische Koerden (circa 4.700 personen), etnische Russen (circa 540 personen) en etnische Turken (circa 330 personen).⁴⁸³

Volgens de *International Organisation for Migration (IOM)* verbleven in Azerbeidzjan in 2005 ongeveer 21.000 binnenlands ontheemden in ontheemdenkampen. Ongeveer 28.000 ontheemden verbleven in centra gefinancierd door de EU en ongeveer 12.000 waren gehuisvest door de UNHCR.

⁴⁷⁹ Het getal van 675.000 wordt genoemd in US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007 en het getal van 690.000 in Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, A profil of the internal displacement situation, 5 maart 2007.

⁴⁸⁰ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, A profil of the internal displacement situation, 5 maart 2007.

⁴⁸¹ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Internal Displacement, Global Overview of Trends and Developments in 2006, april 2007.

⁴⁸² Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, A profil of the internal displacement situation, 5 maart 2007.

⁴⁸³ Zie Global IDP Project, Profile of Internal Displacement: Azerbaijan, 25 februari 2005.

De rest van de binnenlands ontheemden verbleef in niet-afgemaakte woningen, lemen hutten, pensions, publieke gebouwen of bij familie/vrienden.⁴⁸⁴

Lange tijd hebben de Azerbeidzjaanse autoriteiten weinig gedaan aan het verbeteren van de leefomstandigheden en integratie van binnenlands ontheemden.⁴⁸⁵ De autoriteiten proberen echter de laatste jaren de leefomstandigheden van de binnenlands ontheemden te verbeteren. Sinds 2001 hebben de autoriteiten in 45 nederzettingen ruim 10.000 huizen gebouwd voor binnenlands ontheemden. Het bouwprogramma moet eind 2008 zijn afgerond.⁴⁸⁶ Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten zal eind 2007 het laatste tentenkamp voor ontheemden kunnen worden gesloten. De autoriteiten benadrukken wel steeds het tijdelijke karakter van de hervestiging: uiteindelijk zullen de ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebied terugkeren.⁴⁸⁷ Er is veel kritiek op het hervestigingsprogramma: nederzettingen zouden te geïsoleerd of te dicht bij de 'line of contact' worden gebouwd, infrastructuur en voorzieningen zouden in veel gevallen onvoldoende zijn en er zouden weinig mogelijkheden voor landbouw of andere inkomensverwervende activiteiten zijn. Ook zijn er allerlei (formele) belemmeringen voor lokale integratie van binnenlands ontheemden, zoals het niet volledig in eigendom krijgen van huisvesting, verplichte dubbele woonregistratie⁴⁸⁸ en gescheiden onderwijs.⁴⁸⁹

Veel ontheemden die niet zijn hervestigd leven nog steeds onder slechte omstandigheden in niet-afgemaakte woningen, lemen hutten, pensions en publieke gebouwen. Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten leeft ongeveer 63% van de binnenlands ontheemden onder de armoedegrens zonder voldoende huisvesting, voedsel, educatie, sanitatie en medische zorg.⁴⁹⁰ Over de positie van binnenlands

⁴⁸⁴ US Department of State, Country report on Human Rights Practices 2006, 6 maart 2007.

⁴⁸⁵ Deze houding werd voor een belangrijk deel ingegeven door politieke overwegingen: een actieve bijdrage aan de integratie van deze groep zou een de facto erkenning van (permanent) verlies van delen van Azerbeidzjaans grondgebied kunnen betekenen.

⁴⁸⁶ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Internal displacement, Global Overview of Trends and Developments in 2006, april 2007.

⁴⁸⁷ Persbericht d.d. 03.04.2007 "President Ilham Aliyev receives UN delegation led by the SG Special Representative for Human Rights of Internally Displaced Persons Walter Kalin" (www.yap.org.az).

⁴⁸⁸ Binnenlands ontheemden zouden zich zowel in hun oorspronkelijke woonplaats als de huidige woonplaats moeten laten registreren.

⁴⁸⁹ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Internal displacement, Global Overview of Trends and Developments in 2006, april 2007 en Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, A profile of the internal displacement situation, 5 maart 2007.

⁴⁹⁰ US Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Survey 2005. Volgens de Azerbeidzjaanse regering zou 49% van de gehele bevolking onder de armoedegrens leven; UNDP noemt een percentage van 40%.

ontheemden in vergelijking met die van de lokale bevolking wordt verschillende gedacht. Recent onderzoek zou hebben uitgewezen dat binnenlands ontheemden op het gebied van gezondheidszorg, inkomen en armoede in een vergelijkbare situatie verkeren als de lokale bevolking. Op het gebied van bezit van huizen en middelen van bestaan zouden ze echter slechter af zijn.⁴⁹¹

De Azerbeidzjaanse autoriteiten stellen het niet op prijs als internationale organisaties zich inzetten voor binnenlands ontheemden. Het is voor internationale organisaties verboden onderzoek te doen naar binnenlands ontheemden zonder voorafgaande toestemming van de autoriteiten. Het zou internationale organisaties (niet officieel, wel in de praktijk) ook verboden zijn om te werken met binnenlands ontheemden. Ook zou het voor internationale organisaties onmogelijk zijn om op dit gebied met de Azerbeidzjaanse autoriteiten samen te werken.

5.2 Vluchtelingen

Azerbeidzjan is sinds 12 februari 1993 partij bij zowel het Verdrag als het Protocol betreffende de status van vluchtelingen. De Grondwet noemt het recht op asiel als één van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten.⁴⁹² De rechtspositie van vluchtelingen is gelijk aan die van binnenlands ontheemden (zie paragraaf 5.1).⁴⁹³ Alle verzoeken – met uitzondering van verzoeken van personen afkomstig uit Tsjetsjenië – om verlening van de status van vluchteling worden beoordeeld door het Azerbeidzjaanse Departement voor Vluchtelingenstatusdeterminatie.⁴⁹⁴ Teneinde spanningen in de bilaterale relatie met de Russische Federatie te voorkomen, laat Azerbeidzjan asielverzoeken van Tsjetsjenen door UNHCR beoordelen.

Eind 2006 stonden 2.618 vluchtelingen in Azerbeidzjan geregistreerd bij UNHCR.⁴⁹⁵ Hiervan was het overgrote deel afkomstig uit Tsjetsjenië (circa 80%

⁴⁹¹ Norwegian Refugee Council, Internal Displacement Monitoring Centre, [Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, A profil of the internal displacement situation](#), 5 maart 2007.

⁴⁹² Artikel 70 van de Grondwet. De regels met betrekking tot verlening van de asielstatus in Azerbeidzjan zijn nader uitgewerkt in de Richtlijn inzake de beoordeling van asielverzoeken van 13 november 2000.

⁴⁹³ De Wet inzake de status van vluchtelingen en ontheemden van 1999 is van toepassing op zowel binnenlands ontheemden als vluchtelingen.

⁴⁹⁴ US Department of State, [Azerbaijan, Country Reports on Human Rights Practices – 2004](#), 28 februari 2005. UNHCR vervult een toezichthoudende en ondersteunende rol bij asielprocedures. US Committee for Refugees and Immigrants, [World Refugee Survey 2006](#), UNHCR, [Global Report 2006](#).

⁴⁹⁵ UNHCR, (Provisional) Statistical Yearbook 2006;

van alle vluchtelingen), gevolgd door Afghanistan, Iran en Irak.⁴⁹⁶ Daarnaast verblijven in Azerbeidzjan illegale – dat wil zeggen niet-geregistreerde – vluchtelingen. Het betreft met name personen afkomstig uit Tsjetsjenië. De Azerbeidzjaanse regering erkent Tsjetsenen niet als vluchteling. Tsjetsjeense vluchtelingen hebben in Azerbeidzjan dan ook geen recht op voorzieningen en ondersteuning van overheidswege.⁴⁹⁷

Azerbeidzjan herbergt tevens circa 200.000 etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië.⁴⁹⁸ Deze personen zijn doorgaans staatsburger van Azerbeidzjan en zijn over het algemeen goed geïntegreerd.

5.3 **Beleid van UNHCR**

Het laatste beleidsdocument van UNHCR inzake Azerbeidzjan is van september 2003.⁴⁹⁹ Hierin noemt UNHCR een aantal risicogroepen, welke bij de behandeling van een asielvzoek met extra aandacht bekeken dienen te worden. Het betreft de volgende categorieën:

- personen behorende tot de etnisch Armeense minderheid alsmede kinderen uit een gemengd Azeri/Armeens huwelijk;
- journalisten en leden van oppositiepartijen;
- homoseksuelen;
- dienstplichtontduikers en deserteurs;
- aanhangers van niet-traditionele geloofsovertuigingen.

⁴⁹⁶ UNHCR, 2006 Country Operations Plan Azerbaijan. Zie ook bijvoorbeeld Кавказский Узел. В ПАСЕ будет представлен отчет о положении беженцев в Азербайджане, 22 juni 2005.

⁴⁹⁷ Voor een beschrijving van de situatie van Tsjetsjeense vluchtelingen in Azerbeidzjan wordt verwezen naar paragraaf 6.1.2 van het algemeen ambtsbericht Noordelijke Kaukasus van juni 2007.

⁴⁹⁸ Zie in deze context Кавказский Узел, В ПАСЕ будет представлен отчет о положении беженцев в Азербайджане, 22 juni 2005. Tot de groep vluchtelingen worden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten tevens gerekend circa 50.000 Meskheti-Turken die uit Centraal Azië zijn teruggekeerd.

⁴⁹⁹ UNHCR, International protection considerations regarding Azerbaijani asylum-seekers and refugees, september 2003. Het standpunt van UNHCR is sindsdien niet gewijzigd.

Bijlage(n)

I Lijst van geraadpleegde bronnen

Amnesty International, Appeal Cases, Public Statements, Urgent Actions, etc ;

Amnesty International, Annual Reports Azerbaijan;

Amnesty International, Jaarboeken Azerbaijan;

Amnesty International, Azerbaijan: the contracting space for freedom of expression, EUR 55/003/2007, 24 januari 2007;

Anti-Corruption Network for Transition Economies, Istanbul Anti-Corruption Plan for Armenia, Azerbaijan, Georgia, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation, Tajikistan and Ukraine, 18 juni 2004;

Bureau of European and Eurasian Affairs, Background Notes Azerbaijan;

Central European and Eurasian Law Initiative, Legal Profession Reform Index for Azerbaijan, februari 2005;

CIA, The World Factbook, Azerbaijan (update 17 april 2007);

Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Child Soldiers Global Report 2004;

Committee to Protect Journalists, News Alerts en Protest Letters;

Committee to Protect Journalists, Attacks on the Press in 2006, Europe and Central Asia;

Council of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Follow-up to Resolution 1359 (2004) on political prisoners in Azerbaijan, Doc. 10564, 31 mei 2005;

Council of Europe, Committee on Migration, Refugees and population, Refugees and Displaced Persons in Armenia, Azerbaijan and Georgia, 6 februari 2006;
Council of Europe, Second report submitted by Azerbaijan pursuant to article 25, paragraph 1 of the framework Convention for the Protection of National Minorities, 10 januari 2007;

Council of Europe, The situation of women in the South Caucasus, documentnummer 11178, 6 februari 2007;

Council of Europe, Honouring of obligations and commitments by Azerbaijan, documentnummer 11226, 30 maart 2007;

Danish Immigration Service, Report on fact-finding mission to Azerbaijan; former OPON forces in Azerbaijan, 27 januari – 1 februari 2002;

Economist Intelligence Unit, Country Profiles Azerbaijan;

Economist Intelligence Unit, Country Reports Azerbaijan;

Elsevier Overheid, Nationaliteitswetgeving (losbladige editie), Azerbeidzjan;

Europaworld, Azerbaijan: Recent History;

European Forum, Azerbaijan Updates;

Freedom House, Country Reports Azerbaijan;

Freedom House, Nations in Transit 2006 Azerbaijan;

Freedomhouse, Freedom in the World, Azerbaijan;

Freedomhouse, Freedom in the World, Armenia/Azerbaijan, Nagorno-Karabakh;

Global IDP Project, Azerbaijan, new government programme improves IDP conditions, but still no return in sight, 25 februari 2005;

Global IDP Project, Profile of Internal Displacement: Azerbaijan, 25 februari 2005;

Human Rights Watch, Backgrounders Azerbaijan;

Human Rights Watch, Country Summaries Azerbaijan;

Human Rights Watch, World Reports Azerbaijan;

Human Rights Watch, Azerbaijan: Human Rights Update; Human Rights Watch Submission to the EBRD, 9 februari 2005;

Human Rights Watch, Azerbaijan Parliamentary Elections 2005: Lessons Not Learned, 31 oktober 2005;

Human Rights Watch, Letter from Human Rights Watch to President Aliiev, 9 februari 2007;

Ilga Europe, Homosexuality in Azerbaijan, 16 april 2006 ;

ILGA, World Legal Survey, Azerbaijan;

Immigration and Refugee Board of Canada, Azerbaïdjan : suivi de AZE42666.EF du 21 mai 2004 sur le traitement que réservent la société et l'État aux lesbiennes, y compris sur la protection offerte par l'État, juni 2004;

Immigration and Refugee Board of Canada, Azerbaijan: Whether the district police department is responsible for issuing identity cards; if so, the location of the police department; the procedure for obtaining identity cards (e.g. documents that must be submitted to authorities to obtain a card); whether a person must surrender their former Soviet international passport; whether the identity card replaces the Propiska (July 2002-July 2004), augustus 2004;

International Committee of the Red Cross, Azerbaijan: ICRC activities;

International Crisis Group, CrisisWatch;

International Crisis Group, Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground, Europe Report N°166, 14 september 2005;

International Crisis Group, Nagorno-Karabakh : a Plan for Peace, 11 oktober 2005;

International Crisis Group, Azerbaijan's 2005 Elections: Lost Opportunity, 21 november 2005;

International Election Observation Mission, Parliamentary Election, Republic of Azerbaijan – 6 November 2005; Statement of Preliminary Findings and Conclusions, 7 november 2005;

International Federation for Human Rights, Annual Reports of the Observatory Report on the situation of Human Rights Defenders and on obstacles to Freedom of Association;

International Helsinki Federation for Human Rights, Human Rights in the OSCE Region: Europe, Central Asia and North America, Annual reports on human rights violations;

International Helsinki Federation for Human Rights, Azerbaijan, Report to the 61st Session of the U.N. Commission on Human Rights by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF), 2005;

International Organisation of Migration, Shattered dreams, Report on trafficking persons in Azerbaijan, september 2002;

Landmine Monitors Reports ;

Law of the Republic of Azerbaijan on Defamation;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre, News Alerts;

Norwegian Refugee Council, Azerbaijan: new government programme improves IDP conditions, but still no return in sight, 25 februari 2005;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre, Azerbaijan: IDP living conditions improve, but peace deal remains elusive, a profile of the internal displacement situation, 5 maart 2007;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre, Internal Displacement, Global Overview of Trends and Developments in 2006, april 2007;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Statement of the OSCE Minsk Group Co-Chairs to the OSCE Permanent Council on the OSCE Minsk Group Fact-Finding Mission (FFM) to the Occupied Territories of Azerbaijan Surrounding Nagorno-Karabakh (NK), PC.DEL/198/05, 17 maart 2005;

Organisation for Security and Cooperation in Europe / The Representative on Freedom of the Media, Assessment Visit to Azerbaijan: Observations and Recommendations, 14 juli 2005;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Republic of Azerbaijan, Parliamentary Elections 6 november 2005, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 1 februari 2006;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Republic of Azerbaijan, Partial Repeat Parliamentary Elections 13 may 2006, Annex to the Final Report on the 6 november 2005 Parliamentary Elections; 23 juni 2006;

Organisation for Security and Cooperation in Europe, Memorandum on the Draft Law of the Republic of Azerbaijan on Defamation, oktober 2006;

Presidential Decree on Enactment of the Law on Trafficking in Persons, 5 augustus 2005;

Quaker Council for European Affairs, The Right to Conscientious Objection in Europe, 2005;

SSPTW, Asia and the Pacific, Azerbaijan 2006;

Swisspeace, FAST Update Azerbaijan, Risk Assessments;

Transparency International, Corruption Perception Index;

Transparency International, Global Corruption Reports;

Transkaukasus-Institut, Auskunft wegen Verwaltungsstreitsache 3L23/99, (brief aan het Oberverwaltungsgericht Mecklenburg-Vorpommern), 16 april 2005;

UN, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Consideration of Reports Submitted by State Parties under Article 9 of the Convention, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, CERD/C/AZE/CO/4, 11 maart 2005;

UN, GA, HRC, Report of the Special rapporteur on freedom of religion or belief, A/HRC/4/21/Add.2, 18 oktober 2006;

UN, GA, HRC, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, A/HRC/4/33/Add.2, 15 maart 2007;

UN, GA, HRC, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, A/HRC/4/33/Add.1, 20 maart 2007;

UN, GA, HRC, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/4/27/Add.1, 26 maart 2007;

UN, GA, HRC, Report of the Special Representative of the Secretary-General on the situation of human rights defenders, A/HRC/4/37/Add.1, 27 maart 2007;

UN, ECOSOC, CHR, Civil and Political Rights, Including the Question of Religious Intolerance, Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, Asma Jahangir, E/CN.4/2005/61/Add.1, 15 maart 2005;

UN, ECOSOC, CHR, Economic, social and cultural rights, human rights and unilateral coercive measures, E/CN.4/2006/37, 23 december 2005;

UN, ECOSOC, CHR, Specific groups and individuals : other vulnerable groups and individuals, missing persons, E/CN.4/2006/68, 24 januari 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Racism, racial discrimination, xenophobia and all forms of discrimination, E/CN.4/2006/12, 6 februari 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Racism, racial discrimination, xenophobia and all forms of discrimination, E/CN.4/2006/NGO/147, 3 maart 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Civil and political rights, including the question of torture and detention, E/CN.4/2006/6/Add.1, 21 maart 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Civil and political rights, including the question of torture and detention, E/CN.4/2006/6/Add.2, 21 maart 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Promotion and protection of human rights : human rights defenders, E/CN.4/2006/95/Add.1, 22 maart 2006;

UN, ECOSOC, CHR, Civil and political rights, including the question of religious intolerance, E/CN.4/2006/5/Add.1, 27 maart 2006;

UNDP, Azerbaijan Development Bulletins;

UNDP, Living conditions in the Azerbaijan Republic;

UNHCR, Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries;

UNICEF, Backgrounds Azerbaijan;

UNHCR, Country Operations Plans Azerbaijan;

UNHCR, Global Appeals;

UNHCR, Global Reports;

UNHCR, Global Refugee Trends, Statistical overview of populations of refugees, asylum-seekers, internally displaced persons, stateless persons, and other persons of concern to UNHCR;

UNHCR, Statistical Yearbooks;

UNHCR, International protection considerations regarding Azerbaijani asylum-seekers and refugees, september 2003;

UNHCR Moscow, Background Note On the Replacement of USSR passports In the Russian Federation, januari 2004;

UNHCR Berlin, UNHCR-Stellungnahme zur Schutzbedürftigkeit von Flüchtlingen armenischer Volkszugehörigkeit aus Aserbaidschan in Deutschland, maart 2004;

UNHCR, Basis of Claims and Background Information on Asylum-seekers and Refugees from the Russian Federation, juni 2004;

UNICEF, Building a brighter future, rapport 2004 ;

UNICEF (Carolyn Hamilton), Azerbaijan : the Position of Children in Conflict with the Law, ongedateerd;

UNICEF, The Child Protection System in Azerbaijan: Situation Analysis, 2005;

United Kingdom Home Office, Immigration & Nationality Directorate, Country Information & Policy Unit, Operational Guidance Notes, Azerbaijan;

United Kingdom Home Office, Immigration & Nationality Directorate, Country Information & Policy Unit, Azerbaijan bulletins;

United States Committee for Refugees and Immigrants, Country Reports, Azerbaijan;

United States Committee for Refugees and Immigrants, World Refugee Surveys;

United States, Department of State, Background Notes, Azerbaijan;

United States, Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Azerbaijan;

United States, Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Russia;

United States, Department of State, International Religious Freedom Reports, Azerbaijan;

United States, Department of State, Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000: Trafficking in Persons Reports;

Van der Leeuw, Ch., Azerbaijan, A Quest for Identity, 2000;

World Bank Group, Azerbaijan: World Bank Supports Internally Displaced Persons in Azerbaijan, 15 februari 2005;

persberichten

AFP;

AI;

ANS TV;

AP;

APA;

Armenian News Network /Groong;

AVVN;

Azadliq;

Azerbaijan Daily Digest;

Azerbaijani TV Channel One;

Baku Today;

BBC News;

Business News;

Council of Europe;

De Volkskrant;

Der Standard;

EurasiaDigest;

Forum18;

Frankfurter Allgemeine Zeitung;

Gazeta Wyborcza;

HRW;

ICG;

ICRC;

IPD;

IRFS Dispatch;

IWPR;

Le Monde;

Nederlands Dagblad;

Norwegian Refugee Council, International Displacement Monitoring Centre;

Novum;

NRC Handelsblad;

OSCE Office in Baku;

Reformatorisch Dagblad;

RENA;

REUTERS;

RFE/RFL;

RWB;

Rzeczpospolita;

The Economy;

The Guardian;

Trend News Agency;

Turan Information Agency;

United States, Department of State;

Yeni Musavat;

Wprost;

websites

<http://azhumanrights.org>

<http://confinder.richmond.edu>

<http://derstandard.at>

<http://en.wikipedia.org>

<http://groong.usc.edu>

<http://molokane.org>

<http://refugee.memo.ru>

<http://resources.net.az>

<http://web.worldbank.org>

<http://www.anticorruptionnet.org>

<http://www.aravot.am>

<http://www.asie-centrale.com>

<http://www.azstat.org>

<http://www.bbc.co.uk>

<http://www.caspianbusinessnews.com>

<http://www.child-soldiers.org>

<http://www.cia.gov>

<http://www.cis-legal-reform.org>

<http://www.cisstat.com>

<http://www.constitutional-court-az.org>

<http://www.day.az>

<http://www.db.idpproject.org>

<http://www.echo-az.info>

<http://www.echr.coe.int>

<http://www.ecoi.net>

<http://www.ethnologue.com>

<http://www.eurasianet.org>

<http://www.europaworld.com>

<http://www.europeanforum.net>

<http://www.faz.net>

<http://www.forum18.org>

<http://www.gay.ru>

<http://www.gazeta.pl>

<http://www.globalcorruptionreport.org>

<http://www.guardian.co.uk>

<http://www.hrw.org>

<http://www.idpproject.org>

<http://www.ifex.org>

<http://www.ihf-hr.org>

<http://www.ilga.europe.org>

<http://www.ilga.info>

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk>

<http://www.iwpr.net>

<http://www.izvestia.ru>

<http://www.kavkaz.memo.ru>

<http://www.kennisbanknationaliteitswetgeving.nl>

<http://www.lemonde.fr>

<http://www.medialaw.ru>

<http://www.mn.ru>

<http://www.nba.az>

<http://www.nd.nl>

<http://www.nkr.am>

<http://www.ombudsman.gov.az/en/>

<http://www.pap.pl>

<http://www.quaker.org/qcea>

<http://www.refdag.nl>

<http://www.refugees.org>

<http://www.reliefweb.int>

<http://www.rsf.org>

<http://www.rzeczpospolita.pl>

<http://www.state.gov>

<http://www.themoscowtimes.com>

<http://www.transparency-az.org>

<http://www.turaninfo.com>

<http://www.un.org>

<http://www.unhcr.ch>

<http://www.unicef.org>

<http://www.vluchtelingenwerk.nl>

<http://www.wprost.pl>

<http://www.wri-irg.org>

<http://www.xe.com>

<http://www.yap.org.az>

<http://www.525ci.com>

II Lijst van gebruikte afkortingen

AFP	Agence France-Presse
AI	Amnesty International
ANS	Azerbaijan News Service
AP	Associated Press
APA	American Press Association
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
BBC	British Broadcasting Corporation
CIS	Commonwealth of Independent States
CRS	Caucasus Reporting Service
GOS	Gemenebest van Onafhankelijke Staten
HRW	Human Rights Watch
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFEX	International Freedom of Expression Exchange
IHF	International Helsinki Federation for Human Rights
ILGA	International Gay and Lesbian Association
IPD	Institute of Peace and Democracy
IRFS	Institute for Reporter Freedom and Safety
IWPR	Institute for War and Peace Reporting
NAP	Nieuw Azerbeidzjan Partij
OSCE	Organisation for Security and Co-operation in Europe (OVSE)

OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking en Europa
PAP	Polska Agencja Prasowa
RFE/RL	Radio Free Europe / Radio Liberty
RWB	Reporters Without Borders
SSR	Socialistische Sovjetrepubliek
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
USSR	Unie van Socialistische Sovjetrepublieken
UVV	Unie van Veteranen (van Nagorny Karabach)
VN	Verenigde Naties

III Landkaart van Azerbeidzjan

